DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

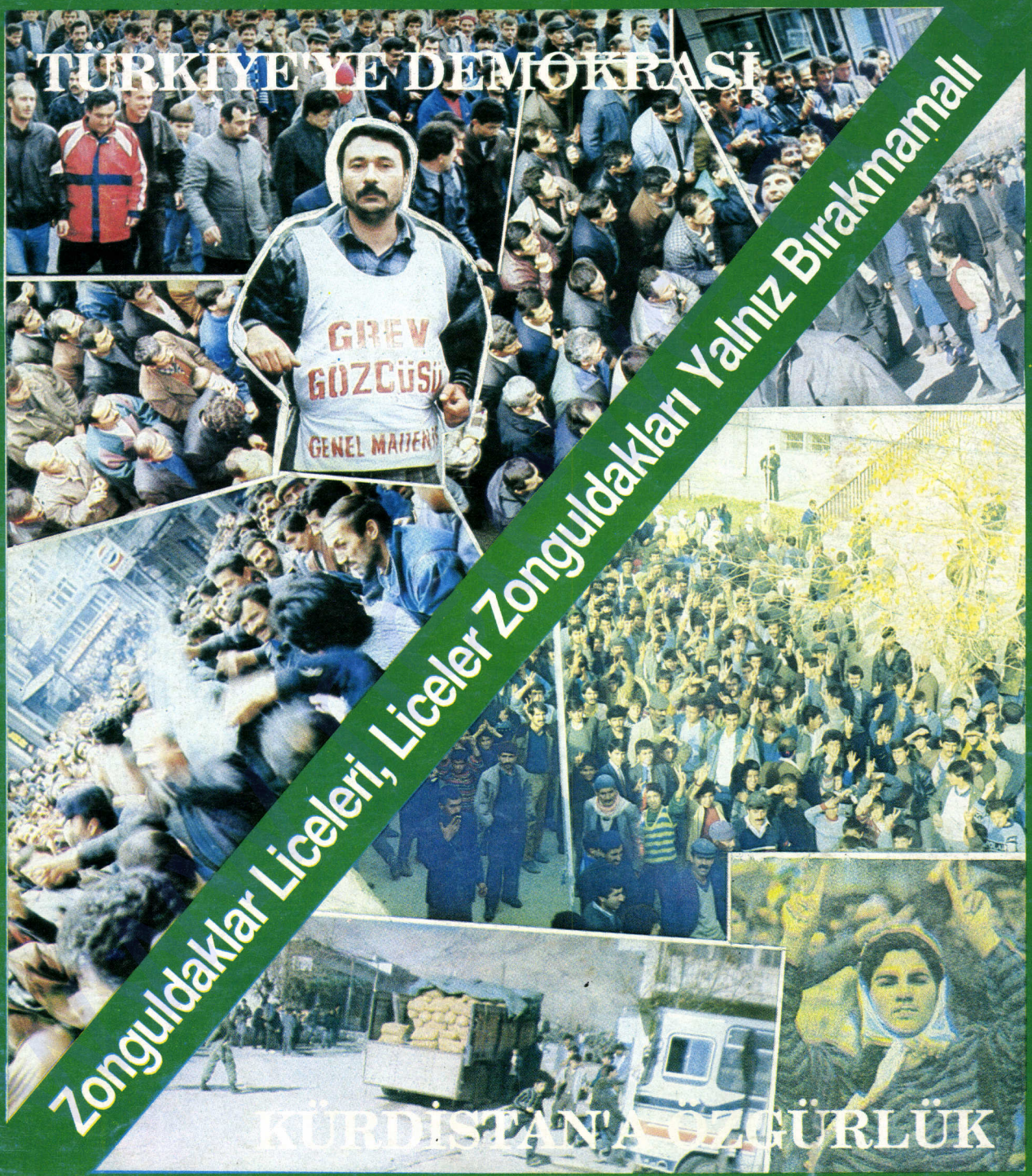

YIL : 1 SAYI : 8 ARALIK 1990 FİYATI 5000 TL. (KDV Dahil)

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi
Adına Sahibi
Hikmet ÇETİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Kamil ERMİŞ

HUKUK MÜŞAVİRLERİ
Ercan KANAR - Eren KESKİN
Kamber SOYPAK

YAZIŞMA ADRESİ
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B. Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28
Aksaray - İSTANBUL
TEL: 513 23 56

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU
Fehim IŞIK
İnönü Cad. Karaman İşhanı Kat: 2 No: 13
DİYARBAKIR
TEL: 136 63

AVRUPA TEMSİLCİSİ
N. KESEN
Postfach 1541 5040 Brühl 1
F.ALMANYA

BANKA HESAP NO
Hikmet Çetin adına
Türkiye İş Bankası Aksaray Şb.
Yurtiçi: 938204 nolu cari hesap
Yurtdışı: 30100 - 7464 nolu
Döviz Tevdiat Hesabı

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 50.000 TL.
Altı Aylık: 25.000 TL.
Avrupa: 100 DM.
ABD: 67 Dolar
Avusturalya: 75 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 600.000 TL. İç Kapak: 450.000 TL. İç Sayfalar: 300.000 TL.
Yarım Sayfa: 150.000 TL.
1/4 Sayfa: 75.000 TL.
Baskı: Gülşah Matbaası

İÇİNDEKİLER

Deng'den SUNU 1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER
Deng'le Dayanışma Geceleri
H. MERVAN ..... 2 - 5
Zonguldak Maden İşçisi Grevi ve Düşündürdükleri
Ç. AZAD ..... 6 - 9
Kürt Halkının 1990 Yılında Kitle Çizgisinde Yükselen Mücadelesi ve Düşündürdükleri
A. BIŞAR ..... 10 - 12

ARAŞTIRMA – İNCELEME – BELGE
Asuri Kürtlerin San Fransisko Konferansına Verdikleri "Muhtıra"
Nesimi FIRATLI 13
1975 Cezayir Antlaşması ..... 14 - 16
Kürtlere Soykırım Uygulanıyor ..... 17 - 22

KADINLARIMIZ
Şu Başbelası "Kadın Sorunu" (!) Tıpkı "Ulusal Sorun" Gibi
Zeynep CEYLAN 23
Bağımsız Kürt Kadın Örgütlenmesi
F. KARAHAN ..... 24 - 26

GÜNCEL GELİŞMELER - HABER YORUM
Sömürgeci Baskılar ve Şanlı Lice Direnişi
Cemal DOĞAN ..... 27 - 32
İnsan Hakları İzleme Komisyonunun "İnceleme Raporu" ..... 33 - 34
Botan Bölgesi İnsansızlaştırılıyor ..... 35 - 37
Kürtlere de Yaşam Hakkı Kampanyası ..... 38 - 40
"Kürtçe Kazandı" Resmi İdeoloji Kendini Yargıladı ve İflas Etti
Ç. REZAN ..... 41 - 42
İnsan Hakları Haftasında Panorama ..... 43 - 45
Diyarbakır'da İnsan Hakları Haftası Düzenlendi 46

KÜLTÜR – SANAT
Dersên Zmanê Kurdi
A. BARAN ..... 47 - 48
Sovyet Ermenistanı'ndaki Kürtlerin Halk Türküleri Dalı ve Sistemi (Türkçe-Kürtçe)
Nura CEWARİ ..... 49 - 58
Helbest (Şiir) 59
Gotinên Pêşiyan
B. ZINAR 60
Pêkeni 61
Musiq (Müzik) 62
Okuyucu Mektupları ..... 63 - 64

www.nerve.com

DENG'den SUNU

Merhaba,

Yayın yaşamımızın ikinci yılına girmenin sevinç ve mutluluğuyla, merhaba!

Değerli okurlarımız, dergimiz Deng, bu sayısıyla yayın hayatının ikinci yılına başlıyor. Dergimizin ilk sayısından itibaren bize yönelen baskı, dergi toplatma, yazışleri müdürlerini, sahibini tutuklama, derginin kapatılması, okuyucularımıza baskı yapma biçimiyle karşımıza çıktı. Bir yayının bu denli ciddi baskılar karşısında yayın yaşamını sürdürmesi, sekizinci sayısını okurlarına sunabilmesi, başlı başına bir başarıdır. Elbet bu başarıya ulaşabilme salt dergi çalışanlarının, yazar kadrosunun çaba ve özverisi sonucu değildir. Bu başarıda payın en büyüğü hiç kuşkusuz ki, bize destek olan, dergimizi alan, okuyan, satan, dağıtımını üstlenen dostlarımızındır. Bu yurtsever dayanışma ve dostluk yurt içinde dergiye kararlıca sahip çıkma biçiminde kendini gösterirken, yurt dışında düzenlenen "Kürt Basınına ve Deng'e Özgürlük Geceleri" ve maddi kampanyalar biçimine dönüştü. Değerli okuyucularımızın tüm katkıları bizim için saygı değerdir.

Dergimize yönelen baskılar devam ediyor. Bursa'da Mustafa KISA adındaki bir yurtsever okurumuz gözaltına alındı. Mustafa KISA bir hafta gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakıldı. Memur olan bu arkadaş daha sonra açığa alındı. Tatvan'da dergimizin satışını üstlenen Serhat EPÖZDEMİR emniyete çağrılıyor, tehdit edilerek, dergiyi almaması konusunda uyarılıyor. Aslında Serhat Epözdemir daha önce de dergimizin Tatvan yöresinde satıcılığını yapmaktaydı ve daha önce böylesi bir uygulamayla karşılaşmamıştı. Dergimizin 7. sayısında Tatvan ve yöresindeki devlet terörünü teşhir eden "Azgınlaşan Devlet Terörü ve Mela İbrahim Olayı" adlı yazıdan dolayı yöredeki egemenler korkuya kapılarak satıcılığını yapan Serhat Epözdemir'i tehdit ederek yıldırmaya çalıştılar.

Irkçı-Faşist yönetim ve onun Kürdistan'daki kolluk güçleri, okuyucularımıza baskı yapmakla Deng'i susturamayacaklarını şu geçen bir yılda öğrenmeliydiler. Öğrenmeyenleri uyarıyoruz: Baskılarınız bizi yıldırmayacaktır.

Son günlerde Zonguldak Maden işçilerinin başlattığı grev sürüyor. Türkiye tarihinde eşine az rastlanan bir ilgi ve destek görüyor Maden işçisi. Türkiye ve Kürdistan'ın bir çok yerinde grevle dayanışma yükseliyor. Türk-İş bile tarihinde ilk kez bir grevi desteklemek için bir günlük genel grev ilan etti. Bir çok sendikanın katılımıyla 9 Aralık'ta İzmit'te bir destekleme mitingi yapıldı. Miting bugüne değin, İzmit'te yapılanların en katılımlısı, en görkemlisiydi.

Öte yandan düne kadar Kürt hareketlerini bastırmak, Saddam'a rahat nefes aldırmak isteyen TC Hükümeti: bilinen nedenlerle Saddam'la bir savaşın eşiğine geldi. Türk ordusunun dünyanın en savaşkan ordusu olduğunu savunan bu aymaz şovenler, bu savaşkanlıktan kuşkuya düşmüş olmalılar ki, Nato'dan çevik kuvvet istemeye başladılar. Belki de bu dergiyi okuduğunuz zaman Kürdistan'ın göbeğinde, Irak sınırı boylarında Türk askerinden çok Nato çevik kuvveti bulunacak.

Kürdistan kaynamaya devam ediyor. Azgın devlet terörü, Kürdistan'ı boydan boya sarmış durumda. Dün, Nusaybin, Cizre, Silopi, Batman'da esen terör bugün Türkiye Kürdistanı'nın her yanına yayılmış durumda. Adıyaman'dan Tunceli'ye, Tunceli'den Doğubayazıt'a, oradan Lice'ye!

Elbet halkımız terör karşısında boyun eğmiyor. Dün Botan'da başlayan İntifada bugün Lice'de sürüyor. Bugün Lice'nin Derxust (Dibek) köyündeki baskı, göçe zorlama, yarın Kürdistan'ın herhangi bir köyünde tekrarlanabilir. Dünya alem şunu bilmeli ki, tüm Kürdistan bu tür olaylar karşısında duyarlıdır. İntifada Kürdistan'ı tümden sarabilir. O zaman bu direnişi rambolar değil, çevik kuvvetlerle de bastıramayacaklardır.

Değerli Deng Okurları,

Geçtiğimiz yaz başında Kürdistan'da direnişlerin başlaması, Deng'in yayınını ısrarla sürdürmesi, Kürdistan'ın gündemin birinci maddesi durumuna yükselmesiyle, hükümet, Kürdistan'la ilgili yayınları, haberleri durdurmak için SS Kararnamelerini çıkarmıştı. Bu kararname dergimizin tutumuyla delik-deşik oldu ve yurtsever, ilerici kamuoyu ile uluslararası demokrasi güçlerinin baskısıyla kaldırıldı. Sözümona kararname hedefine ulaşmış, artık yürürlükte kalmasının gereği kalmamışmış... Aslında bu kararname meclis denetimine gelme aşamasındaydı ve kaldırılma olasılığı yüksekti. Bu kararnamenin yürürlükten kaldırılması ve yerine 430 sayılı yeni SS kararnamesini gündeme getirilmesi zaman kazanma taktiğinden başka bir şey değildir. Yeni SS Kararnamesi özü itibariyle eskisinden pek farklı değil. Hatta, tutukluların on gün süreyle cezaevinden sorguya alınmaları, 12 Eylül faşist uygulamalarının geri getirilmesinden başka bir anlam taşımıyor. Tek farklı yanı ise Olağanüstü Hal'in müşavir illeri kapsamaması, matbaalara uygulanan para cezalarının azaltılması, matbaa kapatmayı aşamalara bağlamasıdır. Yani sürgün ve sansür cephesinde değişen bir şey yok.

Paris Sözleşmesine imza koyan Türkiye, ilerici yurtsever Kürt yayınları ile diğer ilerici yayınları toplatmaya devam ediyor. Dergimizin ilk altı sayısı gibi, yedinci sayısı da İstanbul 1. Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 990 / 396 müteferrik kararı ve İstanbul 4 nolu Sulh Ceza Mahkemesi'nin 90-155 nolu kararlarıyla toplatıldı. Gerekçe her zamanki gib Kürtçe yayın yapmak, milli duyguları zayıflatmak ve bölücülük yapmaktı.

Yeni sayımızda buluşmak dileğiyle selamlar, sevgiler.

F. Almanya ve Hollanda'da:

KÜRT BASININA VE DENG'E ÖZGÜRLÜK GECELERİ

H. Mervan

Yurt dışındaki yurtsever Kürdistanlıların oluşturdukları **"Deng İle Dayanışma Komitesi"**, Ekim ve Kasım ayları içinde Hollanda'nın Den Haag, Almanya'nın Duisburg, Berlin ve Nürnberg kentlerinde **"Kürt Basınına ve DENG'e Özgürlük Geceleri"** düzenledi. Bu gecelere 8 binin üzerinde bir kitle katıldı.

Uzun yıllardan beri Fransa'da yaşamakta olan bilim adamı Prof. **Server Tanilli,** Kürt-Pen Sekreteri **Hüseyin Erdem,** İHD'den **Leman Fırtına** ve **N. Bayram,** HEP Genel Sekreter Yardımcısı ve İstanbul milletvekili **İsmail Hakkı Önal,** Kürdistan İnsan Hakları Girişimi'nden **Sertaç Bucak,** Almanya'da politik sığınmacı olarak yaşıyan, TÖB-DER Genel Başkanı **Gültekin Gazioğlu,** PSKT (Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi) Genel Sekreteri **Kemal Burkay,** Özgür Gelecek dergisi sahibi **Mehmet Bayrak,** DENG Dergisi temsilcisi **M. Şervan,** Berlin Eyaleti Alternative Liste Yönetim Kurulu Üyesi **İlona Hepp** ve Bavyera Eyalet Parlamentosu Yeşiller milletvekili **Hans-Günther Schramm** gecelere katılarak birer konuşma yaptılar.

Sovyetler Birliği'nde yaşayan tanınmış Kürt Şairi **Eskerê Boyik** ise, vize gecikmesinden dolayı ancak Nürnberg gecesinden 2 gün sonra Almanya'ya gelebildi.

Kürt Basınına ve Deng'e özgürlük geceleri, ülkemizin özgürlüğü, bağımsızlığı ve mutlu geleceği için şehit düşenlerin anısına yapılan saygı duruşu ile başladı. Sahneye yaklaşık on metre yüksekliğinde, altı metre eninde Kürdistan Bayrağı asılmıştı. Onun üzerine gelebilecek şekilde bir metre yüksekliğinde, beş metre eninde "DENG" yazılı idi. Salonların değişik yerlerine, halkımız üzerindeki terör ve zulmü kınayan, ulusal demokratik haklarını dile getiren Kürtçe ve Türkçe değişik sloganların yazılı olduğu flamalar asılmıştı.

Bütün gecelerin açış konuşmasını DENG dergisi temsilcisi M. Şervan yaptı. Duisburg'ta Türkçe, diğer gecelerde ise Kürtçe konuşan M. Şervan, Kürt kimlikli dergilerin ve sol basının karşı karşıya kaldığı güçlükleri, uğradığı baskıları örnekler vererek anlattı. Kürt ve Kürdistan gerçeğini dile getiren Deng ve benzeri Kürt kimlikli yayın organları üzerindeki baskıların, diğer sol basına nazaran daha büyük ve acımasız olduğunu söyleyen temsilci, yurt dışında yaşamak zorunda bırakılan Kürdistanlı işçi, emekçi ve aydın insanlarımızın göstereceği dayanışmanın, baskı çemberini bir ölçüde kırmaya yardımcı olacağını belirtti. Uluslararası dayanışmaya her zaman ihtiyaç duyduklarını belirten M. Şervan, "sizlerden de aldığımız güçle derginin yayın hayatını tüm baskı ve zorbalıklara rağmen sürdürmeye kararlıyız. Bu kararlığımızı oto-sansürü red ederek ve 5. sayımızı basan matbaa bulamadığımız için fotokopi ile çıkararak gösterdik" dedi ve gecelere katılıp dayanışma gösterenlere DENG Dergisi adına teşekkür etti

Kürt-Pen sekreteri Hüseyin Erdem Duisburg'ta yaptığı konuşmada Kürt edebiyatının çok eski ve zengin olduğuna dikkat çekti. "Kürt halkı, dilini, kültürünü ve özgün kimliğini çıplak avuçlarında bir ateş gibi taşıyor" diyen Erdem, bunun, Kürt halkının var olma savaşı olduğunu belirtti. Kürt basınının önemini vurgulayan Erdem, konuşmasını şu cümlelerle bitirdi: "Bizler, susarak bağırmasını bilen bir halkın çocuklarıyız. Deng susturulamaz. Kürt basını susturulamaz. Yeterki "Deng"imizi birbirine katalım."

İHD adına Duisburg ve Den Haag gecelerinde konuşma yapan Leman Fırtına, insan haklarının çiğnenmesine ilişkin sayısız örnekler verdi. "Türkiye'de düşünmenin de, konuşmanın da bir suç olduğunu biliyorsunuz. Ama biz, bu suçları işlemeye devam edeceğiz" diyen Fırtına, idamların yeniden Meclis gündemine gelmesine değinerek şöyle dedi: "Bunların asılmasına müsade edecek miyiz?. Hayır arkadaşlar. Biz analar olarak, meclis kapısında ölmesini de biliriz, dayak yemesini de, sokaklarda yürümesini de.. Asla ve asla çocuklarımızı astırmayacağız"

Berlin ve Nürnberg gecelerinde konuşan diğer bir İHD temsilcisi N. Bayram ise, Kürdistan'daki insan hakları ihlallerini anlattı. Körfez krizi fırsat sayılarak Tampon Bölge oluşturmaya hız verildiğini; binlerce insanın doğup büyüdüğü ata topraklarını terk etmek zorunda bırakıldığını; samanlıkların, arı kovanlarının yakıldığını; çocuğunu düşürmesi için hamile kadınlara halay çektirildiğini; Kürt halkının bu ve benzeri vahşete dönüşen uygulamalar sonucu kendi ülkesinde mülteci durumuna geldiğini, belirten Bayram, "Kürt sorununu şiddet yoluyla halletmek isteyenler, halkı tamamen kaybetmişlerdir. Şimdi ise kaybettikleri bu halkı tamamen yok etme planları içindeler." dedi. Bunun önüne geçilmesi için herkese görev düştüğünü devamla dile getiren konuşmacı, "DENG dergisinin kararnameleri delerek fotokopi ile çıkıp, az da olsa halka gerçekleri iletmesinin son derece önemli olduğunu" belirtti.

Berlin gecesinde konuşan HEP İstanbul milletvekili İsmail Hakkı Önal, "böylesine bir gecede hazır bulunmaktan onur duymaktayım" dedikten sonra, "ben burada aynı zamanda bir Kürt milletvekili olarak da konuşu-

yorum'' dedi. Deng ve benzeri yayınların yasaklanmasının anti-demokratik, çağ dışı bir uygulama olduğunu belirten İ. Hakkı Önal, HEP'in bu politikaya karşı mücadele ettiğini belirtti. Mevcut düzen partilerinin demokrasiyi ve özgürlüğü savunamıyacaklarını, sosyal demokrat geçinen SHP'nin bile ''bir tabular partisi'' olduğunu belirten Önal, bu nedenle, yeni bir oluşuma gerek duyduklarını ve HEP'i kurduklarını açıkladı. Amaçlarının Türkiye'de demokrasinin ve özgürlüğün tam anlamıyla kurulması için verilen mücadeleye katkı yapmak olduğunu belirtti.

Bütün gecelerde birer konuşma yapan Özgür Gelecek dergisi sahibi Mehmet Bayrak ise, dergisinin ve Kürt kimlikli dergilerin karşı karşıya bulundukları sorunları anlattı, dergide çıkan bir yazısından dolayı Almanya'ya geldikten bir kaç gün sonra kendisene 6.5 yıl, derginin sorumlu müdürüne ise 18,5 yıl hapis cezası verildiğini belirtti. Bu baskı ve yıldırmaların verdikleri mücadeleyi engelleyemiyeceğini, çünkü her kazanımın mutlaka bir bedeli olduğunu, zaten dergiyi çıkarırken böylesine bir bedel ödemeye hazır olduklarını belirtti. Devamla açıklığın tüm olumsuzlukların panzehiri olduğunu dile getiren Bayrak Türkiye'de Kürt ve Kürdistan tabularının mutlaka kırılması gerektiğini, sorunun bütün yönleri ile özgürce tartışılmasının zorunlu ve kaçınılmaz olduğunu belirti. Dergisi adına gecelere katılanlara teşekkür ettikten sonra Kemal Burkay'dan, Cemşit Mar'dan, ve Rojvanê Civan'dan şiirler okudu.

PSKT Genel Sekreteri Kemal Burkay, Duisburg ve Nürnberg'te Türkçe, Den Haag ve Berlin'de ise Kürtçe olarak yaptığı konuşmalarda; Kürt basınının ulusal kurtuluş mücadelesindeki önemine dikkat çekti, bu dergilerin yaşatılmasının düşmana ağır bir darbe indirdiğini belirtti. Halk kitlelerinin gelişen ulusal muhalefeti karşısında devletin paniğe kapıldığını ve kendi çözümünü topluma dayatmaya çalıştığına dikkat çeken Burkay, ''ancak bunların çözüm olmadığını biliyoruz. Bunlar Kürt halkını zorla eritmek istediler. Bunu bu güne kadar başaramadılar, bundan sonra hiç başaramazlar. Kurtuluş ateşinin yıldan yıla yığınları sardığını biliyorsunuz. Düşman, sömürgeci rejim, bunu da önleyemedi, önleyemez.'' dedikten sonra, Türk devletinin hala çıkmaz bir yolda ısrar ettiğini belirtti. Rejimin kendi çözümünü Kürt halkından yana bir çözümmüş gibi göstermeye çalıştığını ve böylece, Türk halkını da aldattığını belirten Burkay, her iki halkın ortak mücadelesinin önemine dikkat çekti. PSKT'nin bu konudaki görüşlerini de özetliyen Burkay, şöyle dedi: ''Partimiz her iki halkın mücadelesi arasındaki bağların sıkılığının önemini geçmişten beri bir çok kez dile getirdi. Biz, son gelişmelerin bu görüşleri daha da pekiştirdiği kanısındayız. Rejimin baskılarını kırabilmek için, hem Türkiye'de gerçek anlamda bir demokrasiyi gerçekleştirmek, hem de Kürt halkı üzerindeki köleliğe son vermek için, Kürdistan'a, Kürt halkına özgürlük getirmek için biz sloganımızı şöyle belirledik: 'Türkiye'ye demokrasi, Kürdistan'a Özgürlük!'. Kürt ve Türk halklarının demokrasi isteyen, çıkarları bunda olan geniş yığınlar biraraya getirildiği zaman milyonları bulacağını, bu gücün kuracağı demokrasinin geçmişin duvarlarını, zincirlerini bir sel gibi parçalayıp götüreceğini belirten PSKT Genel Sekreteri ''Kürt ve Türk halklarının önünde yeni bir dönem oluşacaktır. Bu dönem aynı zamanda devrimci bir dönem olacaktır'' dedi.

Körfez krizi ve olası gelişmeleri de değerlendiren Burkay, çıkacak bir savaşın Kürdistan için yıkım ve felaketten başka bir şey getirmeyeceğine dikkat çekerek, Kürt yurtsever hareketinin bütün parçalarda kendi özgüç-

Foto: Deng

lerine, halka güvenerek mücadele yürütmeleri gerektiğini, Kürdistan'ı aralarında paylaşan hiç bir devletin halkımızın dostu olamıyacağını belirtti. Daha sonra Kürt yurtsever hareketinin birlik sorununa değinen PSKT Genel Sekreteri, bütün parçaları içine alabilecek, en küçüğünden en büyüğüne bütün politik parti, örgüt, hareket ve kişileri, demokratik kitle ve meslek örgütlerini kucaklıyacak bir ulusal otoriteye ihtiyaç olduğunu belirtti. Bu ulusal otoritenin günümüz koşullarında, Kürt halkının uluslararası politikada temsil gücü kazanmasında önemli rol oynayacağını söyleyen Burkay, "kurtuluşun zaferle sonuçlanması, yurtsever güçlerin en geniş birliğine bağlıdır" dedi. Zaferin yakın ve kaçınılmaz olduğunu belirten PSKT Genel Sekreteri Kemal Burkay, mücadelenin daha da yükseltilmesi çağrısında bulundu.

olanca çıplaklığı ile gözler önüne serdi" diyen Tanilli, Burkay'ın aynı zamanda çok değerli bir şair olduğunu belirti ve onun "Zındancı Başı" adlı şiirini Kürtçe ve Türkçe olarak okudu.

Türkiye'de birkaç doğrunun altının mutlaka çizilmesi gerektiğini dile getiren Tanilli, bunlardan en önemlisinin, Türkiye işçi sınıfı hareketi ile Kürt ulusal demokratik hareketinin et ve tırnak gibi birbirine bağlı olduklarını, bu ikisinin birbirinden ayrılamayacağını belirtti. "Türkiye'de demokrasinin -bana sorarsanız eğer- iki büyük sütunu vardır. Bu sütunlardan birisi Türkiye işçi sınıfı hareketidir. Diğeri ise Kürt ulusal demokratik hareketidir. Kürt ulusal hareketi, Türkiye'de demokrasi için bir tehlike değil, aksine, demokrasinin vaz geçilmez bir unsurudur" diyen Tanilli konuşmasını şöyle sürdürdü: "1980'den sonra ortaya çıkan rejim, adıyla sanıyla katıksız faşist rejim, yalnız Türk demokratlarının, Türk işçisinin düşmanı değil. Ondan çok daha fazla Kürtlerin, Kürt ulusal hareketinin düşmanıdır. Ama ikisinin de can düşmanıdır.. Bu düşmana karşı mücadelede Türkiye işçi sınıfı hareketi ile Kürt ulusal demokratik hareketi ikiz kardeştir."

Server Tanilli daha sonra Deng ve Özgür Gelecek dergilerinin üzerindeki baskıya dikkat çekerek, "onlar susturulmaya çalışılmış, yasaklanmak istenmişti. Ama çok şükür ki, zorbalıkla bir şey yasaklanmıyor." diyerek, konuşmasını şöyle tamamladı: "İşte ben buraya, bu gün, Deng ve Özgür Gelecek dergileri ile dayanışma, onların özgürlüğü adına da gelmiş bulunuyorum. Ve onlar kendi fikirlerini yayma özgürlüğünü savunmasa, ben sonuna kadar savunacağım. Bu sözlerimi aynı zamanda her iki derginin nasip bir okuyucusu olarak da söylüyorum. Ben bu dergileri okurum. Her sayısında duran bir gerçek vardır. Bana da bu gerçekler defalarca ışık tutuyor. Onlar konuşmalı, gerçekleri hepimize ulaştırmaya devam etmelidirler."

Den Haag gecesinde bir konuşma yapan Kürdistan İnsan Hakları Giri-

Foto: DENG

Duisburg gecesinde PSKT Genel Sekreteri Kemal Burkay'dan sonra bir konuşma yapan Server Tanilli, "Bu kadar aziz Kürt demokratının bulunduğu bu gecede bir kaç Türk demokratının da bulunması gerekiyordu" diyerek, bu nedenle geceye katıldığını belirtti. "Aslında Kemal Burkay arkadaşımızın söyleyeceklerine ekliyecek fazla bir şeyim yok. O her şeyi

şimi sözcüsü Sertaç Bucak, Türk hükümetinin bir çok uluslararası sözleşmeye imza atmasına rağmen, dünyanın gözü önünde Kürdistan'da en temel insan haklarını ayaklar altına aldığını belirterek, bu konuya yönelik örnekler verdi. Dünyamızda ve bölgemizde önemli olayların ve gelişmelerin olduğuna, Kürdistan'ın Körfez Krizi ile birlikte bir kez daha her tür-

lü silahın kulanılabileceği savaş alanı olma tehlikesi ile karşı karşı olduğuna işaret eden Bucak, "böylesine bir dönemde halkımıza hitap eden, onun sorunlarına eğilen, ona dili ile hitap eden Kürt kimlikli basın ve yayın organlarına her zamankinden daha çok gereksinim vardır" dedi. Uluslararası kuruluşları, hümaniter çevreleri, herkesi Kürt kimlikli yayın organlarına destek olmaya çağıran Bucak, sözlerini şöyle tamamladı: "İnsan haklarına saygılı bir toplum kurmak istiyorsak, başta ülkemizin kurtuluş görevi ile karşı karşıyayız."

Berlin Alternative Liste temsilcisi İlona Hepp, gecede yaptığı konuşmada, kısa bir süre önce Kürdistan'a bir heyetle birlikte gittiğini, gördükleri ve yaşadıkları karşısında hayrete düştüğünü belirti. Türk hükümetinin Kürt halkına karşı uyguladığı politikayı, özel olarakta DENG dergisi üzerindeki baskıları protesto ettiğini açıkladı.

Nürberg gecesinde konuşan Yeşiller milletvekili Hans-Günther Schramm ise "bu gecede insan hakları derneği temsilcisi tarafından anlatılan, Türk hükümetinin Kürt halkına karşı izlediği politikada somutlaşan şeyleri dinledikten sonra, bir insan olarak utanıyorum" dedi. Kendisinin de uzun süre basınla yakın ilişki içinde olduğunu, bir gazete veya derginin sansürsüz çıkmasının ne kadar önemli olduğunu belirten Schramm, bu nedenle bir insan olarak, basın mensubu ve politikacı olarakta DENG ile dayanışma içinde olduğunu söyledi.

TÖB-DER Genel Başkanı Gültekin Gazioğlu Nürnberg'te konuşmasına bir anısını anlatarak başladı. "Bundan yaklaşık olarak 12 yıl önce Kürt arkadaşlar ROJA WELAT adında Türkçe-Kürtçe bir gazete çıkarıyorlardı. Bu arkadaşlar her zaman gözaltına alınıyor, baskı görüyorlardı. Yine bir gözaltından sonra onları ziyarete gittim. Kendilerine size baskı yaparken karakolda ve savcılıkta ne diyorlar diye sordum. Gazete sorumlusu arkadaş 'bize, neden siz Kürtçe bir gazete çıkarıyorsunuz. Yeryüzünde başka bir dil mi kalmadı?. Mesela Çince veya Rusça bir gazete çıkarabilirsiniz diyorlar' dedi. Bu anıyı anlattıktan sonra Gazioğlu, Türk devletinin kuruluşundan beri Kürtlere karşı izlediği poltikanın çağdışı olduğunu, ancak bunun başarı şansının olmadığını, çünkü son 15 yıl içinde Kürt ulusunun kendi haklarına her gün biraz daha sahip çıktığını, mücadelede hiçbir fedakarlıktan kaçınmadığını belirttikten sonra konuşmasını şöyle tamamladı: "Gece bir dergimiz ile dayanışma gecesi. Deng'in adını anmadan edemem. Ben Deng'i seviyorum ve okuyorum. Açık söylüyorum Deng'ten bir şeyler öğreniyorum. Ben insan olarak ve aynı zamanda bir Deng okuyucusu olarak, dergiye yapılan bu baskıyı bana yapılmış yeni bir baskı olarak da kabul ediyorum. Baskılara karşıyım. Çünkü ben Deng'i okumak istiyorum."

Kürt Basınına ve Deng'e Özgürlük gecelerinde aynı zamanda zengin bir kültür programı sunuldu. Gecelerde Kürt halkının tanınmış sanatçıları; **Şıvan Perwer, Nasır Rezazi, Said Gebari, Emekçi, Hasret Gültekin, Seydo, Baran, Gulê, Koma Aşiti, Köln Dilan, Berlin, Duisburg ve Nürnberg Kürdistan İşçi Dernekleri Folklor Ekipleri** yer aldılar.

Gecelerin tümü baştan sona politik mesajların verildiği ve aynı zamanda birer kültür şenlikleri şeklinde geçti. Sanatçılar Kürtçe'nin Kurmanci, Sorani ve Dımıli lehçeleriyle, Türkçe birbirinden güzel direniş, sevda türküleri okudular.

Tüm gecelere Kürdistan ve Türkiye'den yine Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden dayanışma mesajları gönderilmişti. Aralarında Almanya'nın Saarland Eyaleti Başbakanı ve SPD'nin Federal Başbakanlık adayı **Oskar Lafontain,** Kuzey Ren Westfalya Başbakanı ve SPD Başkanlık Divanı üyesi **Johannes Rau,** Yeşiller/Bündnis '90 Parlamento Grubu, İsviçre Sosyalist Partisi, Irak Kürdistanı Cephesi, Kürdistan Yurtsever Birliği, Kürdistan Halk Partisi, HEP'in Türkiye ve Kürdistan örgütlerinden dayanışma mesajları gelmişti. Mesajların listesi gecelerde kitlelere sunulurken, büyük bir alkış tufanı ile karşılaşılıyordu.

Yurt dışında yaşamak ve çalışmak zorunda bırakılmış insanlarımız, ülkede çıkan ve Kürdistan ve Kürt kimliğiyle yayın yapan dergilere olan ilgisini, bu gecelerde birkez daha gözler önüne serdi.

DAYANIŞMA MESAJLARI

• **Irak Kürdistanı Cephesi** • Kürdistan Yurtsever Birliği • **Kürdistan Halk Partisi** • TEVGER F. Almanya Komitesi • **Oskar Lafontaine** (Saarland Eyaleti Başbakanı) • **Johannes Rau** (Kuzey Ren Westfalya Eyaleti Başbakanı) • **Yeşiller-Bündnis 90 Federal Parlamento Grubu** • İsviçre Sosyalist Partisi • **Medico International** • Alman Kızılhaç Örgütü • **Claudia Roth,** (Yeşiller Avrupa Parlamentosu Milletvekili) • **Jannis Sakellariou,** (SPD Avrupa Parlamentosu Milletvekili • **Rolf Rinkohr,** (SPD Avrupa Parlamentosu Milletvekili) • **Angelika Beer,** (Yeşiller Milletvekili) • **Christa Nickels,** (Yeşiller Milletvekili) • **Monika Ganzeforth,** (SPD Milletvekili) • **İsviçre Mültecilerle Dayanışma Örgütü** • Hikmet Çetin **(DENG Dergisi Sahibi)** • **Vezir Perişan,** YOL-İŞ Sendikası Diyarbakır Şubesi Başkanı • **Haluk Bayram,** TEZ-İŞ Sendikası 1. Nolu Şube Sekreteri • **Av. Eren Keskin** (DENG Dergisi Hukuk Danışmanı) • **Halim Can** (Medya Güneşi Avrupa Temsilcisi) • **HEP** (İstanbul İl Başkanı, Bakırköy İlçe Yönetim Kurulu, Eminönü İlçe Girişim Komitesi, Mersin, Adana, İl Yönetim Kurulları, Mersin İlçe Yönetim Kurulu, Bornova İlçe Başkanı Özenç Keskinbalık, Karşıyaka İlçe Başkanı Hüseyin Ünal, Konak Merkez İlçe Sekreteri Suat Gürses) • **İnsan Hakları Derneği** (İstanbul Şube Başkanı Av. Ercan Kanar, Mersin Şubesi, Urfa Şube başkanı Av. Salih Öztürk ve Yönetim Kurul Üyesi Av. Muhsin Melik, Tunceli Şube Yönetim Kurulu, Van Şubesi Yönetim Kurulu) • **Ulusal Demokratik Eğitimciler Platformu** • İstanbul Halk Kültürünü Araştırma ve Yaygınlaştırma Derneği • **Manisa Folklor Araştırma Derneği** • Belge Yayınları • **Diyarbakır Dilan Kitabevi** • TBKP Hollanda Temsilcisi • **KOMKAR** • KOMJIN • **Yurtdışı Kürdistanlı Öğrenciler Birliği (KSSE)** • Victorya Kürt Derneği/Avusturalya • HTİB • **Cemil Gündoğan** (Politik Tutuklu/Antep) • **Dr. Hüseyin Habeş** (Şair-Yazar) • Diyarbakır, Muş, Van, Silvan, Kulp, Ergani, Lice, İstanbul, Ankara, Bursa, Cihanbeyli, Kulu, Konya ve Dicle Üniversitesi DENG Okuyucuları

ZONGULDAK MADEN İŞÇİSİ GREVİ VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Ç. AZAD

Sömürgeci - Faşist T.C yönetimi içine düşmüş bulunduğu açmazlardan kurtulmak için ne kadar çaba gösterirse göstersin, Kürt ve Türk halklarının yükselen kitlesel mücadelesi ile başedemeyecektir.

Özal ve şurekası Körfez Krizi'ne can simidi gibi sarılarak uygulamış oldukları baskıcı, insanlık dışı yönetimlerinin ömrünü uzatmayı tasarlıyorlar.

Bu amaçla, Faşist Saddam'ın karşısında iyilik meleği yutturmacaları ile ABD Emperyalizminin yanında yer alarak, daha çok savaş kışkırtıcılığı yaptılar. Çünkü Özal, bugün içine düşmüş bulunduğu zor durumla karşılaşabileceğini önceden kestirebilecek kadar tilki kurnazlığına sahip biridir. O, kitlesel anlamda yükselen Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin er yada geç Türk halkını da olumlu yönde etkileyebileceğini kestirebiliyordu. Onun için de halklarımızı emperyalistlerin çıkarlarına olan bir savaşa sokmayı düşünerek sinsi emellerine ulaşmaya çalıştı. Böylece Kürdistan savaş alanına dönüştürülüp, hem yükselen Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesi geriletilecek hem de patlaması an meselesi olan Türk halkının ve işçi sınıfının tepkisinin önü kesilmiş olacaktı.

Ancak, evdeki hesap çarşıya uymadı. Her ne kadar BM' den Kuveyt'e askeri müdahele kararı çıktı ise de dünya barış güçleri, emperyalizm ve onunla birlikte savaş histerisine kapılan Özal gibilerinin önünde halen birer engelleyici olarak varlıklarını hissettiriyorlar. İşte, tam da böylesi bir gücün savaş ihtimallerini zayıflattığı bir dönemde Özal'ın korktuğu başına geldi.

Yıllardır 12 Eylül faşist yönetiminin getirmiş olduğu anti-demokratik yasalarla baskı ve sömürü cenderesine kıstırılmış olan kitleler artık korkunun sınırını aşarak ayağa kalkmaya başladılar.

Cizre, Nusaybin, Diyarbakır, Doğubayazıt ve diğer Kürt yerleşim birimlerinde görülen ilk kıvılcım elbetteki Türk halkını da etkileyecekti.

Maden - İş Sendikası'na bağlı işçilerin TKİ'ye bağlı Seyitömer, Tunçbilek, Soma, Yatağan, Elbistan, Erzurum, Çorum, Bursa, Nallıhan ve Çanakkale kömür ocaklarındaki destek eylemleri başarıyla uygulanırken, "Sömürge Valisi" Hayri Kozakçıoğlu'nun direkt denetiminde bulunan Cizre ve Silopi ocaklarında ise muhtemel dayanışma eylemleri Kürdistan'daki alışılmış savaş koşulları nedeniyle engelleniyordu.

Bu kitlesel yükselişten öcü gibi korkan sömürgeci-faşist TC ilk etapta zirveler oluşturup SS Karanamelerini çıkararak, kıvılcımın Türk halkının ve dünyanın sempatisini kazanmasını engellemeye çalıştı. Ancak mızrak çuvala sığmıyordu. Kıvılcım giderek büyüyüp kocaman alevler halini aldı. Bu aydınlık salt Kürt halkını değil, kardeş Türk halkını ve işçi sınıfını da etkileyecekti.

Bu etki her ne kadar Özal ve Şurekası tarafından savaş tam-tamları çalınarak etkisizleştirilmeye çalışıldıysa da, artık Özal için sonun başlangıcı başlamış demektir. Çünkü artık işçi sınıfı da korkunun duvarlarını yıkarak kardeş Kürt halkı gibi, ancak kitlesel eylemliliklerle amaçlarına ulaşabileceğini fark etmiş durumdadır. Bu muazzam gücü TÜRK - İŞ Genel Başkanı Şevket Yılmaz faktörü bile durduramamıştır.

Zonguldak TTK ve MTA işletmelerinde gülünç ücretlerle çalıştırılan 48 bin maden işçisinin bağlı bulunduğu Genel Maden -İş Sendikasının 30 Kasım 1990 tarihinde greve başlama kararı hükümeti yeni entrikalara yöneltti. Önce grev erteleme, ardından lokavt tehditleri. Ancak Türk - İş içerisindeki bazı sendikaların, madencileri desteklemek için konfedarasyonun (Genel eylem) kararını bir an önce uygulaması girişimi hükümetin oyunlarını boşa çıkarttığı gibi 48 bin maden işçisine de doping olmuştu.

Durumun vehametini fark eden hükümet tam görüşmelere başlayacakken Özal'ın pervasızca yapmış olduğu açıklamalar hükümeti görüşmelere gitmekten alıkoydu. Özal bu pervasızlığı yaparken, Körfez Krizinde savaş ihtimali barıştan daha güçlü bir konumdaydı. O, savaşı bahane ederek "Savaş hali ilan edip " zaten Kürdistan'da var olan savaş koşullarını Türk halkına ve işçi sınıfına karşı da uygulayabileceğini sanıyordu. Ancak hesapları tutmadı.

Ve özlenen tablo gerçekleşiyordu. Kürdistan'da kıvılcımlanan kitlesel cesaret, Türk işçi sınıfını da sarmıştı. Türkiye Sendikacılık tarihinde ilk kez bu büyüklükte grev yapan maden işçisi, grevin ilk gününü çoşkulu toplantı ve gösterilerle geçirdi. Genel Maden - İş Genel Başkanı Denizer'in dediği gibi "Demokrasilerde halkın üzerine güç yoktur." "Zonguldak'daki kıvılcım dalga dalga Türkiye'ye yayılacaktır." Evet, Zonguldak'daki kıvılcım yayılmalı ama yalnız Türkiye'de değil Kürdistan'daki ulusul kıvılcımla birleşip muazzam bir güç haline gelmeli. Öyle bir güç olmalı ki sömürgeci - faşist yönetimi cehennemin küllüğüne savurmanın yollarını açmalıdır.

Ancak bu muhteşem gücü yaratmak Türk ve Kürt halklarının ulusal ve toplumsal kurtuluşunu kendisine şiar adinmiş güçlerin izleyeceği akılcı politikalarla mümkündür.Ne zaman ki her iki halk arasında samimi bir güven ortamı yaratılır, ne zaman ki her iki halkın birbirinin desteğine ihtiyacı kitlelerin bilincine yer eder, işte o zaman o muteşem gücü harekete geçirmek mümkün olacak ve o derece de etkili olunacaktır.

Maden işçisi, Temmuz eylemlilikleri ile kendinden sık sık söz ettiren, ancak körfez bunalımının yaratmış olduğu sis perdesinin içine gömülen memur ve öğretmen eylemliliklerini de yeniden gündemleştirme perspektifi sunuyor.

Zonguldak maden işçisi, eyleminde yalnız değil. Zonguldak halkı esnafıyla, memuruyla, sanatçısıyla işçisinin yanındadır. Zonguydak esnafı grevci işçilerin yanında olduğunu her zaman desdek olduklarını belirtiyor. Zonguldak esnafı, "Madenci olmazsa,madenci yeterince para alamazsa bizler de olamayız. Geçinemeyiz." diye konuşuyor. Esnaf, vitrinlerini "Grevcilerin yanındayız." ve "Grevi destekliyoruz" pankartlarıyla süslüyor. Zonguldaklı ev kadınları destek yürüyüşleri düzenleyerek grevcilerin yanında olduklarını gösteriyorlar. Sokaklar, onbinlerce maden işçisinin yanında avukat, doktor,

mühendis, memur, sanatçı, vd. meslek kuruluşlarından insanların katılımıyla bir bayram görünümüne bürünüyor.

Bir günlük iş bırakma, kepenk kapatma, destek ve dayanışma eylemleri Zonguldak'ın dışına taşarak yayılıyor. Çeşitli iş kollarındaki sendikalar peşpeşe grev kararları alıyor. Grevin hemen ikinci günü maden işçilerinin grevine çeşitli iş kollarında çalışan işçilerden eylemli destek geldi. Türkiye Kömür İşletmelerine bağlı onüç işyerinde çalışan Türkiye Maden - İş üyesi 28.500 işçi grevi desteklemek amacı ile üretimi düşürdü. Yine aynı gün SEKA'nın iş yerlerinde çalışan 10.500 işçi aynı amaçla yemek boykotu yaparak, yer yer vardiya çıkışlarında toplu alkışlarla yürüyüş yaptılar.

Maden - İş Sendikası'na bağlı işçilerin TKİ'ye bağlı Seyitömer, Tunçbilek, Soma, Yatağan, Elbistan, Erzurum, Çorum, Bursa, Nallıhan ve Çanakkale kömür ocaklarındaki destek eylemleri başarıyla uygulanırken, "Sömürge Valisi" Hayri Kozakçıoğlu'nun direkt denetiminde bulunan Cizre ve Silopi ocaklarında ise muhtemel dayanışma eylemleri Kürdistan'daki alışılmış savaş koşulları nedeniyle engelleniyordu.

Ne yazık ki siyasal örgütlenmeler, sosyal dinamik ve ilerici geçinen sendika liderleri bu durumun gerisinde kaldılar. Onların halen ders almaya ihtiyaçları var.

Madenci yanına ailesini, dayanışma içerisindeki bütün yöre halkını katmış muhteşem bir görüntü yaratıyor. Grevler ocak başlarında değil Zonguldak sokaklarında sabahtan akşama kadar çoşkuyla sürüyor, ertesi gün aynı çoşkuyla devam ediyor.

Maden işçisi sadece kendi mücadelesini vermiyor. Dünya işçi sınıfı tarihinde yer alacak büyük eylemleri , kararlılığı, ile bütün oyunları boşa çıkarıyor.

Maden işçisi, Temmuz eylemlilikleri ile ken

Maden işçisinin çoçukları ve eşleri kitlesel gösteride

dinden sık sık söz ettiren, ancak körfez bunalımının yaratmış olduğu sis perdesinin içine gömülen memur ve öğretmen eylemliliklerini de yeniden gündemleştirme perspektifi sunuyor. 12 Eylül faşist yönetiminin insanlık dışı uygulamalarından büyük oranda etkilenen, ekonomik ve demokratik haklarından mahrum bırakılmış olan memurlar, böylesi bir fırsatı iyi değerlendirerek, insanca yaşama sa

vaşında önemli bir toplumsal dinamik olduklarını göstermelidirler.

Yine maden işçisi Türk ve Kürt ulusal ve toplumsal güçlerine hak arama ve demokrasi mücadelesi dersi veriyor.

Ne yazık ki siyasal örgütlenmeler, sosyal dinamik ve ilerici geçinen sendika liderleri bu durumun gerisinde kaldılar. Onların halen ders almaya ihtiyaçları var.

Zonguldak maden işçisi, gerçek dostunun ve müttefiğinin aynı zamanda Kürt halkı olduğunun bilincine vardığı zaman gerçek kurtuluşa daha emin adımlarla ulaşabileceğini bilmelidir. Yine Kürt halkı da Türk işçi sınıfıyla beraber mücadele alanlarında yer aldıkça ulusal - demokratik kurtuluşuna aynı oranda yaklaşabilir. Hep beraber özgür günlere ulaşmanın yolu bu perspektiften geçer.

Önce Genel Maden - İş Sendikasını suçlayıp, sonra maden işçisinin muhteşem gücü karşısında şaşkına dönen Şevket Yılmaz'ı, Özal'ın konuşması sırasında salonu terketmesinin T.V'de görüntülenmesi de kurtaramayacaktır. Yılmaz'ın bu danışıklı döğüşünü kamuoyuna gösteren T.V'nin maden işçisinin direnişinden, bir cümle ile dahi söz etmeyişi habercilik anlayışının her zamanki göstergelerinden biriydi.

Maden işçisi sınıf dayanışması istiyor. Ancak hakkını almak için öylesine kararlı ki, kendi öz gücüne de güveniyor "hakkımızı buradan almazsak Ankara'ya gider alırız." diyor.

Maden işçisi lokomotif görevini de üstlenmiş bulunuyor. Gerek kamuda gerek özel sektörde uyuşmazlık aşamasında bulunan sendikalar maden grevi sürdükçe toplusözleşme imzalamaya yanaşmıyor.Maden grevi Türk - İş içindeki dengeyi de altüst ediyor. Bu durum karşısında şaşkına dönen hükümet, T.V borazanını kullanarak kitleler nezdinde oluşmuş bulunan aleyhlerindeki imajı yıkmak için çok çaba sarfediyor. Maden işçisi ile sendikayı karşı karşıya getirmek için T.V'den yararlanarak işçileri etkilemeye çalışıyor.

T.R.T yanlı tavrını pervasızca sürdürerek sözde "Hodri Meydan" denen, özünde ANAP'ın meydanı olan proglamla insanların kafasını bulandırmaya çalıştı. Devlet Bakanı , İbrahim Özdemir, herşeyleriyle 12 Eylül'ün uzantısı olduklarını gizleyerek KİT'lerin zarar ettiğini bu zararın devlet tarafından karşılandığını, bu nedenle de işçilerin istemiş olduğu zammın verilemeyeceğini belirtiyor. Oysa çarpık düzenlerinin her döneminde haksız kazanç olanaklarını, emekçi düşmanı insanlara sunan İbrahim Özdemir ve benzerleri, 24 Ocak kararları ile başlatmış oldukları bunalım dönemi ekonomik karalarının iflas ettiğini de bilmelidirler.

Egemenlerin çabaları boşunadır. Olay onları sarsmaya başlamıştır. Şimdi onlar kendilerini bu alevden kurtarmanın uğraşısı içindedirler. Şunu iyi bilmelidirler ki, ne savaş kışkırtıcılığı,ne Kürt halkına karşı uygulanan soykırım ve katliamlar, ne de Kürdistan köylerinin insansızlaştırılması onları ayakta tutmaya yetmeyecektir.

Gün geçmiyor ki Kürdistan'nın şu veya bu yerinde insanlar göz altına alınmasın, işkenceden geçirilmesin. Artık bu tür olaylar sömürgeci faşist TC'nin günlük politikaları haline geldi. Buna karşın sık sık başvurdukları sürgün ve göçe zorlama polikaları gereken tepkiyi yaratmada gecikmiyor. Öylesine bir tepki ki SS Kararnamelerinin yaratmış olduğu sis perdesi bile bu tepkinin kamuoyuna ulaşmasını engelleyemiyor.

Egemenler, bir taraftan Kürt Ulusal Kurtuluş mücadesinin, diğer taraftan ise işçi sınıfının yükselen mücadelesi karşısında şaşkına dönmüş durumdalar. Hal böyle olunca yeni yeni baskıcı ve zorba yöntemleri geliştirmeye çalışacakları uzak ihtimaller değil.

Ancak onların bu yöndeki politikalarını ortaya çıkarmanın yolu, Kürt ve Türk halklarının mücadele alanlarında birbirleriyle dayanışma ve dostluk bağlarını örmekten geçer. Ortak düşmana karşı oluşturulacak böylesi bir bağ, emekçi halklarımızın çıkarına olacaktır.

Zonguldak maden işçisi, gerçek dostunun ve müttefiğinin aynı zamanda Kürt halkı olduğunun bilincine vardığı zaman gerçek kurtuluşa daha emin adımlarla ulaşabileceğini bilmelidir. Yine Kürt halkı da Türk işçi sınıfıyla beraber mücadele alanlarında yer aldıkça ulusal - demokratik kurtuluşuna aynı oranda yaklaşabilir. Hep beraber özgür günlere ulaşmanın yolu bu perspektiften geçer.

KÜRT HALKI'NIN 1990 YILINDA KİTLE ÇİZGİSİNDE YÜKSELEN ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

A. BIŞAR

1990 yılının 14 Mart'ından başlayarak, yine aynı yılın içinde bulunduğumuz şu son günlerine kadar, Kürt halkı, sömürgeci-faşist rejimin karşısında tüm çağdışı baskılara karşı oluşan tarihten gelen bir birikim ve örgütlü güçlerin önemli katkılarıyla zaman zaman ayağa kalktı. Kürt kitle hareketleri, bu dönemde, Kürt halkının özgürlük mücadelesine damgasını vurdu. En geniş halk kitleleri işçisi-işsizi, esnafı, memuru, köylüsü ve aydınıyla somut bir güç oluşturarak sokaklara döküldüler. Ulusal-demokratik istemlerini haykırarak yürüdüler, sömürgeci-faşist rejimi 1990 yılı boyunca çeşitli eylem biçimleriyle protesto ettiler.

Uzun yıllardan beridir yok sayılan, baskı, zulüm ve işkence cenderesi altında tutulan, sömürge yasaları ve sömürge valiliğiyle yönetilen, zoraki göçe tabi tutularak evinden barkından edilen, dili ve kültürü amansız bir şekilde assimilasyon çarkında eritilen, tüm insanlık dışı uygulamalara maruz kalan, ülkesinin yeraltı ve yerüstü zenginlikleri hunharca talan edilen Kürt Halkı; artık kitlesel olarak ayağa kalkmış, ulusal demokratik taleplerini haykırıyor, özgürlüğünü istiyordu.

Tüm bunlar elbette ki kendiliğinden ve birdenbire olmadı. Kürt kitle hareketlerinin 1980 faşist darbesinden sonra ilk kez oluşmasında, bu dönemden başlayarak daha da sistemleşen sömürgeci-faşist devlet politikalarının, halka zorla dayatılan köy koruculuğu sisteminin, Kürdistan'daki gerici aşiretlerin silahlandırılmasının, uygulamaya konulan sömürge yasaları ve sömürge valiliğinin, Kürdistan üzerine seferber edilen alaturka ramboların, oluşturulan askeri yığınakların ve gittikçe azgınlaşan devlet terörünün derin etkileri yatıyor. Bu dönemde Kürt halkının en sıradan hakları bile daha vahşiyane bir politikayla pas-pas gibi çiğnenmiş, Kürt halkının insanlık onuru hiçe sayılmış, Yeşilyurtlarla, Kasaplar Dereleriyle çağdışı uygulamalar, işkenceler ve eşine az rastlanılır soykırım politikaları yaşama geçirilmeye başlanılmış, yeni sürgün uygulamaları yürürlüğe konularak Kürt halkı daha bir canından bezdirilmiştir.

Elbette ki Kürt halkı yalnızca bu dönemde baskı ve sömürüye maruz kalmadı. Onun tarihi, soykırımların, sürgünlerin, talanların, acıların tarihidir. Kürt halkı üzerinde bugün de varolan baskılar, artık had safhaya varmış daha da sistemleşmiş ve katmerleştirilmiştir.

En geniş halk kitlelerinden oluşan Kürt kitle hareketleri kısa sürede Kürdistan'ın dört bir yanına sıçramaya başladı. Yangın gittikçe büyümüş, fırtına öncesinin sessizliği bir kez kırılmıştı.

Tüm bu baskı ve uygulamaların yanısıra Kürt halkının tarihten gelen derin bir ulusal bilinç yapılanmasının özellikle 1970'lerden başlayarak Kürt Ulusal güçlerinin büyük değer biçilecek çalışmalarının, tüm yurtsever örgüt ve tek tek bireylerin özverili çalışmalarının, Kürt ulusal sorununun artık bir uluslararası sorun haline getirilmesinin de payı büyüktür. 14 Mart'la beraber başlayan Kürt Kitle hareketlerini kendi grupsal çıkarlarından hareketle değerlendiren, ve boş yere ter döküp el-alemi kandırmaya çalışıp kitle hareketlerinin kendi yönlendirmeleri sonucu oluştuğunu iddia edenlerin uğraşısı gerçekçi değildir. 14 Mart'la beraber başlayan Kürt kitle hareketlerinin oluşmasında dünden bugüne Kürt halkının özgürlüğü için mücadele eden tüm yurtsever güçlerin katkılarından sözedilebilir. Bu yurtsever güçlerden ise

hiç biri bu kitle hareketleri sırasında öncü olamamış, onu, sadece belli bir oranda etkileyebilmiştir.

Öte yandan özellikle 1989 yılından başlayarak 1990 yılına kadar süren, zaman zaman daha büyük yalazlarla bir yangına dönüşen ve TRT'nin akılsızca ekranlarından eksik etmediği Filistin İntifadası ve de özellikle dünyanın bir çok yerinde bu dönemde ortaya çıkan kitlesel hareketler, Kürt kitle hareketlerinin bir ölçüde de olsa esin kaynağını oluşturmuştur.

Kürt Kitle Hareketleri ilkin Nusaybin'de başladı. Ardından Cizre'ye, Silopi'ye, İdil'e, Diyarbakır, Silvan ve Lice'ye ve Kürdistan'ın diğer bölgelerine sıçradı. Özgürlük ateşleri bir anda Kürdtistan'ın dört bir köşesine yayıldı. Gözaltılar, tehditler, tutuklamalar kâr etmedi.

Tüm bunlar olup biterken Kürt ulusal sorununu sürekli bir sis perdesi altında tutan, Kürt halkının varlığını inkar eden, Kürt halkının dilini ve kültürünü yok etmeye çalışan, Kürdistan'ın yeraltı ve yerüstü zenginliklerini talan eden sömürgecilerin cephesinde tam bir bozgun ve panik yaşanıyordu. Onlar, bir anda, yeri göğü inleterek kendi burjuva partilerine "milli mutabakat" çağrılarında bulundular, zirveler düzenleme yoluna koyuldular. Sözümona muhalefet partileri de kendilerinden beklenilen tavrı sergilediler, 12 Eylül Faşizmi'nin devamı niteliğindeki ANAP Hükümetiyle kol-kola girerek Kürdistan üzerine daha vahişyane yöntemlerle gitmenin yeni biçimleri üzerinde tartışmaya başladılar.

Özal'ın cumhurbaşkanlığını bir türlü kabullenemeyen muhalefet liderleri, Kürt halkının yükselen kitle mücadelesi karşısında şaşkına dönüp zirvede SS Kararnamelerine yeşil ışık yaktılar. Daha sonra bu davranışlarının Kürt oy potansiyellerini etkileyeceğini farkederek yalan yanlış demeçlerle kendilerini aklamaya çalıştılar.

Getirilen SS Kararnameleri ve yeni keyfi, baskıcı uygulamalar da halkımızın mücadelesini engelleyemedi. Gerek Türkiye ve Kürdistan'da gerekse Avrapa kamuoyunda kanunsuz kararnamelere karşı yoğun bir tepki oluştu. Hem bu tepkilerin yaratmış olduğu rahatsızlık hem de sömürgeci faşist TC'nin Anayasa Mahkemesi'nin 18 aralık 1990 tarihinde görüşmesi gereken "SS kararnamelerini iptal Davası"nın raportör raporu ve iptal kararı olasılığı içinde bulunduğumuz şu günlerde Özal'ı yeni entrikalara yöneltti. 424 Sayılı kararname, yumuşatılma aldatmacasıyla Kürt halkı açısından daha da ağırlaştırılarak yeni bir kararname şeklinde dayatıldı. Devlet Kürdistan'da kendi yasalarını ayaklar altına alarak zaten terör estiriyor. Sömürgecilerin kararnamelerle bu hukuk dışı uygulamalarını yasal göstermeye çalışmaları onlar açısından olumlu sonuçlar doğurmayacaktır.

En geniş halk kitlelerinden oluşan Kürt kitle hareketleri kısa sürede Kürdistan'ın dört bir yanına sıçramaya başladı. Yangın gittikçe büyümüş, fırtına öncesinin sessizliği bir kez kırılmıştı.

Söylemek gerekir ki, bu dönemde bir bütün olarak Kürt Ulusal Güçleri kitlelere öncü olamadılar. Belli bir yere kadar kitleler, bu ulusal hareketlerin kendilerinde oluşmasını sağladıkları ulusal bilincin, direniş ve kitle mücadelesinin ruhu sayesinde ayağa kalktılar. Öncü dayandığı sınıf ve bu sınıfın müttefiki tabakalardan geride kalmıştı. Diyarbakır örneğiyle bu durum tamamıyla olmasa bile bir ölçüde aşılabildi. Kürt ulusal hareketlerinin belli bir kesimi bu aşamada sürece müdahale ederek olumlu çalışmalar içine girdiler, geniş eylemlilikler örerek Kürt kitle hareketlerine kan taşıdılar.

Yine bu dönemde Türk solu ile devrimci-demokrat kesimleri geniş eylemlilikler içerisine girerek Kürdistan'da başlayan ve gün geçtikçe büyüyen Kürt kitle hareketlerine güç veremediler.

Onlar Türkiye'de sömürgeci-faşist rejimi köşeye sıkıştıracak kitle hareketlerini örgütlemekten aciz kaldılar. Türk solu ile devrimci-demokratlarının içinde bulundukları bu durum şüphesiz onların demokrasi mücadelesinin örgütlülüğünü ne ölçüde oluşturabildiklerinin de bir göstergesidir.

14 Mart'la başlayan ve giderek Kürdistan'ın bir çok iline ve ilçesine sıçrayan Kürt kitle hareketleri sırasında insanlar sömürgeci-faşist rejim tarafından hunharca katledildi. Tehditler, gözaltılar, tutuklamalar, peş-peşe açılan davalar dur-durak bilmedi.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra oluşan bu ilk kitle hareketlerinden sonra sömürgeci güçler Kürdistan üzerine yaptıkları hesapları yeniden gözden geçirmeye başladılar. Evdeki hesap çarşıya uymamıştı ama, ipler henüz onların elindeydi ve daha ince hesaplar yapabilirlerdi. Yukarıda da değindiğimiz gibi önce 413'le başlayan Sansür ve Sürgün kararnameleriyle Kürt halkına karşı geçmişten beri dayatılan sürgün politikası daha bir katmerleştirildi, Kürt halkının ulusal bilincinin yükselmesinde, onun ulusal varlığının bilince çıkmasında büyük yeri olan Kürt basınını susturmayı amaçladı. Bu kararnamalerden belli ölçüler dahilinde Türk halkı ile onun ilerici-sosyalist basını da payını aldı.

Bu süreçten başlayarak 23 Mayıs'ta Cezaevlerindeki yaşam koşullarının düzeltilmesi ve Kürdistan'a yönelik olarak çıkartılan KHK'lerin iptal edilmesi istemiyle çeşitli çezaevlerinde başlatılan açlık grevi, Kürdistan'da geniş halk kitlelerinin katıldığı bir eylemlilik dalgasına

dönüştü. Açlık grevi süresi boyunca Kürdistan'ın kimi yörelerinde 1980 darbesinden sonra ilk Kürt kitle hareketlerinin devamı niteliğindeki eylemler yaşama geçirildi. İntifada fırtınasının ardından Kürdistan durulmamıştı.

Mardin Dargeçit İlçe Hükümet Konağı'nın önünde toplanarak oturma eylemi gerçekleştiren tutuklu ve hükümlü yakınlarından 28'i gözaltına alınınca Dargeçit halkı buna tepki olarak 1 günlük kepenk indirdi. Yine 4 haziran günü Dargeçitli kadınların tutuklanmasını protesto için Cizre esnafı da 1 saatlik kepenk indirme eylemini gerçekleştirdi.

Bu süreçten başlayarak yer-yer değişik tarihlerde benzer eylemlilikler Kürt halkının bağrından fışkırarak anlamlı mesajlar oluşturdu.

15 Ağustos'ta ise Kürdistan'ın Doğubeyazıt ilçesinde yüzde yüz katılımlı kepenk kapama eylemi bir dizi protesto yürüyüşü gerçekleştirildi.

Kürt halkının yanyana yaşadığı halklarla, Türk halkının devrimci-demokrat güçleriyle sıkı bir işbirliği ve dayanışma ağı oluşturulmalıdır. 1990 yılının içinde bulunduğumuz şu son günlerinde Kürdistan'da oluşan Lice eylemleriyle, Zonguldak'taki maden işçisinin grev eylemi arasındaki kopukluk bunun ne kadar acil bir sorun oluşturduğunun göstergesidir. Lice'ler Zonguldakları, Zonguldaklar da Liceleri yalnız bırakmamalıdır.

Eylemler durulmadı. Kürdistan yer-yer kaynamaya devam etti. Bu süreçte Türkiye'de de önemli kitle eylemlilikleri oluşmaya başladı. Memur eylemleri geniş katılımlı bir kitle eylemi haline dönüşerek sömürgeci-faşist rejimin yüreğine korku serpti. Bu süreçten sonra başlayan, Türkiye ve Kürdistan'ın bir çok iline yayılan açlık grevi dalgası da en geniş halk kitlelerinin katılımıyla kitlesel eylemlilikler şekline dönüştü.

Sömürgeciler de boş durmadılar. Onlar insanlık dışı işkencelerini sürdürmeye devam ettiler. 4 Ekim günü Avrupa Parlamentosu'na bildirimde bulunarak Kürdistan'da insan haklarını askıya aldığını açıklayan sömürgeci-faşist rejim, Kürdistan'da zaten olmayan insan haklarını askıya aldığını bildirmekle, geçmişte bu konuda yaptığı ihlallerle bundan sonra yapacağı ihalleri meşru bir kimliğe kavuşturmayı amaçladı.

1990 yılının içinde bulunduğumuz şu son günlerinde bile Kürt kitle hareketlerinin devamı niteliğindeki eylemler kendisini yer-yer yeniden hissettirmeye başladı. En son Lice halkı yörelerindeki devlet terörünü protesto amacıyla yürüyüşler düzenledi. On gün içinde üç gün kepenek kapadı. Öte yandan Zonguldak'ta başlayan maden işçileri grevi de Türk Halkının kitle eylemliliklerinin önemli bir parçasını teşkil etmektedir.

Yukarıda özetlediğimiz gelişmeleri kısaca belirttikten sonra, bir bütün olarak 1990 yılında Kürt kitle hareketleri ile Türkiye'de oluşan kitle eylemliliklerinin bizlere düşündürdüklerini açıklayalım.

1) 1990 yılı Kürt halkının özgürlük mücadelesinde bir dönüm noktasıdır. Kürt halkı 12 Eylül 1980 faşist darbesinden sonra, ilk kez, özgürlüğü için kitlesel olarak ayağa kalkmıştır. Korku duvarları aşılmaya başlanmış, Kürt halkı kitle mücadelesinin önemini daha bir kavramış, kendi gücünü tanımaya başlamıştır. Çeşitli zamanlarda ortaya çıkan bu kitle eylemlilikleri arasındaki suskunluk dönemleri ise fırtına öncesinin suskunluk dönemleridir. Kürdistan artık büyük fırtınalara gebedir.

2) 1990 yılında ortaya çıkan Kürt kitle hareketleri halk kitlelerini devrimci bir ruhla eğitmenin başlıca görev olduğu gerçeğini güçlendirmiştir. Kurtuluş bizzat kitlelerin eseri olacaktır.

3)Yurtsever güçler arasındaki dağınıklık, bugün de Kürt halkının özgürlük mücadelesinde başta gelen sorunlardan birini oluşturmaktadır. Son Kürt kitle hareketleri de göstermiştir ki günümüz koşullarında hiç bir yurtsever örgütün tek başına kitlelere öncü olma şansı yoktur. Bu şans ancak yurtsever güçlerin toplamı dahilinde oluşturulabilecektir. Tüm ilerici kişi ve örgütlerin oluşturacakları geniş tabanlı bir "Hareket" ülke koşulları tarafından yeniden dayatılmıştır. Herkes bu konuda kendine düşeni yapmakta gecikmemelidir.

4) Kürt halkının yanyana yaşadığı halklarla, Türk halkının devrimci-demokrat güçleriyle sıkı bir işbirliği ve dayanışma ağı oluşturulmalıdır. 1990 yılının içinde bulunduğumuz şu son günlerinde Kürdistan'da oluşan Lice eylemleriyle, Zonguldak'taki maden işçisinin grev eylemi arasındaki kopukluk bunun ne kadar acil bir sorun oluşturduğunun göstergesidir. Lice'ler Zonguldakları, Zonguldaklar da Liceleri yalnız bırakmamalıdır.

Bunların yanısıra Kürt yurtsever güçleri arasında geçmişten beri önem teşkil eden dost ve düşman güçlerin iyi tesbit edilmesi sorunu ile, Kürdistan'ın diğer parçalarındaki yurtsever Kürt örgütleriyle iyi ilişkiler kurulmasının zorunluluğu üzerine bir kez daha iyi bir şekilde düşünülmelidir.

ASURİ KÜRTLERİN SANFRANSİSKO KONFERANSI'NA VERDİKLERİ "MUHTIRA"

Nesimi FIRATLI

Daha önce de zaman zaman vurguladığımız gibi Kürt ulusu, zorunlu olarak silahlı mücadeleye yönelmeden tüm demokratik ve diplomatik mücadele kanallarını işletmeye çalışmış; bu tutumunu önemli dönüm noktalarında yoğunlaştırarak sürdürmüştür. Aşağıda vereceğimiz ve ilk kez yayımlandığını sandığımız "Muhtıra" da, Kürtlerin diplomatik girişimlerine eklenen başka bir halkadır.

Dr. Ahmet Nafiz Yekbun imzasıyla Müslüman Kürtler tarafından Sanfransisko Konferansı'na verilen muhtıradan başka **Hıristiyan (Asuri) Kürtler** adına da aynı Konferansa ikinci bir **"Muhtıra"** veriliyor.

Asuri Kürtler adına Doktor **Micael** (Mişel) **Yatger** imzasıyla, Konferansa katılan tüm devletlerin delegasyonlarına gönderilmek üzere amerika Birleşik Devletleri'nin Suriye ve Lübnan Elçisi **Corc Wadswert**'e iletilen 2 Nisan 1945 tarihli Muhtıra'nın kapak mektubunda şöyle deniyor. (Bilindiği gibi ABD Konferansın ev sahipliğini yapıyordu):

"Ekselans Bay Corc Wadswert,

Amerika Birleşik Devletleri'nin Suriye ve Lübnan Elçisi.

Ekselans,

1- Anayurdumuz Kürdistan'ın bağımsızlığının verilmesi konusunda Asuri Kürtler hakkında bir "Muhtıra" sunmaktan şeref duyarım.

2 - Onu Sanfransisko Konferansına yetiştirilmek üzere Hükümetinize iletmek nezaketini gösterirseniz minnettar kalırım. 2.4.1945

Doktor Mişel Yatger
Hassetek-Suriye

MUHTIRA

Amerika Birleşik Devletleri'nin Sanfransisko Konferans Reisi Ekselans;

1 - Gerek siz ekselans hazretlerinin, gerek Hükümetinizin ilgi ve teveccühünü kazanır umuduyla dikkatlerini Kürdistan davasına çekmekten şeref duyarım.

2- Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yurtları olan Kürdistan'dan çıkarılan kürtler, o günden sonra sayısı 100'ü bile bulmayan gruplarla sayısı 10.000 kişiyi aşan gruplar halinde çeşitli yerlere dağıtılmışlardır. Bu durum, onların her an ölüm tehlikesiyle karşıkarşıya bulunmaları v eyaşamlarını sürdürmek isteyen ve herkes için temel hak kabul edilen kültürel ve ekonomik ilerlemenin kapılarının bu ulusa kapanması sonucunu doğurmaktadır.

3 - Davamız Avrupaca ve Amerikaca meçhul değildir. Çünkü Kürt sorunu, pek acılı bir sorundur. Açıktır ki şikayetçisi olduğumuz bu durumdan kurtulabilmek için haklı gerekçelerimizi her platformda dile getiriyoruz. Yarınki dünyanın, çözümlenmemiş bir sorunu daha yüzüstü bırakmak niyetinde olmadığına inanıyoruz.

4 - Biz Kürdistan'ın yerli evlatlarıyız. Müslüman Kürt yurttaşlarımız, birleşik ve bağımsız bir Kürdistan kurma amacını güden Kürt davasını zatıâlinize — duyurmak için— gerek uluslararası sözleşme gerekse anlaşla halinde sundular, fakat yazık ki bugüne kadar hiç bir cevap çıkmadı.

5- Sorunun bütün nitelikleri iyice incelendikten sonra Kürdistan'ın ve Kürtlerin haklarını savunmak yetkisi neden yalnızca Müslüman Kürtlere ait olsun. Hıristiyan Kürtler olan bizler de Kürdistan'ın bağımsızlığı için öteki Kürt vatandaşlarla işbirliği etmeyi kendimize görev biliyor ve Kürdistan'ın bağımsızlığı ve özgürlüğü için size göndermiş oldukları Muhtıraya katıldığımızı bildiriyoruz.

6- Bu Muhtıranın tarihi değeri, muhakkak ki bütün dünyayı ilgilendirecektir. Bugüne kadar Asyalı bir Hıristiyanın yani dünyanın o kısmına ilk peygamberlerin geldiği bir zamanda Hıristiyanlığı Kürdistan dağlarında devam ettiren insanlardan birinin ilk başvurusudur. Bugün halkımızın pek çoğu orada sırf Kürdistan'ın yabancı memleketler elinde bulunmasından dolayı hasretini çektiğimiz o özgürlükleri bize verecek durumda olmadığından ve bize onları ancak bağımsız bir Kürdistan'ın sağlayabileceğinden dolayı çok kötü şartlar altında yaşamaktadır.

7- Bu, Milliyetler Cemiyeti'nin ve temsil ettiği tüm kurumların 1918 yılından beri çözümlemeyi başaramadığı bir davadır. Bu sorunun çözümünün şimdi tam zamanıdır. Ve eğer parçalanmış Kürdistan sorunu halkın isteğine uygun biçimde çözülürse Kürtlük sorunu da kendiliğinden halledilmiş olacaktır.

8 - Ümit ettiğimiz ve dilediğimiz, birleşik ve bağımsız bir Kürdistan'dır.

9- Kürdistan Derneği ile biz, ortak dilekçemizi madde madde sunacağız.

10- Davamızı, anayurdumuzun bağımsızlığını amaç edinmiş olan Kürdistan sorunlarının bölünmez bir parçası olarak kabul etmenizi rica ederiz, ekselans.

Ekselâns Hazretlerinin Hizmetini Şeref Bilen
Dr. M. Yadger

1975 CEZAYİR ANLAŞMASI

Irak, 1980 yılında İran'a saldırıp, Irak-İran savaşını başlattığında, 1975 yılında imzalanan Cezayir Anlaşması'nı geçersiz saydığını söylemiş, 8 yıllık savaş sürecinde bu anlaşmanın sağladığı şartlara dönmeyeceğini sürekli olarak tekrarlamıştı.

1988 yılında sağlanan ateşkes sonrası başlayan barış görüşmelerinde ise, Irak, Cezayir Anlaşmasıyla belirlenen sınırlara çekilmeyi reddediyordu. Daha sonraları Körfez Krizinde sıkışan Saddam, geri adım atarak, anlaşmanın hükümlerine uyacağını belirtti.

Tekrar gündeme gelen Cezayir Anlaşması, kamuoyunda sadece Şatüllarap su yolunu ilgilendiren anlaşmaymış gibi bir izlenim bırakıyor. Oysa o, 1961-1975 yılları arasında, Irak KDP önderliğindeki, Kürt ulusal hareketinin sıkıştırdığı Saddam'ın bu hareketi boğmak için, gerici İran Şahlığına verdiği tavizleri de içeriyor ve esas olarak da bu amaca yönelik olarak imzalanmış bir anlaşmadır.

Cezayir Anlaşması, sömürgeci devletlerin Kürt hareketlerini boğmak amacıyla, karşılıklı olarak verilen tavizleri içeren tek anlaşma değil. Daha önceleri bu amaçla nice anlaşmalar imzalandı, imzalanacak...

Körfez krizi ile birlikte Ortadoğu, gündeminin ilk sıralarına tırmandı. Kürt meselesinin tartışıldığı, işgalci devletlerce "Kürt kartı"nı oynama planlarının yapıldığı bu ortamda, Cezayir Anlaşması önem taşıyor. İran ve Irak arasında siyasi ilişkilerin başladığı, karşılıklı büyükelçiliklerin açıldığı son dönemde, anlaşmanın önemi daha da artıyor. Özellikle İran ve Irak'ta üstlenen Kürt örgütleri için...

Bu konudaki tartışmalara yardımcı olmak amacıyla Kürdistan Yurtsever Birliği (KYB) yayın organı "Rêbazê Nû"nun Temmuz 1990 tarihli 7. sayısında yayınlanan ve anlaşma metnini de içeren "1975 Cezayir Anlaşması" adlı makaleyi çevirip yayınlamayı yararlı bulduk.

Makale, H. Güzel tarafından Türkçeye çevrildi.

DENG

Cezayir Anlaşması 1975 Martı'nda, İran-Irak arasındaki sınır anlaşmazlıklarını çözüme bağlamak ve sınırlarda asayişi sağlamak amacıyla, Kürdistan-Irak savaşının en şiddetli döneminde, OPEC toplantısı sonrası, Saddam ve Şah Rıza tarafından imzalandı.

Irak Kürdistanı Kurtuluş hareketini ablukaya almak ve bastırmak için Saddam, bu anlaşmayla iki taraf arasındaki sorunların tüm tarihi boyunca, en büyük uzlaşmacı tavrı gösterdi. İran Şahı önünde dize geldi. Böylece ülkenin egemenliğini ayaklar altına aldı, ülke topraklarını yabancılara sundu.

Daha çok Osmanlı ve İran İmparatorlukları döneminde boy veren İran-Irak sınır anlaşmazlıklarının yaşı, Irak devletinin iki katı yaşındadır. Bu sınır anlaşmazlıklarını çözmek için defalarca görüşmeler yapılmıştır. Ki, bunların en önemlileri şunlardır:

• Erzurum Anlaşması: 31 Mayıs 1847 tarihinde, İngiltere ve Rusya'nın gözetiminde, Osmanlılar ve İranlılar arasında imzalandı. Bu anlaşmanın 2. maddesine göre İran, Zehav vilayetinin batısındaki toprakları ve Süleymaniye şehri ve sancağını Osmanlılara veriyor; buna karşılık Osmanlılar da, Muhammere (bugünkü Huremşar) limanı, Elhabr adası ve Şatüllarap'ın doğusunu İran'a terkediyordu. Deniz trafiği, başlangıçta Şatüllarap'daki iki ülke sınırlarının kesiştiği noktaya kadar olan bölümde İran'a serbest ediliyordu.

• Sonuçsuz kalan 1911 tarihli Osmanlı-İran sözleşmesi.

• 1913 Osmanlı-İran anlaşması. Bu anlaşma, 1914 tarihli sınırları

1975 yenilgisi sonrası

belirleme protokolüne temel teşkil etti. 1931 yılında Irak devletinin kurulmasından bir müddet sonra, İngilizler tarafından geçersiz ilan edildi.

• 1937 Sadabad anlaşması. İngilizler; kurulduktan sonra Irak'ı Milletler Topluluğu'na üye etmek istiyorlardı. Bunun için de İran'ın yeni kurulan Irak devletini resmen tanıması gerekiyordu. Bu amaçla 1929 yılında bir İngiliz yetkilisi Tahran'da, İran yöneticilerine, eğer İran Irak'ı resmen tanırsa, buna karşılık İngiltere Irak'ı, İran'ın makul istemlerini kabul etmeye ikna edeceğine dair söz verdi. İran bu öneriyi kabul etti ve bir yetkilisini Bağdat'a gönderdi. O tarihten Nuri Said hükümeti dönemine kadar, iki ülke arasında bir dizi görüşmeler oldu. 3 Mayıs 1937 tarihinde Sadabad'da 6 maddelik bir anlaşma ve protokol imzalandı. Bu anlaşmanın 2. maddesine göre, iki ülke arasındaki su sınırı, bazan sahilden, bazı yerlerde nehrin ortasından, bazı yerlerde ise "Talûk" hattından [1] geçiyordu. Bu anlaşmayla Irak, Abadan limanı karşısında 5 km.'lik bir alanı İran'a verdi. Sularda askeri ve ticari seferler her iki kesime de serbest oldu.

Irak bu anlaşmayla kendine haksızlık edildiğini söylüyordu. Bu nedenle anlaşmanın hükümlerini gerektiği gibi yerine getirmedi. Ki, bu durum iki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine neden oldu. 14 Temmuz devriminden sonra Abdulkerim Kasım 2.12.1959 tarihinde, "Sadabad Anlaşması bize zorla imzalatılmıştır, anlaşmanın maddeleri bizi bağlamaz, Irak 5 km.'lik alanı kendi toprağı olarak biliyor" dedi.

1968 yılındaki Baas darbesinden sonra, dönemin Dışişleri Bakan yardımcısı, 15.4.1970'de Bağdat'daki İran Elçiliğine bir nota verdi. Nota'da şunlar yazılıydı: "Irak devleti, tüm Şatüllarab'ı ülkesinin bir parçası olarak biliyor. İran'dan, İran gemilerininŞatüllarab'tan geçtiklerinde, deniz kuvvetlerine bağlı kişileri almamalarını ve İran bayrağı takmamalarını istiyor. Aksi taktirde Irak güçleri, gemilerdeki deniz kuvvetlerine bağlı kişileri zorla indirir ve gelecekte, İran limanlarına gelen gemilere Şatüllarap'dan geçme izni

vermez."

Buna karşılık İran, 27.4.1970 tarihinde Sadabad Anlaşması'nın geçersizliğini ilan etti. Böylelikle iki ülke arasındaki ilişkiler tamamiyle gerginleşti. İran, deniz kuvvetlerinin bir bölümünü Şatüllarap'a sevketti.

1972 yılında ilişkiler tamamiyle koptu. İran, Tombi Kubra, Tombi Suhre ve Ebu Musa adlı 3 adayı işgal etti. 1973 yılında Mehran bölgesinde iki ülkenin askeri güçleri arasında çatışmalar meydana geldi. Irak Birleşmiş Milletler örgütüne başvurdu. BM ise, 1974 Mart'ında 348 sayılı kararı ile iki taraftan barışçı görüşmelerin başlatılmasını istedi. 1974 Ağustos'unda her iki tarafın heyetleri İstanbul'da, Dışişleri Bakanları Ekim 1974'de Newyork'da bir araya geldiler. Bu görüşmelere 16-20 Aralık 1974 yılında İstanbul'da devam edildi.

Cezayir Anlaşması, 8 maddelik bir metin, bir ek, 3 protokol ve birkaç haritadan oluşmaktadır. Anlaşma, Cezayir Bildirisi ile başlamakta. Bildiri şöyledir:

1. Her iki taraf aralarındaki kara sınırını, 1913 Konstantine Protokolü ve sınırları belirleme komitesinin 1914 tarihli haritalarına göre belirleyeceklerdir.

2. İki ülke arasındaki su sınırı "Talûk Hattı"na göre çizilecektir.

3. Her iki taraf da karşılıklı olarak, sınırlarındaki asayiş ve güveni sağlayacaklardır. Taraflar, sınırlardan bozguncuların sızmalarını önleyecek tedbirler alacaklardır.

4. Her iki taraf da yukarıdaki maddelerin bir bütün ve sorunu kökten çözmeye yönelik olduğu inancındadırlar. Bu nedenle yukarıdaki maddelerden birinin uygulanmamasının, Cezayir Anlaşması ruhuna ters düştüğüne inanırlar.

Cezayir Anlaşması ve Bildirisi maddelerinin detaylarını içeren protokoller ise şunlardır:

• Her iki ülke arasında su sınırı belirleyen bir protokol ve 4 harita.

• Her iki ülke arasında kara sınırını belirleyen protokol.

• Sınırlardaki asayiş ve emniyeti sağlamaya yönelik maddeleri içeren özel bir protokol. Şatüllarap suyunun yarısını kaybetme pahasına Irak'ın, elde ettiği tek şey olan bu protokolün metni şöyledir:

1. Bozgunculuk yapmak (2) ve isyan çıkarmak için, her iki ülkenin sınırlarından sızanlar hakkında, her iki taraf karşılıklı bilgi alış-verişinde bulunurlar.

2. Her iki taraf bu durumda, önleyici tedbirler alırlar, bozguncuları karşılıklı teslim ederler. Aynı tavır her iki tarafça topraklarında bozguncu faaliyetler için toplananlara da uygulanır.

Madde 2: Bozguncuların sınırlardan sızmasını önlemek, sınırları kapatmak için, her iki taraf, sınırlardaki görevlilerden, savunma, içişleri ve dışişleri bakanlıkları düzeyine kadar, karşılıklı temas içinde olurlar.

Madde 3: Bozguncuların gidiş-geliş yolları şöyle tesbit edilir:

1. Kuzey sınırı yörelerinde: 3 sınırdan (Türkiye, İran, Irak sınırlarının kesiştiği noktadan) Hanıqın ve Kasr-ı Şirin'e kadar olan bölgede 21 nokta.

2. Güney sınırı yörelerinde: Hanıqın ve Kasr-ı Şirin'den, Irak-İran sınırının sonuna kadar olan bölgede, 18 nokta.

3. Ek'de detaylı olarak belirtilen yollar.

4. Bundan sonra bulunacak kontrolü ve kapatmayı gerektiren yollar, yukarıdaki maddeler arasında sayılır.

5. Gümrük kontrolünün bulunduğu noktalar dışında, tüm sınırlardaki her çeşit geçişler yasaklanır.

6. Her iki taraf da ilişkilerin gelişmesi için gelecekte, başka gümrük noktaları oluştururlar.

Madde 4: Her iki taraf da sınırların kontrolü ve kapatılması konularında tüm insani ve teknik olanaklarını kullanacaklarına dair güvence verirler.

2. Uzmanlar daha iyi yol ve yöntemleri bulduklarında, bunları aylık toplantılarda görüşürler, eğer gerekli olursa karşılıklı görüşmeler sonucu uygularlar.

Madde 5: Herhangi bir taraf bir bozguncu yakaladığında, bozguncuyu karşı tarafın konuyla ilgili makamına teslim eder. Bozguncuya varılan anlaşma uyarınca muamele yapılır.

2. Her iki taraf birinci madde kapsamına girmeyen kişiler için attıkları adımlar konusunda birbirlerini haberdar ederler.

3. Eğer bozguncu ve kaçak kişiler sınırdan sızmayı başarabilirse, anında karşı taraf haberdar edilir, o da kaçakların yakalanmasını kolaylaştıracak önlemleri alır.

Madde 6: Eğer gerekli görülür ve her iki taraf anlaşırlarsa, bazı yöreler "yasak bölge" olarak ilan edilir.

Madde 7: Sınırların daha iyi kontrol edilmesi için, sınır görevlileri ve dışişleri bakanlıkları temsilcilerinden bir heyet oluşur. Bu heyet, yılda iki kez toplanır.

Madde 8: Bu protokoldeki sınırların kontrolü ve kapatılmasıyla ilgili kararlar, meralar ve sınırlar için komitelerin oluşmasına engel olmazlar.

Madde 9: Su sınırlarında asayiş ve emniyetin sağlanması için her iki taraf, gerekli kontrolü uygular, önlemleri alırlar.

---

(1) "Talûk Hattı": Şatüllarap'ta İran-Irak arasında çizilen bir hat; Lübnan ve Kıbrıs'ta çizilen "Yeşil Hat" gibi.

(2) Kolayca anlaşılacağı gibi "bozguncu" terimi ile Kürt peşmergeleri ve öteki muhalif güçler kastediliyor. Tıpkı Türk hükümetlerinin yaptığı gibi. Türk hükümetleri de Kürt yurtseverleri "bozguncu", "terörist", "eşkiya" olarak adlandırıyor.

ABD Ortadoğu İzleme Komitesi'nin "Irak'ta İnsan Hakları" Konulu Raporu:

"KÜRTLERE SOYKIRIM UYGULANIYOR"

ABD'de "İnsan Haklarını İzleme Komitesi"ne (Human Rights Watch) bağlı olarak 1989 yılında çalışmalarına başlıyan "Ortadoğu İzleme Komitesi" (Middle East Watch) "IRAK'TA İNSAN HAKLARI" konulu ilk raporunu 11 şubat 1990'da yayınladı. Sekiz ana bölümden oluşan 235 sayfalık rapor, kamuoyunda büyük yankı uyandırdı.

*Raporun 1. Bölümü okuyucunun gelişmeleri daha iyi kavraması için Irak'a ilişkin önbilgilerden oluşuyor. "**Baskının Kurumlaşması**" başlığını taşıyan 2. bölümde Baas Partisi, tek kişi ve onun putlaştırılması; 3. Bölümde "**Anayasa, Hukuksal ve Temel Hak ve Özgürlükler**"; 4. Bölümde "**Baskı Yöntemleri**"; 5. Bölümde "**Irak'ta Kürt Halkı**"; 6. Bölümde "**Irak ve ABD ilişkileri**"; 7. Bölümde Irak'ın tüm bu barbarlıklarını örtbas etmek için ne gibi ilginç yöntemlere başvurduğu irdeleniyor ve son bölümde de öneriler yer alıyor. Raporun Kürt halkı ile ilgili bölümlerinin çevirisinin özetini aşağıda sunuyoruz.*

Çeviri, İngilizceden Şiyar tarafından yapıldı.

GİRİŞ

Bu rapor Irak'ın devlet oluşundan bu yana yirmi yılı aşkın bir dönemdir iktidarda bulunan Baas partisi yönetimi altındaki insan hakları ihlaline ilişkin bölümü kapsıyor. Bu dönem içinde Irak, uluslararası arenada özellikle de petrol rezervlerinden ötürü (S. Arabistan'dan sonra en zengin yatakların bu ülkede olduğu söyleniyor), belirli bir "saygınlığa" ulaştı. 1968'de yönetime gelen Baas Partisi ve onun başkanı Saddam Hüseyin, bu zenginliği ülkede dizginleri elinde tutmak için cömertçe kullandı ve Irak'lılar arasında "terör ve intikam" olarak nitelenen düzenini kurdu. Bu rejim önemli üç temel üzerine — harcamalardan çekinmeyen bir devlet aygıtı, güçlü bir ordu ve mükemmel bir biçimde örgütlü olan polis devleti — oturtulmuş.

Özellikle de Kürt halkı, son iki yılda eşine az rastlanan bir baskıya hedef oldu. 1987 ve 1988 yıllarında Kürt halkının ayaklanmasını bastırmak için kimyasal silah kullanan Irak, şimdi de zorla yüzbinlerce Kürdü kendi topraklarından koparıp sürgün ediyor. Bu politika öylesine bir boyutta uygulanıyor ki Kürt halkının ulusal benliğini ve kültürel varlığını tehdit ediyor. Bu yöntemle Irak Kürtlerinin komşu ülkelerde yaşayan kardeşleri ile ilişkilerini tümden koparmak ve bir ayaklanma olasılığının tümden ortadan kaldırılması amaçlanıyor.

4.Bölüm

BASKI YÖNTEMLERİ

İşkence salt büyüklere değil, aynı zamanda çocuklara da uygulanıyor. İşkence ile çocuklardan bilgi almak, karşıt olanların veya anne ve babanın bu yolla cezalandırılması amaçlanıyor. Kürt çocukları tutuklamaların ve işkencenin kurbanlarından. Yasaklı olan Kürdistan Demokrat Partisi'ne üye olmak suçundan tutuklanan ve Nisan 1985'de işkence gördükten sonra bırakılan Bağdat Üniversitesi'nin eski bir öğrencisi, 73 yaşındaki annesinin, üç erkek ve üç kızkardeşinin yine onların 5-13 yaş arasındaki çocuklarının tutuklandığını, dövüldüğünü ve kendilerine cereyan verilerek işkence yapıldığını söylüyordu. Bu tanığın anlatımı şöyle: *"Küçük çocuklar tutukevinde anne ve babaları ile birlikte kalıyor. Genellikle çocuklar annenin bulunduğu yerin yanıbaşındaki hücrede tutularak, anne ifade vermeye zorlanıyor. Beş aylık bir bebeğin bu amaçla nasıl çığlık çığlığa ağlatıldığını gözlerimle gördüm"* ("Irak; Politik Baskıların Suçsuz Kurbanı Çocuklar", UAÖ, Şubat 1989, 6. Bölüm).

Eylül ve Ekim 1985'de 300'e yakın Kürt çocuğu Süleymaniye'de tutuklanır (aynı rapordan). Kanlar içinde, işkence izi taşıyan üç çocuğun cesedi daha sonra şehir dışında bulunur. Geriye kalan çocuklar ise Bağdat'taki bir cezaevine gönderilirler. 1985 yılında serbest bırakılan eski bir tutuklu, tanık olduğu olayı şöyle anlatıyordu:

"Her saat başında güvenlik sorumlusu kişi kapıyı açarak seçtiği 3 veya 5 kişiyi — çocuk veya büyük farkı gözetmeksizin- işkenceye götürürdü. Sonra ağır işkence izleri taşıyan vücutları hücreye atılırdı. Kan içinde olan bu insanların çoğunluğu elektrik şoku izini taşıyordu. Gece yarısı güvenlik görevlisi üç çocuğu daha hücreden alıp işkenceye götürdü. Çocuklara öylesine korkunç işkence yapılmıştı ki, hücreden alıp hastahaneye götürmek zorunda kaldılar. Güvenlik güçleri açıkça onların bu izlerle ölmesinden yana değildi. Yaraları iyileştikten sonra çocukları gerisin geriye hücreye getirdiler. Hastaneden gelen bir çocuk, yere uzandı ve biz onun uyuduğunu sanmıştık... Fakat sonradan öldüğünü anlıyacaktık... Bırakıldığımda kaldığım hücrede hala çocuk tutuklular vardı. Diğerlerine ne olduğunu bilemiyorum." (UAÖ'nün adı geçen raporundan)

Ocak 1987'de bu çocuklardan 29'nun idam edildiği ve cenazelerinin ailelerine teslim edildiği bildirildi. Bazılarının gözü çıkarılmış, bazılarının cesetlerinde ise işkence izi görülüyordu (UAÖ'nün aynı raporundan). Her ne kadar Irak hükümeti şiddetle bu suçlamaları reddetti ise de, Avrupa Parlamentosu, bu raporların inanırlığından hareketle, aldığı bir karar ile Irak hükümetini mahkum etti.

POLİTİK CİNAYETLER

Bu bölümde salt Kürtlere yönelik politik katliamları anlatacağız. Kürtlere ilişkin detaylı bilgileri beşinci bölümde aktaracağız. Kürtler Irak'ta sürekli olarak öldürüldüler. Kıyıma uğradılar. UAÖ ve diğer grupların açıkladıkları bazı politik cinayetleri aşağıda anlatacağız:

— 1976'dan 1978 yılına dek Musul cezaevinde 200 den fazla Kürt idam edildi. 1977 Haziran sonu veya Temmuz başı da olabilir, bir gecede 53 kişi sorgusuz sualsiz idam edildi. (UAÖ,1978-Raporu)

— 1979 yılı boyunca Kürt örgütlerine üye çok sayıda insan, idam edildi. Şubat ve Mart 1979'da Musul cezaevinde 12 Kürt idam edildi. (UAÖ 1979-Raporu)

— 1980 yılında 20 Kürde Kerkük'te idam cezası verildi, bunlardan altısı infaz edildi. (UAÖ. 1981 Raporu)

— 1981 yılında Kürdistan Yurtsever Birliği üyesi 27 kişi ölüm cezasına çarptırıldı ve bunlardan 14'ü infaz edildi. Bağdat'ın Abu Garip Cezaevinde aynı örgütün 140 taraftarı, Eylül 1981'de idam edildi. (UAÖ, 1982 Raporu)

— Kerkük'te özel bir yargıç tarafından mahkeme edilen KYB üyeleri, 1982'de idam edildiler. (UAÖ, 1983 Raporu)

— 1983 yılında kardeşleri Mesud Barzani'nin desteği ile İran ordusunun Irak sınırındaki Kürt kasabası Hacı Ümran'ı almasına misilleme olarak Molla Mustafa Barzani'nin iki oğlu Lokman ve Sabra, aynı aşiretten 15 kişi ile birlikte idam edildi. Barzani'nin diğer bir oğlu Ubeydullah Barzani (kendisi Bağdat hükümeti ile anlaştığı için Caş olarak nitelendiriliyordu. B.N.) daha sonra Saddam Hüseyin ile bir konuda fikir ayrılığına düştüğü için 1981'de idam edildi. (MRG, Raporu No.2)

— Mart 1984'te 14 genç Kürt askere gitmeyi reddettikleri için idam edilirler. Yine 15 ile 20 arasında genç ve çok sayıda öğrenci, sivilmilis güçlerine zorla alınma kararına karşı yaptıkları yürüyüşte güvenlik kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu ölür ve yaralanırlar. (Washington Post, 29.7.1984)

— 1984 yılında bir devrim mahkemesince 15 yıl hapis cezasına çarptırılan Kürdistan Halk Partisine üye 13 kişi, 31 Mart 1985 günü eski cezaya rağmen idam edilirler. Kürdistan Demokrat Partisi ve Kürdistan Sosyalist Partisine üye 60 tutuklu, Bağdat Abu Garip hapishanesinde Kasım 1985'te idam edilirler. 14 Ekim 1985'te 10 Kürt, gündüz öldürülen iki Irak'lı güvenlik görevlisine karşı misilleme olarak Süleymaniye'de idam edilir. Söz konusu 10 kişinin dışarıda etrafı sarılır ve çapraz ateşle öldürülürler. (UAÖ, 1986-Raporu ve 20 Aralık 1985 Acil çağrılarından)

— 1986 yılında 44 Kürt ölüm cezasına çarptırılır ve cezaları infaz edilir. (UAÖ, 21 Mayıs 1987)

Irak-İran savaşının tüm hızı ile sürdüğü 1987 yılında Irak hükümet güçleri Kürt bölgelerinde keyfi infazlarda bulundular. 11 Kasım gü-

nü Kerkük'ün Jıman köyünü ev ev arayan güvenlik güçleri,değişik yaşlardan 100 ile 150 arasındaki Kürdü rastgele kurşuna dizdi ve daha sonra da tüm köyü bombaladı. Daha önce Kürt gerillalarının gerçekleştirdiği bir baskına misilleme olarak Erbil ilinin Şaklava kasabasında, 14-18 Kasım arasında 32 Kürt rastgele kurşuna dizildi. Aynı zamanda evleri de yerlebir edildi. Yine 18 Kasım günü veteriner olan Kürdistan Demokrat Halk Partisi üyesi Abdullah Aziz Abdullah Osman, Bağdat Abu Garib Cezaevinde idam edildi ve cenazesi ailesine verildi. Kürdistan Demokrat Partisi taraftarı 31 Kürt aralıklarla 18 Kasım, 10 ve 28 Aralık'ta meydanda kurşuna dizildiler. Son olarak da 30 ve 31 Aralık günlerinde Kürt, Arap ve Türkmen'lerden oluşan 150 politik tutuklu, Bağdat Abu Garip Cezaevinde idam edildi. İdam edilenler arasında 14-17 yaşlarında ortaokul ve lise öğrencileri de vardı.

Bu anlatılanlar sadece bizim tespit edebildiklerimiz. 1986 yılından 1988'e kadar Kürt gerillalarının sürekli saldırılarına karşı misilleme olarak sürekli meydanlarda sayısız insanın kurşuna dizildiği de bir başka gerçeklik. Aşağıda Kürt Özerk Bölgesi'nin başkenti Erbil'de görev yapan eski bir subayın tanık olduğu bir olayı aktarıyoruz:

"1986 yılında Valiye ateş açıldığında ben de o gün Erbil'de idim. Başarısız suikast girişiminden üç saat sonra Ronak meydanında yaşları 14-19 arasında olan 5 genç insan kalabalığın gözü önünde kurşuna dizildi. Ben de oradaydım. Çünkü hükümet tüm memurlarına meydanda toplanma emri vermişti. Gördüğüm korkunç manzarayı unutamıyorum. Gençlerden birine son sözü olup olmadığını sordular, ancak konuşmasına fırsat vermediler. Ben uzakta olduğum için iyice göremedim. Ancak gençlerin daha evvel dövüldüğü ve ardından da kurşuna dizildikleri söyleniyordu."

Aynı kişi Erbil'de aynı şekilde iki infaza daha tanık olduğunu anlatıyor:

"Kasım 1987'de bir güvenlik görevlisinin suikast sonucu öldürülmesinden sonra 14-17 yaşları arasında üç genç, Şoreş meydanında misilleme olarak kurşuna dizildi. Kurşuna dizmeden evvel hoparlörlerle herkese çağrı yapılarak katılım şart koşuldu. 2 Temmuz 1988 günü hükümet hesabına çalışan ajan bir kadın öğretmen, Mohaltarab'da suikast sonucu öldürüldü. Güvenlik güçleri, hapishaneden getirdikleri bir lise öğretmenini aynı tabanca ile kurşuna dizdiler."

Bazı cinayetler doğal ölüm olarak kayıtlara geçiriliyor. Şu anda yurtdışında sürgünde olan ve Erbil Hastahanesinde çalışmış olan bir kişi, 1986-1987 arasında Hastane başhekiminin ölüm kağıtlarına hep yanlış nedenler yazdığını söylüyor. Özel bilgilendirmede hapishanede idam edildiğini söyleyen başhekimin, ölüm kağıdına neden olarak sık sık kalp krizi veya diğer doğal nedenleri yazdığını söylüyor. Bu yöntem "çok gizli" olarak nitelendirilerek sır taşıyanların özellikle dikkati çekiliyordu. Bu tanığa göre 1987-1988 yıllarında ayda ortalama 20-25 böylesi ölüm kağıdı Erbil Öğretmen Hastanesinde doldurulyordu.

1980 yılından bu yana muhalefetten çok sayıda kişi zehir verilerek ya yaşamını yitirdi veya ağır şekilde yaralandı. Kırka yakın Kürt, çeşitli olaylarda zehirlendi. Kürt şair ve yazarlarından Sami Şoreş, Ortadoğu İzleme Komitesine (OİK) şunları anlattı:

"1980-1987 yıllarında kurtarılmış bölgelerde, radyonun Kürt Enformasyon Merkezinde çalışıyordum. 24 Kasım 1987'de savaşa ilişkin bir öykü yazmak için Merga mıntıkasına gittim. Aralarında Dr. Mahmud Osman, Adnan Al Mufti ve Mustafa Mahmud'un da bulunduğu bir grup ile beraberdim. Birlikte öğlen yemeği yedik ve ayran içtik. Yemekten bir saat kadar sonra bir kişi hastalandığını söyleyerek yere düştü. Kendisini hemen kliniğe götürdük. Yolda ağzı köpük tutuyordu, sonra vücudu kasılmaya başladı ve sonra da öldü. Daha sonra bir ikincisi düştü, derken diğer bir üçüncü olduğu yerde yığılıp kaldı. Sonra hepimiz birlikte kurtarılmış bölgelerdeki hastahaneye gittik. Bizi kontrol eden doktor hepimizin zehirlendiğini, ancak tedavi için gerekli ilaçtan yoksun olduklarını söyledi. Bunlar öğle yemeğini yediğimizin ertesi günü oluyordu ve bende henüz daha belirtiler yoktu. Ancak diğer gün midemde ve ayaklarımda sancılar başladı. Arkadaşlarım Dr. Osman, Adnan Al Müftü ve Mustafa Mahmud'da da aynı belirtiler vardı. Sonra oldukça zor ve yorucu üç gün, iki gecelik yolculuktan sonra İran'da bir hastahaneye gittik. Hastalığımız gittikçe artmıştı. Midem ve ayağımdaki sancı öylesine artmıştı ki, artık yemek yiyemiyordum.. Bu arada saçlarım da dökülmeye başlamıştı... Sürekli başım dönüyordu. İran'da Kürdistan Demokrat Partisi tarafından yönetilen bir hastahaneye yatırıldık. Doktor talium zehirlenmesi teşhisini koydu ve bunun tedavisinin İran'da olanaklı olmadığını söyledi.

Bu arada BM temsilciliği bizi ziyaret etti. Birlikte Alman asıllı bir doktoru getirdiler. Alman doktor muayeneden sonra, hemen Avrupa'ya tedavi için çıkmamız gerektiğini, aksi takdirde yaşam şansı

olmadığını söyledi. Bize seyahat belgeleri verildiyse de, İran çıkmamıza izin vermedi. Böylece 25 gün daha orada tutulduk. Durumumuz daha da ağırlaşmıştı. İran, bu gecikme ile bizim durumumuzun daha da kötüleşeceğini umuyor ve Avrupa'ya çıktığımızda ölmemiz halinde de bunu, Irak'a karşı propaganda malzemesi olarak kullanmayı amaçlıyordu. Londra'ya geldiğimde ne yürüyebiliyor, ne de konuşabiliyordum. Londra Bridge Hastanesinde tedaviye alındık. Ben ve Adnan, 3 hafta hastanede kaldık. Mustafa ise iki ay yattı ve bu arada da karaciğer şişmesi yüzünden de bir ameliyat geçirdi. Ben şimdi iyiyim. Ancak yarım saatten fazla çalışamıyorum. Hemen yorgunluk basıyor."

Bir konunun altını bir kez daha çizmekte fayda görüyoruz. Burada anlatılanlar Irak'ta olanların tümünü kuşkusuz kapsamıyor. Tüm olayların anlatımı bu raporun kapsamını aşar. Aynı zamanda tümünü toplamak da olanaklı görünmüyor. Birçok politik cinayet raporlara bile geçemeden kaybolup gidiyor. Raporun Giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi, Irak-İran savaşı sonrası, Kürt ayaklanmasının bastırılması ile birlikte, politik cinayetler ve diğer insan hakları çiğnenmesine ilişin bilgilerin dışarıya iletilmesinde önemli bir işlev gören Kürt hareketi önemli bir darbe yemişti. Bunun yanı sıra Irak dışına insanların çıkması zorlaştırıldı. Irak BM de dahil, hiç kimsenin sözkonusu olaylar konusunda inceleme yapmak üzere ülkeye girmesine de izin vermiyor. İşte bu nedenlerden ötürü daha birçok olayın üstü kapalı kalıyor ve gün ışığına çıkmıyor.

GÖZ ALTINDA KAYBOLANLAR

Gözaltında kaybolanlara ilişkin en çarpıcı örnek Barzani aşiretinden yaklaşık 8 bin erkeğin 30 Temmuz 1983'de Erbil bölgesindeki Kuştepe ve Diyana toplama kampından götürülüp, bugüne dek kendilerinden haber alınamaması olayıdır.

Saddam Hüseyin ile İran Şahı arasındaki beklenmedik barış antlaşması sonrası yenilgiyi kabullenmek zorunda kalan Molla Mustafa Barzani, Bağdat hükümetinin kendi taraftarları ve onların ailelerine karşı herhangi bir misilleme eylemine girişmiyeceği güvencesi verdikten sonra silahını bıraktı. Verilen sözün unutulması çok kısa sürdü. Onbinlerce insan Kuzey Irak'ın dağlık bölgelerindeki Barzan ve Mergasor bölgelerindeki yurtlarından koparılarak, Irak'ın güney bölgesindeki çöllük alanlardaki kamplara kitleler halinde sürüldüler. 1978 yılında büyük kesimine yeniden Kuzey Irak'a dönme izni verildi. Ancak hiç kimseye eski köylerine dönme hakkı verilmedi. Hepsinin Irak hükümetinin "yeni kent" dediği ve mülteci kamplarından farksız, Irak garnizonlarının yanına kurulu yerlere yerleşmeleri koşulu kondu.

Irak-İran savaşının üçüncü yılında, 1983 Temmuz'unun ikinci yarısında, İran orduları Irak Kürt sınırındaki Kürt kasabası Haci Ümran'ı işgal etti ve Kuzey Irak içlerine 12 km kadar ilerleyip arazi kazandı. Savaşta ilk kez İran, Irak sınırını geçip toprak kazanıyordu. Hem çatışma, hem de Irak kayıpları çok ağırdı. Irak hükümeti bu başarının Molla Mustafa Barzani'nin oğlu Mesud Barzani liderliğindeki Kürt gerillalarının desteği ile gerçekleştiği görüşünde idi.

30 Temmuz günü Irak ordusu, savaş alanından oldukça uzakta olan ve beş yıl önce yerleştirilen Barzani aşiretinin barındığı Kuştepe ve Diyana kampını kuşattı. Kaçmayı başarabilen bir Barzani aşireti üyesi anlatıyor:

"Sabahın erken saatlerinde karımın beni telaşlı bir şekilde sallaması ile uyandım. Korku içinde bana, kampın etrafını zırhlı araçlar sarmış, hepimizi çembere almışlar dedi. Söylediğine pekte inanmamıştım, ancak dışarıya baktığımda gerçek tüm çıplaklığı ile duruyordu.. Herşeyi kontrol altına alan Baas askerleri eller tetikte ateşe hazır idiler. Askerler silah ata ata kampın her yanından kampın içlerine doğru ilerlemeye başladı... Evlere zorla giriyor, kapıları dipçik ile kırıyorlardı. 20 bin insanın barındığı kampta kadın ve çocukların çığlıkları ve hıçkırıkları ile askerlerin bağırması ve küfürleri birbirine karışmıştı. Onları dipçikle dövüyor, yerlerde sürüklüyorlardı. Kampta yaşıyan halkımız için kara bir gündü.

12 ile 80 yaş arasındaki tüm erkekleri kamyonlara bindirip götürdüler. Hatta bazılarının hükümet hesabına Kürt milisi olarak görev yapmaları bile hiçbirşey değiştirmedi." Birçok kaynağa göre bu insanlar ilkönce şii kasabaları olan Najaf ve Kerbala'ya götürülerek halka Irak'ın Hacı Ümran "zaferinde" teslim aldığı İran savaş esirleri olarak tanıtılıyorlar. Oradan da yine aynı kaynaklara göre Ürdün-Suudi Arabistan sınır

bölgesine götürülüyorlar. Sürgündeki Kürtlerin görüşüne göre bunlardan yüzlercesi idam edildiler, diğerleri de hala çöldeki kamplarda sağ olabilirler. Ne ki, 30 Temmuz 1983'ten bu yana bu insanlardan daha hiçbir haber alınamadı. Kuştepe ve Diyana kampında geriye kalan kadın ve çocuklar tek başlarına korumasız olarak "yaşamlarını" sürdürüyorlar.

Irak hükümeti, BM İnsan Hakları Komisyonunun Gözaltında Kaybolanlar Çalışma Grubunun bugüne dek yönelttiği tüm sorulara hep yanıltıcı yanıtlar verdi. Kaçırılan 2800 Barzani Kürdünün adlarını, doğum tarihlerini içeren bir dosyayı bir nota ile Irak Cenevre temsilciliğine gönderen çalışma grubu, ilginç yanıt aldı. Irak hükümetine göre birçok Barzani Kürdü savaş döneminde İran ile işbirliği içinde idi ve İran işgalindeki kuzey bölgelerde yaşıyan bu insanlar, savaştan sonra da İran'a kaçmışlarmış. Irak bu arada dosyalarda kesin kaybolma tarihi belirtilmediği için de birtakım usul oyunları ile işi sürüncemede tutmaya çalışıyor, kafa bulandırıyordu. Ancak çalışma Grubu bu konudaki eksikliğini hemen giderip acil olarak Irak temsilciliğine gönderdiği notada tüm insanların 30 Temmuz 1983'te kaybolduğunu iletti. (GAK çalışma Grubu, Iraq, E/CN.4/1989/19, January 18, 1989)

5. BÖLÜM

IRAK'TA KÜRT HALKI

Kürtler, Irak'ın kuzeyinde çoğunluğu oluşturuyor. Haritaya baktığımızda kuzeydeki Kerkük'ten Musul'a, oradan kuzeye doğru olan bölüm Kürtlerin yaşadığı yerlerdir. Bir de kitaplardaki değil de gerçekteki haritaya bakıldığında daha da değişik bir görüntü ile karşılaşırsınız. Bu, yetmiş yıldan beri toprak, petrol zenginlikleri, politik ve kültürel haklar için Arap hükümetleri ile Irak'lı Kürtler arasında sürdürülen savaşı ve etkilerini simgeliyor. Onlar hiçbir şeye ihanet etmediler, ancak buna rağmen özellikle son yıllarda Kürtlerin başına gelen felaket... Irak hükümetince uygulanan vahşet: Sivil Kürt halkına karşı kimyasal silah, Kürtlere yönelik işkence ve kıyım, Kürtlere yönelik sürgün ve yıkım politikası, silah atış alanına çevrilen bomboş bir alan, bir zamanlar üzerinde binlerce köyün bulunduğu bugün ise insanlardan boşaltılmış, üzerinde yeller esen harabe köyler...Ve Irak'taki Kürt bölgelerinin bugünkü gerçek haritasının tarih kitaplarındaki veya gazetelerde çizilen haritalarla gerçek bir ilişkisi yok..Küçültülmüş, yontulmuş, Kürtlerin düşlerinde gördüklerinde bile inanamıyacağı küçük bir Kürt bölgesi...

IRAK'TA KÜRTLERİN HAKLARI UĞRUNDA MÜCADELESİ

Ortadoğu'da Araplar, Türkler ve Farslardan sonra Kürtlerin dördüncü büyük ulusu oluşturduğu herkes tarafından benimsenen bir görüş. Üzerinde ortak görüş oluşmayan konu ise, sayısal gücünün ne olduğu. Bunun nedeni ise Kürtleri aralarında paylaşan dört devletin —Türkiye, İran, Irak ve Suriye— Kürtlerin ne varlığını ne de sayılarını bilmek istememelerinden kaynaklanıyor.

Irak'ta yaşayan Kürtler açısından yasaklılık diğer ülkelerdeki gibi değil. İşin garip yönü de bu... Kağıt üstünde olsa bile Kürtlerin politik ve kültürel özerkliği resmen tanınmış. Irak'ın 1970 anayasasının bir maddesi şöyle diyor: "Irak halkı iki temel ulustan, Arap ve Kürt uluslarından oluşur. Bu anayasa Kürt halkının ulusal haklarını ve Irak içinde yaşıyan tüm azınlıkların haklarına da saygılıdır."

Irak "Kürdistan Bölgesi Özerklik Kanununa" göre (11 Mart 1971) "Kürt dili Arapçanın yanında bölgede resmi dil olacak" ve "Eğitim ve Öğretim Kürt dilinde yapılacak..."

Irak devletinin kuruluşundan beri, Osmanlı'nın eski Musul vilayetinden olan Kürtler, sürekli olarak varolan Arap milliyetçiliğine, onlar tarafından baskı altına alınıp sömürülmekten çekindikleri için, Arap çoğunluğuna karşı direniyorlardı. Irak devletinin kurulmasından bir yıl önce 1919'da, Şeyh Mahmud Berzenci, Süleymaniye bölgesini denetim altına alarak, bağımsızlığını ilan etti ve bu devletin Kralı olduğunu açıkladı. Kürtlerin devlet girişimi kısa zamanda başarısızlıkla sonuçlandı. Kürt aşiretlerinin desteğini alamıyan Mahmud, İngilizlerce yenilgiye uğratıldı. Mahmud'un 1922'de ikinci girişimi de sonuçsuz kaldı. Kürtlerin Mahmud yenilgisine rağmen yeni kurulacak devlete karşı oldukları, 1921'de Irak Kralı Faysal'ın tayin edilmesi için yapılan referandumda açık bir şekilde ifade edildi. Arap illerinde oyların ezici bir çoğunluğunu alan Faysal'a Kerkük'te oyların ezici çoğunluğu karşı çıkarken, Kürtlerin önemli merkezlerinde, örneğin Süleymaniye'de referandum tümden boykot edildi.

Irak devleti kurulduktan sonra da Kürt ayaklanmaları sürekliliğini korudu. 1961'den 1970'e kadar Kürtler aralıksız olarak savaştılar. Kürt ayaklanmasının bastırılamayışı, tüm Irak hükümetlerinin bu dönem düşüşünü de birlikte getirdi.

Irak hükümeti ile Barzani öncülüğündeki Irak-KDP arasındaki görüşmelerin olumsuz sonuçlanması ile başlayan savaş, 1975'te İran Şahı ile ABD'nin Kürtlere verdiği desteğin Saddam Hüseyin'in Şattül-Arap konusunda Şah'a taviz vermesi üzerine kesilerek bastırıldı.

1974 yılında oluşturulan "Özerk Kürdistan Bölgesi" 37 bin 62 metrekarelik bir alanı kapsıyor. Yani KDP öncülüğündeki Barzani ve Kürtlerin tümünce talep edilen bölgenin yarısını oluşturuyordu bu alan. Yasa, aynı zamanda 80 kişiden oluşan bir Kürt Parlamentosu'nun kurulmasını öngörüyordu. Ne ki, 80 kurucu üyenin 72'sini merkezi hükümet atayacaktı. Parla-

mentonun 1977 döneminde tüm üyeler bu kez merkezi hükümetçe atandı. Ondan sonraki yıllarda da Kürt özerkliği Baas'ın Kürtlerin desteğine olan gereksinimleri doğrultusunda düzenlendi. Baas hükümeti duruma göre bazı zaman Kürtleri "övdü", bazı zaman ise adını bile ağzına almadı. 1974-75 Barzani yenilgisinden sonra Irak Hükümeti artık 77'lerde "Özerk Kürdistan Bölgesinden" bile bahsetme gereksinimi duymadı. Gerektiğinde "Özerk Bölge" diye niteliyordu. Bu arada onbinlerce Kürt, yurtlarından zorla koparılıp güneydeki çöllük bölgelere sürgün ediliyor, KDP yasaklanıyor, birçok üyesi tutuklanıyor, işkence görüyor veya idam ediliyordu.

Bazı Kürt kaynakları Şah ile Saddam arasındaki 1975 antlaşmasından sonra 60 bin dolayında insanın KDP veya onun askeri örgütüne üye olmak suçundan tutuklanıp toplama kamplarına gönderildiklerini söylüyor. 1975 yılının sonlarına doğru 23 Kürt, gizli bir politik örgüte üye olmak suçundan ötürü tutuklandılar. Bunlardan üçü idama mahkum edildi. Diğerleri de 6 yıl hapis cezasına çarptırıldılar. (UAÖ, Rapor-1977)

1976-1977'de ikiyüzden fazla Kürt muhalif bir Kürt örgütüne üye olmak zanni ile tutuklandılar. (Aynı rapordan) 1978 yılında 760 Kürt tutuklandı. (UAÖ, Rapor-1978) 1970 yılında Kürt kültürünü geliştirmek, bilimsel araştırmalar yapıp, kitaplar basmak için kurulan Kürt Akademisi 1979'da yasaklandı. Okuma yazma öğreten okulların sınıflarında artık yalnızca Arapça okutulmaya başlatıldı. (Middle East Contemporary Survey, 1978-1979, s.569)

Kürt kültürel benliğini baskı altına alma girişimleri Irak-İran savaşının ilk yıllarından beri deneniyor. Kerkük, Hanekin, Musul ve Dihok illerindeki okullarda Kürtçe öğrenimi 1981'den beri yasak. Bağdad Üniversitesi Güzel sanatlar Akademisinin Kürt Seksiyonu da 1981'de kapatıldı. Süleymaniye Üniversitesini, hükümet daha iyi biçimde kontrol edebildiği Erbil'e taşıdı ve adını değiştirdi. (MECS, 1981-1982, s.597)

1983'lerde savaşın Irak aleyhinde cereyan ettiği dönemlerde Irak yeniden geriye çark yapıp Kürtlere yaklaşabilmek için uzlaşma manevralarına başladı ve Özerk Bölge yine Kürt Özerk Bölgesi olarak nitelendirilmeye başlandı. Kürt grupları içinde iki büyük örgütten birinin lideri olan Celal Talabani ile yeniden görüşmeler başlandı. Saddam Hüseyin Mart 1983'te yaptığı bir konuşmada Kürtçü olmanın Irak Yurtseverliği ile çelişmediğini ve bunun bölücülüğü körüklemediğini söylüyordu. Tüm Kürt bilimcilerine çağrı yaparak "Kürtlerin tarihi, edebiyatı ve kültürü... üzerine Kürt halkımızın haklı istemlerini karşılayıncaya kadar araştırma yapılıp yazılmasını" istiyordu. Aynı anda Kürt Kültür ve Yayınevleri yeniden faaliyete geçiriliyordu. Nisan ayında Kürt bölgelerinde Arapçanın dördüncü sınıftan itibaren öğretilmesi kararlaştırılıyordu. Oysa 1974 Özerklik programında bu birinci sınıftan itibaren olarak belirtilmişti. İran ve Barzani kuvvetlerinin kuzeyde saldırılarını yoğunlaştırdıkları bir dönemde 1983 Temmuz'unda, belli başlı Kürt kentlerinde Kürt Kültür ve Sanat Festivalleri yapılıyordu. Baas partisinin Kürt seksiyonu propagandasını yoğunlaştırarak yalnız Irak'taki Kürtlerin Kürt olarak yaşayabildikleri propagandasını yapmaya başladı. Parti Kürtleri hükümetin "Kürt isyancıları" ile "Kürt halk kitleleri" arasında fark gördüğüne ikna etmeye çalışıyordu. (MECS, 1982-1983, s. 575) 1986 Ağustosunda bizzat Özerk Bölge Parlamentosunun ilk Genel Kurul açılış toplantısına katılan Saddam Hüseyin, yaptığı konuşmada özerkliğin, "hem Kürt hem de Irak halkı açısından dokunulmazlığını" ilan ediyordu.

Oysa bu güvenceler bugün geçerli değil. Özerklik Kürtler için içi boşaltılmış bir kavanoz görünümünde. Kürt otonom bölgesi yönetimi hiç bir yetkiye sahip değil Yöneticiler hala merkezi hüküme tarafından atanıyor. 1980'den ber "Yasama Konseyi" seçim ile değiatama yolu ile görev yapıyor ve yetkisi yok denecek kadar az. Bütçesini saptayan Bağdat yönetimi, kararları gözden geçirdikten sonra gerekli gördüğünde rededebiliyor. Dahası da var, 1986 yılında çıkardığı bir kanun ile Bağdat hükümeti Özerk Parlamentoya (Konsey) seçilmek istiyen adaylarda "Baas Partisinin amaçları ve ilkelerinin gerçekleşmesi doğrultusunda görevde kusursuz olma" koşulunu kararlaştırdı. (Al-Saura, 17 Haziran 1986) Rejim, kendisine karşı çıktığı zanni ile Kürtlere yönelik kitlesel tutuklamalarını sürdürdü. Bunu yaparken söz konusu kişilerin aile ve yakınlarını da tutukluyor; bunları hükümet hedeflerine ve görevlilerine yapılan suikastlere misilleme olarak kitlesel olarak keyfi idam ediyor ve en ağır işkenceye tabi tutuyordu. Hükümet ile işbirliği içine giren ve bunun karşılığı iş, maaş ve ayrıcalıklı tavır gören bazı Kürtler bile baskılardan nasiplerini alıyorlardı.

İran ile süren savaşın sonlarına doğru üstünlük kazandığını anlayan Irak, Kürtlere yönelik uzlaşmacı yaklaşımlarını birden unutuverdi. Tüm dünyanın gözleri önünde Kürt ayaklanmacılarına ve sivil halka karşı zehirli gaz bombasını kullanmaktan çekinmedi. Bununla da kalmayan Irak yönetimi, sistemli bir şekilde Kürt kasaba ve köylerini yerlebir etmeye başladı, bu yerlerde oturan insanları kitleleler halinde Kürt Özerk Bölgesi düzlüklerinde kurulan toplama kampı niteliğindeki "yeni kentlere" veya Irak'ın güneyinde çöllerdeki kamplara sürgün etti.

– SÜRECEK –

ŞU BAŞBELASI "KADIN SORUNU" (!) TIPKI "ULUSAL SORUN" GİBİ..

Zeynep CEYLAN

"... Ne güzel hep birlikte mücadele ediyorduk "sosyalizm" için. Devrimi hep beraber "yapacaktık." Nereden çıktı bu "ulusal sorun." Bu "bölücüler" ayrı örgütlenme diye tutturdular. Bu yetmezmiş gibi, bir de "kadın sorunu" çıktı başımıza. Sosyalistiyle, feministiyle, bir sürü kadın doldurdu ortalığı. Devrim yapmayı bir kenara bırakıp, "erkek egemen ideolojiye karşı mücadele" diye tutturdular. Oysa yıllarca söyledik; sosyalizme ulaşınca, tıpkı ulusal sorun gibi, bu sorun da kendiliğinden çözülecekti.

"...Kürt-Türk yoktur. Hepimiz devrimciyiz. Şimdi getirip böyle bir ayrım yapmak, emperyalistlerin oyununa gelmektir.

...Kadın-Erkek eşitliği için de mücadele etmek aslında burjuvazinin oyununa gelmektir. Hepimiz insanız. Kadın-erkek omuz omuza yürürsek, sorun kendiliğinden çözülür.

...O zaman sendikal-demokratik tüm örgütlenmelere de mi karşı çıkalım? Canım, ne alakası var şimdi?..."

Evet, kabul ediyorum. Belki biraz karikatürize ettim. Ancak, bu mantığı yansıtan, benzer laf ve teorileri o kadar dinledik ki. Hiç yabancı gelmiyor, değil mi?

Hep kafa yormuşumdur, birbiriyle dolaysız bağı olmayan bu iki sorun hakkında, nasıl oluyor da, devrimci erkeklerin - hatta kadınların- tavırları böylesine benzeş olabiliyor? Eşit olmayanların; aynı kulvarda yarışa başlayabilecekleri, omuz omuza, yan yana mücadele edebilecekleri iyimserliği nereden kaynaklanıyor?

Her iki sorunun temelini, bu sorunun devamından yana olan sistemin çıkarlarını ve onun ideolojik hegemonyasını; bu etkiden kurtulup, ideolojisini bağımsızlaştıramayan sosyalistleri düşününce, artık sonuca varmak o kadar da zor olmuyor. Her ikisinde de, sosyalizmi tam anlamıyla özümsememiş, onu geliştirip yetkinleştirmekten aciz bakış açılarının, aynı tavırda birleştiğini görüyoruz.

Benzerliği biraz açalım: Sınıflı toplum, madalyonun bir yüzünü oluşturuyorsa; öte yüzünde de erkek egemen zihniyet var oluyor. Bu sıkı sıkıya bağlılık , özellikle kapitalizm evresinde iyice belirginleşiyor.

Kapitalizm, var olabilmek ve yaşayabilmek için bir yandan ulusal sınırların devamına ihtiyaç duyuyor. İnsanları uluslara bölüyor ve bölünmüşlüğü sürdürmek için tüm gücünü kullanıyor. Aynı şekilde, önceki toplum biçimlerinden devraldığı kadın-erkek ayırımını da sürdürüyor. Bir yandan da ulusların bağımsızlığına yöneliyor, onları bağımlılaştırıyor. Sömürgeciler, ulusların hak eşitliğini tanımıyor, onların kendi kaderlerini özgürce belirleme hakkına saldırıyor. Ulusları suni sınırlarla bölüp parçalıyor; onların ülkelerini bölüşüp talan ediyorlar. Tıpkı Kürdistan'da olduğu gibi sınırlar topla tüfekle korunuyor, Kürtler bölünmüş bir ulus olarak sömürgeci boyunduruk altında tarih sahnesinden silinmek isteniyor.

Kadının ikinci cins olması, kapitalizme miras kalmış. Sistem, bu mirası kendi çıkarlarına uygun olacak bir biçimde koruyup geliştiriyor. Kadın, hem gerektiğinde iş gücü piyasasına sunulan ucuz emeğin, hem de sistemin ucuz, hatta hiç bir bedel ödenmeden yeniden üretilmesine hizmet eden rolün baş kahramanı oluyor.

Kadının bu rolü, ideolojik-ahlaki boyutla perçinleniyor, kitle iletişim araçları ile besleniyor ve egemen ideoloji haline getiriliyor. O kadar egemen ki, her sınıftan ve her cinsten insanın uzlaştığı; toplumun genel ve adeta değiştirilemez-tıpkı bir doğa yasası gibi- düşüncesi haline geliyor.

İnsanlığın doğuştan itibaren uluslar halinde varolduğunu ve tarihin aslında ulusların savaşımından ibaret olduğunu, ulaşılan kâr ve zararın tüm ulusça ortak kullanıldığını genel geçer değer yargıları haline getiren egemen ulusçu ideoloji, cinsler arası eşitsizlikten de benzeri yararlar elde ediyor.

Sınıflı toplum, kendi çıkarları açısından şovenizmi, her kesime, en çok da ezilen sınıflara yayarken; bu başarının daha fazlasını erkek egemen ideolojiyi yaygınlaştırmak konusunda gösteriyor. Böylece, nasıl ulusal sorunun çözümü, şoven önyargılar nedeniyle engelleniyorsa; kadının ezilen cins olmaktan kurtarılması da, erkek önyargılarıyla başbaşa bırakılıyor. Bu ise kadının kurtuluşunu neredeyse imkansız hale getiriyor.

Sınıfsız bir toplum düşleyecek kadar özgür düşünenlerin, verili toplumdaki uluslararası eşitsizliğe, ulusal sömürüye olduğu gibi, cinsler arası eşitsizliğe de karşı çıkmaları; egemen ideolojiden bağımsız, özgürce düşünebilmeleri, özgürlüğe giden yolu bugünden döşeyebilmenin olanaklarını aramaları gerekir.

Neden kadın-erkek rollerinin günümüzdeki gibi eşitsiz ve insanın özüne aykırı bir biçimde belirlenmesi ve sürdürülmesine karşı çıkmayalım? Neden bu rolleri değişmez doğa yasaları gibi kabul edelim? Üstelik, böyle bir eşitsizliğin yaşanmadığı kadının ikinci cins olmadığı bir toplum evresinin yaşandığı olgusu, artık bilimsel verilerle ortaya çıkarıldığı halde?

Kadının ve erkeğin sınıflı toplumdaki rolünü sorgulamaktan bu rollerin sistemin temel dayanaklarını oluşturtuğunu görmekten kaçındığımız sürece, iktidara gelmek belki mümkündür; ancak ortaya çıkan şeyin "Sosyalizm" olacağı kuşku götürür . Tıpkı, "Ulusal sorun"u hasır altı ederek, görmezden gelerek yapılan mücadelenin sonuçsuz kalması gibi...

Bu noktada, "mücadeleyi bölmek"ten kurtulmak; en az şovenizm kadar erkek egemen ideolojiyi de sorgulayıp teşhir edecek bağımsız örgütlenmelerden yana olmak, yığınsal bir kadın hareketini yaratmaktan geçer. Tersi ise, bugüne kadar hep yapıldığı gibi, ayrışmayı pekiştirmek, işbirliğinin ve dayanışmanın olanaklarını yok etmek bir anlamda bindiğimiz dalı kesmektir.

BAĞIMSIZ KÜRT KADIN ÖRGÜTLENMESİ

F. KARAHAN

Satırlarıma, İngiliz asıllı kadın yazar Shella Rowbotham'dan bir alıntı ile başlamak istiyorum; "Devrimciler sessizliğin dilini can kulağı ile dinlemelidir. Kadınlar açısından özellikle önemlidir bu nokta, çünkü biz çok çok uzun bir sessizlikten geliyoruz."

Bu satırlar özellikle biz Kürt kadınları için çok anlamlıdır. Çünkü, biz gerçekten çok derin bir sessizlikten geliyoruz, sessizliğin perdesini yırtmaya çalışıyoruz. Dünyanın bir çok yerinde, özellikle yanıbaşımızdaki ezen ulus kadınları (Türk, Arap, Fars) seslerini yükselterek kurtuluşları için örgütlenerek mücadele ediyorlar. Biz Kürt kadınları da "Biz varız" (yok sayılmışız.) demeye başlamış, mücadelenin vazgeçilmez aracı olan örgütlüğümüzü kurma çabasına girişmişiz. İşin başındayız. Katetmemiz gereken çok uzun bir yol var önümüzde. Kısacası konuşmaya yeni başladık, söyleyecek çok sözümüz var.

Burada, bizim için son dere önem taşıyan " **Bağımsız Kürt Kadın Örgütlenmemiz** " i gerçekleştirme çalışmalarımıza söz ederek başlamak istiyorum.

- Çünkü, örgütlü olduğumuz zaman güçlü olacağımıza inanıyoruz. Toplumda ezilen her sınıf, ulus, katman gibi, kadınların da ancak örgütlü mücadele ederek taleplerini ifade edebileceğinden hareket ediyoruz.

- Çünkü, dağınık güçler, tek tek bireyler sorunları yalnız kendilerinin yaşadığını sanır ve çözümsüzlük içinde boğulabilirler. Biz kadınlar da evlerimizde yalıtılmış bir biçimde, dört duvar arasında tek tek yaşadığımız sorunların kendi örgütlülüğümüz çatısı altında bir araya gelerek çözebileceği anlayışındayız. Örgütlülüğümüzle dayanışma ruhunu yaşar, yalıtılmışlıktan kurtulur, bireysel gibi gözüken sorunların nasıl da toplumsal olduğunu kavrarız. Örneğin çocuk bakımı, ev işleri (özel alan denilen yatak odası,mutfak, oturma odası gibi alanlar) siyasetten uzaklık v.s

- Çünkü, örgütlenmek bir hak ve gerçekliktir. Bunun gerekçelerini sıralamak ya da birilerine ispatlamak zorunluluğu olmadığı kanısındayız. Haklar, ancak kullanmak isteyenlerin tekelinde olabilir, hiç kimse, hiç bir yapı(özellikle ezen konumunda olan kesimlerin ezilenlere bu konuda sözü olamaz. Türklerin Kürtlere, erkeklerin kadınlara, kapitalislerin işçilere,beyazların siyahlara v.b.) "bir şeyler adına " (özellikle birlik beraberlik gibi) diğer kesimlere yol göstericiliği, kurtarması söz konusu değildir. Duruma göre dayanışma içinde olmak veya ortak tavır geliştirmekle karıştırılmamalı. Demek istediğimiz, ezilenlerin kurtuluşları onların verecekleri kararlar doğrultusunda çizdikleri biçim ve özde olabilirliliğidir. Klişe bir sözle diyebiliriz ki, kimse kimseyi kurtaramaz, hele ezilen konumda olanlar hiç bir şekilde ezenleri kurtaramaz, olsa olsa engelleyeci, köstekleyici bir fonksiyonları olabilir. Bana göre " Kadın sorunu aynı zamanda erkek sorunudur da." ama bu işin çok farklı bir boyutu olduğu gibi farklı zeminleri de gerektirir.

Sözü daha fazla uzatmadan örgütlü mücadelenin vazgeçilmezliği anlayışında olduğumuzu özetleyerek biz Kürt kadınlarının özgül durumuna gelmek istiyorum. Bu ara şunu da eklemekte yarar görüyorum; örgütlülüğü sadece dernek kurmak olarak algılamadığımı belirtmeliyim. Örgütlenmenin araç ve alanları geniştir, aynı zamanda örgütlülüğe yüklenen, ondan beklenen bence farklı anlayışlar da vardır. Örgütlenmek, bana göre hedeflenen amaçlar için önemli, çoğu kez de vazgeçilmez bir araçtır. Şu anlayışa da katılıyorum,aynı zamanda,"araç amacı belirler, soylulaştırır yada soysuzlaştırır." Örgütlülük geniş bir yelpazedir. Araçları da zengindir. Dergi, dernek,lokal, çevre, ev, grup v.b şekillerde olabilir. Herhangi bir partinin, derneğin kadın kolları, komisyonları şeklinde de kendini ifade edebilir. Ben, kadınların sözünü ettiğim araçlardan birini veya bir kaçını kullanarak mücadele edebileceğini düşündüğüm gibi, tüm bu alanların bir genel kadın hareketliliğini oluşturabileceğini de düşünüyorum. Bu anlamda biz Kürt kadınları da örgütlenme hakkımızı kullanırken söz konusu araçların hiç birinin birbirini dışlamadığı, aksine zengileştirdiği kanısındayım. Bu yazıda eksen aldığım konu genel olarak "bağımsız Kürt kadın hareketi" ise de özelinde, özellikle son bir yılda metropolde bir grup Kürt kadını olarak üzerinde yoğunlaştığımız dergi ve şimdi derneğe dönüşen çabalarımızdan ve bu doğrultudaki anlayışımızdan söz etmeyi amaçlıyorum. Aslında bu konuda bu yazı bir

giriş, bir yaklaşım denemesidir desek daha doğru olacaktır. Bir anlamda sözünü ettiğim grup içinde de benim aşağıda açacağım anlayışımda olmayan, farklı düşünen, ama örgütlülüğe, Kürt kadınlarının içinde bulundukları ağır ezilme koşullarından kurtulma doğrultusunda "bir şeyler" yapılması gerektiğine inanan (daha çok ortak noktamız bu) fakat araçları ve mücadele yöntemlerini netleştirmeyen kadın arkadaşlar da var ve benim bunu belirtmem de en azından ahlaki olarak gerekli. Yani bizim ortak çalışma yaptığımız grup henüz her konuda tam mutabakatı gerçekleştirmiş değil. Bana göre de hepimizin tek tip düşünmesi de ayrıca gerekmiyor. Farklı anlayışlara sahip biz kadınları bir araya getiren ortak bazı noktalarla birlikte ortak pratiklerimiz de var. Önemli olan da budur.

Burada, bir süredir yaptığımız bağımsız örgütlenme çalışmalarına değinmek ve bunu tartışmaya açarak daha da zenginleştirmek istiyorum.

Yakın tarihimizde bugün bilebildiğimiz kadarıyla geçmişimizde biri veya ilki 1919 Mayıs'ında Kürt Teali Cemiyetine bağlı Kürt Kadınları Teali Cemiyeti ve ikincisi de 1978 - 1980 arası çalışan DDKAD olmak üzere iki kadın derneğimiz kurulmuştur. İkisinin de hakkında daha ayrıntılı bilgi ve onlara eleştirel bir yaklaşım, daha da önemlisi deneyimlerinden ders çıkarma başka bir yazının konusu olacağından burada adlarından söz ederek geçmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi, ezilenlerin tarihini ezenler hep örtbas etmiş ya da kendilerine göre anlatmışlardır veya çoğunlukla yapıldığı gibi yok saymışlardır. Kürtler olarak ortaya çıkardığımız - tüm zorluklara rağmen- tarihimize baktığımızda, ulusal kurtuluş hareketimizi anlatan kitapları karıştırdığımızda kadınlardan söz etmediklerini görürüz. Ya da çok ön plana geçen birkaç isim vardır. Örneğin, Ali Şêr'in eşi Zarife Xanım, Dersim isyanı sırasında öne çıkan Seyit Rıza 'nın eşi Besê (Türk basınında o dönem manşetlerde Besê'den tabiki aşağılayıcı bir biçimde çok söz edilmiş.) gibi. Leyla Kasım gibi mücadele içinde (Ulusal Kurtuluş Mücadelesi) kendi adıyla öne çıkan çok az Kürt kadını vardır. Kanımca, Ulusal direnme hareketinde kadınlar da aktif bir ekilde yer almıştır. Erkekler savaşırken herhalde onlar evlerinde oturmamışlardır. Onlar da mücadelenin bir yerlerinde görev almışlardır. Yanlız sandığımız kadarıyla Ulusal Kurtuluş mücadelelerinde daha çok cephe gerisinde bulunduklarıdır. Bir anlamda erkeklerinden dolayı, yani eşi, abisi ve babasının atkileriyle mücadeleye katılmışlardır. Günün birinde Kürt kadınları olarak, kendi tarihimizi yazmaya başladığımızda bugün su yüzüne çıkmamış bir çok gerçeği de aydınlatacağımıza inanıyoruz.

Bugün içinde yaşadığımız ülkemiz Kürdistan, bildiğimiz gibi parçalanmış devletlerarası bir sömürgedir. Bu sömürgeci vahşetten kadın ve erkek ayırımı yapılmaksızın hepimiz nasibimizi alıyoruz. Ama biz Kürt kadınları açısından şöyle bir farklılığı görmemezlikten gelemeyiz. Örneğin, Dersim isyanının bastırılması sırasında Türk askerleri girdikleri yerlerde Kürt kadınlarına tecavüz edip katletmişlerdir. Hatta tecavüz edilen kadınlardan biri daha sonra utancından intihar etmiştir. Bu örnektede görüldüğü gibi kadınlar erkeklerden farklı olarak daha çok etkilenmektedirler, o kadar uzağa da gitmeye gerek yok; 1988 'de ..... köylü bir kadının rahminde, dağa çıkan kocasının eve gelip gelmediğinin tesbiti için sperm tahlili yapılmıştır.

İşte, bu ve benzeri nedenlerden dolayı biz Kürt kadınları ulusal - toplumsal mücadelenin dışında kalırsak ülkemiz Kürdistan nüfusunun yarısı dışlanmış olacak ve mücadele güdükleşecektir.

Genel olarak kadınların siyasetin dışında kalması ya da kıyısında köşesinde yer alması mücadeleyi doğaldır ki başarısızlığa makum edecektir. Kadınların politikada sahip oldukları bu geri durumu Doç. Dr. Şirin Tekeli "Evrensel bir olgu olarak " değerlendiriyor. Şirin Tekeli devamla şöyle diyor "kadınların; yöneticiden çok yönetilen olma ve evrensel olarak mevcut bulunan iktidar ilişkilerinde daha çok tabii olan, bağımlı olan durumunda olmaları en kristalleşmiş biçimde, siyasal mücadelede ortaya çıkan genel bir bağımlılığın ve kadınların genel olarak daha aşağı bir statüde yer almaları durumunun bir devamıdır."

Bu genel durum içerisinde Kürt kadınları, diğer hem cinslerinden de geri konumdadır. Çünkü, bunun başta gelen nedenleri arasında ülkesinin dünyada benzeri olmayan bir klasik sömürge statüsünde bulunması gelir. Kadınlar ülkelerininin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre de şekillenirler. Ülkesi henüz siyasi bir iktidara sahip değilken sömürge partileri için kullanacağı seçme-seçilme hakkı pek bir şey ifade etmez. Kürt kadını için önemli olan, ulusunun kurtuluş mücadelesinde aktif rol almak, onu sahiplenmek, en az bir erkek arkadaşı kadar etkin olmaktır. Bu mücadele aynı zamanda bizim de mücadelemizdir. Çünkü, bu mücadele biz Kürt kadınlarını kurtuluşa yaklaştıracaktır. Aynı zamanda ülkesinin içinde bulunduğu onursuz konumdan kurtulmak bugün Kürt ve kadın kimliklerimizin bağımsızlaştırma mücadelesini birlikte vermek zoruda iken o zaman kadın kimliği sorunu öne geçecektir.

Özetle, ulusal- toplumsal bir dönüşümün ülkemizde gerçekleşmesi halinde - ki, biz kadınlar buna aktif ve kitlesel bir şekilde katılmak zorundayız - kadın olarak kurtuluşumuzun vazgeçilmez ön koşulları gerçekleşmiş olacaktır.

Son yıllarda sevindirici ve umut vadedici bir şekilde Kürdistan'da kitlesel başkaldırı hareketlerinde Kürt kadınları da ön saflara geçmeye başlamıştır. Dargeçit, Silopi, Cizre, Nusaybin olaylarında görüldüğü gibi binlerce Kürt kadını sokaklara çıkmıştır. Zılgıt sesleri ile direniş hareketine renk ve can katmıştır. Düğünlerimizde, şenliklerimizde geleneksel bir çağırtı olarak

yükselen bu ses, bugün özgürlük ve bağımsızlık tutkusunu yükselten , sıcak tutan bir sese dönüşmüştür.

Konunun burasında, bağımsız Kürt kadın örgütlenmesine ilişkin yaklaşımıma geçmek istiyorum.

BAĞIMSIZ KÜRT KADIN ÖRGÜTLENMESİ:

Konuyu tartışmaya açarak düşüncelerimi zenginleştirmek ve olumlu - olumsuz her türlü eleştiriye açık tutmak amacındayım.

Neden bağımsız kadın örgütlenmesi; açıktır ki, kadınlar olarak ikinci cinsiz ve sömürüye dayalı bu toplumda aşağılanıyor, her türlü ayrımcılığa uğruyoruz.

- Halen "başlık parasına bir mal gibi satılıyoruz."

- Berdel ile erkek kardeşlerimiz için bize sorulmadan mal gibi başka bir hemcinsimiz ile değiş tokuş ediliyoruz.

- Bir erkeğin ikinci veya üçüncü karısı olabiliyoruz. Kuma sahibi oluyoruz. (resmi, gayriresmi olarak erkek çok eşli olabilirken biz yan baksak en hafifiyle meşrep oluruz)

- Erkeklerin akıllı ve akılcı, cesur, atak, becerikli, yetenekli olmaları beklenir, onların bu özellikleri yüceltirken; duygusallık, fedakarlık, şefkatli olmak, korunmaya muhtaç olmak, beceriksizlik, çekingenlik, korkaklık, gevezelik, dedikoculuk kadınlara özgü nitelikler sayılarak üstüne üstlük toplumun atfettiği bu özellikler yine toplum tarafından aşağılanıyor

- Eğitimde, iş hayatında, siyasette erkeklerle "resmen" aynı haklara sahip görünsek de bu haklardan yararlanamıyoruz.

- Biz kadınlardan yaşamımızı evlere kapanarak sürdürmemiz bekleniyor. Sokaklar, kahveler, geceler erkeklere ait alanlardır.

- Kadının asıl mesleği meslekten bile sayılmayan "analık" ve "ev kadınlığı"dır. Evde, tüm işleri; yani bulaşık, çamaşır, yemek, çocuk bakımını - dışarıda çalışalım veya çalışmayalım - biz üstlenmek zorundayız.

- Evde, işte, sokakta erkeklerin cinsel saldırılarına (dayak, sarkıntılık, laf atma vb.) maruz kalıyoruz. Cinselliğimiz, bastırılmanın ve yasaklanmanın ötesinde erkekler için eğlence, zevk, saldırı, aşağılanma konusudur.

- Çeşitli meslekler bize kapalıdır. İşe girerken, seyahat ederken, çocuk aldırırken hukuken erkeklerden izin almak zorundayız. Kürtaj gibi tamamen bizim bedenimizi ilgilendiren bir konuda erkeklerin iznine gerek duyulurken, doğum kontrolü gibi kadın ve erkeği ortak ilgilendiren bir konu sadece bizim sorumluluğumuza bırakılıyor.

- Aile reisi kocadır. Kocamızın soyadını taşımak ve onun kimliği ile varolmak zorundayız.

Yukarıda çarpıcı başlıklar halinde sergilediğim toplumdaki ezilme konumumuzdan örnekler de gösteriyor ki, sıraladığım bu durumu ortadan kaldırmak, bizi saran bu esaret zincirlerini kırıp kurtulmak istiyoruz. Yani bizi saran tüm bu yabancılaşma ağ ve bağlarından kurtulup insanlaşmak istiyoruz.

Gerçi bunları okuyan Kürt kadınlarının bir kesimi tesbitlerimizden bazılarına katılmayabilir, fantazi olarak görebilir. Doğaldır ki, bizim ülkemiz de sınıflı bir toplumdur. Kadın olarak çeşitli sınıflara mensup olsak da sorunlarımızın büyük bir kısmı ortaktır. Ama Kürt kadınları olarak mensup olduğumuz sınıflara göre de bazı farklı özelliklerimiz ve taleplerimiz vardır. Örneğin, ekonomik özgürlüğünü elde etmiş bazı küçük burjuva kadınlara"geceler, kahveler erkeklerindir" tesbiti cazip gelebilir ve "biz de günün 24 saatini en az erkek arkadaşlarımız kadar rahat kullanmak isteriz" talebini formüle edebilirler. Ama bunlar için ulusal kimlik sorunu hiçte ikinci planda olmaz. Aynı şekilde yoksul köylü Kürt kadını için kuma, başlık parası, berdellik, ulusal kimlik sorunu ile atbaşı gidebilir.

Evet uzatmaya gerek yok. Ezildiğimiz ve kadın olarak özgül sorunlar yaşadığımız için ayrı ve bağımsız örgütleniyoruz.

NASIL BİR ÖRGÜTLENME:

Bağımsız bir Kürt Kadın Örgütlenmesi. Bağımsızlık derken neyi kastediyoruz? Bunu açalım:

Birincisi;Türk kadın (ezen ulus kadın hareketi) örgütlenmesinden ayrı örgütlenme;

a-Kendi ülkemiz zemininde verilen ve hayatın her alanına yansıyan ayrı mücadalenin bir parçasıyız. Ülkemizin bağımsızlığı, ulusumuzun özgürlüğü şiarı biz Kürt kadınlarının ilgi alanındadır. Verilen ulusal-toplumsal kurtuluş mücadalesi kadın olarak kurtuluşumuzun da ön koşullarını hazırladığına değinmiştik ve biz örgütlülüğümüzle bu muhalefetin aktif üyeleriyiz. Mücadeleye kadın cephesinden katılıyoruz.

b-Ezen ulus kadın hareketi de kendi sol -sosyalist hareketini kemalist, sosyal-şoven anlayışından koparamamıştır. Aynı zamanda bu örgütler (dernek, dergi, çevre) sadece ezen ulus kadın taleplerini formüle etmişlerdir,bizim sorunlarımızdan sözetme ihtiyacı duymamışlardır.

İkincisi; Kürt politik yapılarından herhangi birinin direkt uzantısı olmamak anlamında bağımsız ve demokratik Kürt kadın örgütlenmesi, sömürgecilikle çelişkisi olan ve ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesinden yana olan her kürt kadınına açık ve bu kesimleri kucaklamayı hedef alan bir örgütlülük.

Üçüncüsü; Türk -Kürt tüm erkeklerden ve ataerkil egemen anlayışlardan kendini koparmış, özgül sorunların, yani kadın olmaktan kaynaklanan sorunların temelinde bir bağımsızlık anlayışı.

Yanlız bu son cümle biz Kürt kadınlarının kendini toplumdan soyutlaması, salt cins temelindeki sorunlara hapsetmesi anlamına gelmez. Bizim, kadınlar olarak örgütlenmemizi bizzat kendimizin yapacağı anlamına gelir.

Sözümü Alexandra Kolontai'nin özgür kadını tanımlayan şu sözüyle bitirmek istiyorum. "kadın kahramanlar-ki onlar kendi taleplerini ortaya koyanlar-kendi özel hayatlarına bağlı olarak devlette, ailede ve toplumda karşılaştıkları baskıları protesto ederler."

SÖMÜRGECİ BASKILAR VE ŞANLI LİCE DİRENİŞİ

"Kürt Halkı Kitlesel Eylemliliklerle Sömürgeci-Faşist Rejime Başkaldırıyor"

Cemal DOĞAN

Kürdistan üzerindeki sömürgeci-faşist baskı ve uygulamalar gün geçtikçe had safhaya varıyor. Zulüm ve baskı dur durak bilmiyor, insanlar amansız bir devlet terörü altında eziliyor, insanlık dışı uygulamalara tabi tutuluyor, kısacası Kürt Halkı topyekün yok edilmek isteniyor.

Lice, geçmişten bugüne ulusal benliği bilince çıkmış, duyarlı yurtsever insanlarımızın, Kürt kitle hareketlerinin ve kitlesel direnişlerin önemli merkezlerinden, aynı zamanda doğanın acımasızlığıyla yüz-yüze kalmış, depremlerin, sellerin vb. doğal afetlerin ilçesi. Lice halkı tüm doğal afetleri ve onun yarattığı tahribatları sırtlamış, tüm tarihi boyunca Kürdistan'ın tüm insanları gibi sömürgeci baskı ve uygulamalara maruz kalmış, ama susmamış, direnmiş, başkaldırmış bir halk. Daha geçtiğimiz aylarda Kürdistan toprakları üzerinde kıvılcımlanıp kısa sürede bir yangına dönüşen Kürt kitle hareketleri sırasında Lice halkı da sömürgeci-faşist baskı ve

Lice'nin Derxust köylülerinden biriyle yaptığımız röportajı olduğu gibi yayımlıyoruz.

DENG: Olayın gelişimi hakkında bizi bilgilendirir misiniz? Niçin yürüdünüz? Sizlerden neler isteniyor açıklar mısınız?

KÖYLÜ: Geçenlerde askerler çobanımızı alıp götürmüşler; dağ bayır demeden iki gün boyunca gezdirdikten sonra üçüncü gün çobanı bize yakın başka bir köyün civarında bir direğe bağlı olarak bulduk. Tabii bu arada hayvanlarımızın bir kısmı sahipsizlikten kayıp oldu. 27 koyunumuzun akibetini halen tam olarak öğrenemedik. Kurtlar mı yoksa askerler mi yedi öğrenemedik.

Bir de bu ara oğlundan üç gün boyunca haber alamayan çobanın babası meraktan öldü. Hergün baskının bir başka biçimi, artık dayanamıyoruz onun için yürüdük.

DENG: Hergün baskının bir başka biçimi dediniz. Bu baskıları bir kaç örnekle açıklarmısınız?

KÖYLÜ: Lice asayış komutanın emriyle köye özel timler komandolarla birlikte geliyor evlerimizi boşaltıp didik-didik arıyor, sonradan en güzel serilmiş ve sıcak odalarımıza bizi çıkarıp kendileri yerleşiyorlar. Şahsen benim evimi bir gün boyunca yedi kez aradılar. Evimiz resmen talan edildi. Eşyalarımızı gündüz kendileri dışarı çıkarıyorlar öğleden sonra "şimdi siz içeri taşıyın" diye emir veriyorlar. Biz de akşama kadar eşyalarımızı içeri taşımakla uğraşıyoruz başka işlerimizi görmeye inanınız ki zamanımız kalmıyor.

Bu arada yiyeceklerimiz yağmalanıyor. Pestil sucuk ve peynir gibi yiyeceklerimize el koyuyorlar. Paralarımız, diğer değerli eşyalarımız çalınıyor. Kirli, çamurlu botlarıyla evimizin her köşesine giriyorlar. Kadınlarımıza laf atıyorlar, sarkıntılık yapıyorlar... Apocuları beslediğiniz gibi bizi de besleyeceksiniz deyip baskı yapıyorlar. Bizi çıkarıp kendileri evimizde dinlenip yatıyorlar. Bir kaç yıldır çektiğimiz acıları bir biz biliriz, artık dayanılmıyor.

Ha! Bir de geçen cuma günü yüzbaşı bizi camiden dışarı çıkartıp yağmurda ıslanmış çamurlu köpeğini camimizde gezdirdi minberde bisküvi yedirdi ve kulleteyn de de su içirdi. Bu camiye layık değilsiniz, hepiniz teröristsiniz, köpeğiniz, kediniz bile teröristtir diyordu.

Ya korucu, ajan veya mit olacaksınız ya da dağa çıkacaksınız diye hergün baskı uyguluyorlar bize.

DENG: Yürüyüşle neyi amaçladınız, kaymakamla görüştünüz, kaymakam size hangi güvenceleri verdi, bunları inandırıcı buluyor musunuz?

KÖYLÜ: Gece evlerimizde kaldılar, sabah arabalarımıza zorla binerek "bizi Lice'ye götürün diye baskı yaptılar. Bıçak kemiğe dayandı, bütün bu mevcut baskıları protesto etmek bunu dünyaya duyurmak ve şikayetlerimizi gerekli makamlara bildirmek için yürüdük. Bütün bunları kaymakama da söyledik. Kaymakam bize eğer ben bu sorunlarınızı hal etmezsem gelin Ankaraya kadar yürüyün kimse önünüze çıkmayacak diye söz verdi.

DENG: Yürüyüş sırasında sizi engellemeye çalıştılar mı, müdahale oldu mu?

KÖYLÜ: Bıçak kemiğe dayanmıştı artık, herkes ölümü göze almıştı. Hepimizi tarasaydılar ancak bizi durdurabilirdiler. Polis önümüzü kesti biz direttik ve durmadan hükümet konağına kadar yürümeye devam ettik. Kaymakamla görüştükten sonra köyümüze döndük.

uygulamalara baş kaldırmış, bir günlük kepenk kapama eylemini başarıyla gerçekleştirmişti.

İşte 1990 yılının içinde bulunduğumuz şu son günlerinde Lice halkı yeniden ayağa kalkarak sömürgeci baskı ve uygulamaları protesto etti. Yürüyüşler düzenledi, protesto eylemlerini yoğunlaştırdı.

Lice'nin Derxust köylüleri yörede kendilerine zorla dayatılan koruculuğu kabul etmeyen, bu yüzden de özel timin, asker ve polisin yoğun ve sistemli baskılarıyla yüz yüze kalmış köylerden yalnızca biri. Derxust köylüleri yöredeki diğer köylüler gibi 4-5 yıldan beridir sürekli bir tehdit, baskı, zulüm ve işkence cenderesi altında yaşamaktadırlar. Bu zulüm ve işkence gün geçtikçe artar, köylüler insanlık dışı baskı ve uygulamalarla göçe zorlanır, ürünleri malları talan edilir. Köylülerin cuma namazı kılmaları bile engellenir. Bir ara 24 saat boyunca köyün giriş çıkışları kontrol altına alınır, köye giriş-çıkışlar yasaklanır. Bunu ilkin Derxust köylüleri 3.12.1990 tarihinde yalnız başlarına ilçe hükümet konağına yürüyerek protesto eder, ilçe kaymakamıyla görüşmeye çalışırlar. Kaymakamla görüşen köylüler ondan sorunlarını çözeceğine dair söz alırlar. Kaymakam bu konuda verdiği sözleri yapmadığı gibi, baskı ve işkenceler her geçen gün olanca şiddetiyle artmaya devam eder.

İZLENİMLER

12.12.1990 günü saat 11 sularında Lice'de yeniden olayların çıktığına ilişkin haberin duyulmasından sonra hemen yola çıkıyoruz. Herkes "Lice'nin bir savaş alanı haline

12.12.1990 günü Lice'de yürüyen köylülerin eylemi ile ilgili olarak isminin açıklamasını istemeyen 60 yaşındaki bir Hüseyinik köylüsüyle yaptığımız röportajı olduğu gibi yayımlıyoruz.

DENG: Niçin yürüdüğünüzü ve yürüdükten sonra nelerle karşılaştığınızı bizlere anlatır mısınız?

KÖYLÜ: Hergece, hergece köyümüz askerlerce basılıyor, erkekleri dışarı çıkartıyorlar, evlerimizde kadınlarla birlikte askerler kalıyorlar, bize işkence yapıyorlar. Büyük sıkıntı ve acılar çekiyoruz kardeş. Bir değil, iki değil, her gece. İşimize, gücümüze gidemiyoruz, korku ile yaşıyoruz, ateş ile barut arasında kalmışız. Akşam güneş battıktan sonra dışarı çıkamıyoruz, vallahi yaşamımız artık çekilmez oldu.

Aslında biz yürüyüş falan yapmayı düşünmüyorduk. Baskılar çekilmez olunca baskı gören diğer köylülerle birleşip; kaymakama şikayete gidecektik. Ancak asker ve timler bırakmadılar, önümüzü kestiler ve bize hakaretlerde bulundular. Ateş açtılar üzerimize, bunun üzerine köylülerin bir kısmı dağıldı, diğer kısmı kol-kola girerek kasabanın içine kadar geldik, orada bizi yaylım ateşine tuttular. Artık olan oldu.

DENG: Biz Hüseynik köylüsüyle röportaj yaparken araya başka bir köylü giriyor ve şöyle söylüyor: "Yaylım ateşine başladıkları sırada yere uzandık, gel bak belediyenin duvarı insan boyundan daha düşük seviyede kurşun izleriyle doludur. Eğer biz yere yatmasaydık çok sayıda insan ölebilirdi. Gidip gördüğümüzde gerçekten Belediyenin duvarları 1 ila 2 metreye kadar yüzlerce kurşun izleriyle doluydu.

DENG: Olayda ölen veya yaralanan var mıdır, herhangi bir yakınınıza veya diğer köylülere birşeyler oldu mu?

KÖYLÜ: Henüz birşey belli değil, mutlaka ölüde var, yaralı da var, yakalanan da var. 15 dakikadan fazla bize kurşun sıkıldı, yaralanan, ölen olmaz mı?

DENG: Tam bu sırada gelen diğer bir köylü şöyle diyor "Bir kadın öldü, iki kişide yaralandı, ben gözlerimle gördüm. Yaralılardan bir çocuk kurşunlardan kaçarken panzerin altına girmiştir, bir gençte kolundan yaralanmıştır.

DENG: Kaymakama iletmek istediğiniz şikayetleriniz nelerdi neleri görüşmek istiyordunuz?

KÖYLÜ: Hayatımız artık baskılardan, aşağılayıcı hakaretlerden dolayı çekilemez oldu. İşimize gücümüze gidemez olduk. Zaten fakiriz, açlıktan öleceğiz, hergün, hergün baskı, artık yeter dedik.

Kaymakama gidip diyecektik ki: Ya dertlerimize bir çare bulacaksınız ya da hepimiz memleketimizden göç edip muhacir olacağız. Başka çaremiz kalmamıştır. Ama bırakmadılar, önümüzü kestiler, bize rastgele ateş açıp dağıtmaya çalıştılar.

DENG: Tam bu sırada içireye bir çocuk giriyor ve iki kardeşimi ve babamı cemseye alıp götürdüler diyor.

Lice'nin bir esnafı:"gözlerimle gördüm" diyor, "bir asker hem ateş ediyor, hem de küfür ediyor, yanındaki askerlere vurun, vurun öldürün diyordu. A... koyduğumun zillisi korkmuyorum, bu pis Kürtlerin hepsi terörist, vurun öldürün bakalım nasıl korkmuyorlarmış diyerek askerleri ve kitleyi provokasyona getirmeye çalışıyordu.

dönüştüğünden" söz ediyor.

Olayları bir an önce yerinde ve yakından izlemek telaşı içinde yola koyulduk. Lice yolunda ilk aramaya ikiyüz üçyüz metre kala arabamızın lastiği patladı. Lastiği değiştirip tekrar yola koyuluyoruz. Az sonra ellerimiz ensemizde iyicene aranıp kimlik kontrölünden geçiriliyoruz. Bunu ikinci, üçüncü ve dördüncü aramalar izledi.

Dört aramadan sonra nihayet Lice'ye girmeyi başarıyoruz. Lice'nin girişinde ürkütücü bir savaş tablosuyla karşılaşıyoruz. Yollar kesilmiş, Lice boydan boya kuşatılmış, panzerler alarma geçirilmiş durumdaydı.

Lice'ye daha önce de gitmiştim. Canlı cıvıl cıvıl bir ilçeydi, yaşam saçıyordu, dostluk ve güzellik saçıyordu. Ama bugün yıkım kokuyor, barut, kan kokuyordu. Sömürgeciliğin ağır tahribatları çırıl çıplak gözler önündeydi. Daha sonra damla damla biriken insan kalabalığını görüyorum. Üzerlerindeki şoku henüz atlatmamışlar, öfke dolular. Göğüsleri hırsla inip kalkıyor, yürekleri zulme karşı isyanla çarpıyordu.

Derxust (Dibek) Köylüleri Lice'ye Yürüdü.

Konuşmak için insanları gördüm sonradan. Konuşup o ana kadar olup bitenleri öğrenmeye çalıştım. Tüm baskıları iliklerine kadar yaşamış bir Hüseynik köylüsüyle konuştum. Ropörtaj yaptım. Bu arada öldürülen, yaralanan ve tutuklananların sayısı tesbit edilmeye çalışılıyordu. Yavaş yavaş haberler gelmeye başlıyor. Bir kadının öldüğü haberi geldi önce. Kadının Kürtlere küfür eden bir asker tarafından öldürüldüğünü gördüm diyor biri. Öldürülen 60 yaşındaki **Kudret Filiz**. Daha sonra yaralananların adlarını öğreniyoruz. **Cemal Yükler** ve **Recep Korkut** yaralı. Daha sonra öğreniyoruz ki, 12 yaşlarında olduğu söylenilen **Hadi Dalan** panzerin altında kalarak yaralanıyor, ertesi gün hastahanede tedavi altındayken ölüyor.

Yetkililerle görüşüyoruz. Halka değil havaya ateş açıldı diyorlar. Halk bizlere duvardaki kurşun izlerini gösteriyor. Her bir duvarda yüzlerce kurşun izi var. Tümü de 1 ile 2 metre yüksekliğe isabet etmiş. Bu da bize, sıkılan binlerce kurşunun sadece havaya değil, insanları öldürmek için sıkıldığına ve ilçede gerçekten bir savaşın yaşandığına somut bir kanıt olmaya yetiyor.

Daha sonra Diyarbakır Emniyet Müdür yardımcısının halkla konuşmaya çalıştığını görüyoruz. Halka şöyle sesleniyordu. "Tüm sorunlarınıza çözüm getireceğiz, yeter ki izinsiz gösteri yapmayınız." Halktan ise şu sesler yükseliyordu. "Halkımıza yönelik bu insanlık dışı baskılar sürdükçe, ki, yüzbaşı burada kaldıkça da baskıların süreceği kesin ve en haklı şikayet ve taleplerimize bugün olduğu gibi kurşunlarla karşılık verildikçe o kanunsuz dediğiniz gösterilerimiz devam edecektir."

Bu arada kitle gittikçe büyüyordu. biriken ikibini aşkın bir insan kitlesi, baskıların durdurulması, yüzbaşının görevden alınması, cenazenin hemen kendilerine verilmesi ve tüm gözaltına alınanların hemen serbest bırakılması için hükümet konağına yürüdü ve orada oturma eylemine geçerek, talepleri karşılanmadıkça

Kürt Halkının Lice'deki Şanlı Direnişi.

eylemlerini sürdüreceklerini açıkladılar.

Eylemci kitlesinin etrafı özel tim ve polis birliklerince sarılmıştı. Saat 5 sularında Diyarbakır İHD'den, çeşitli siyasi partilerden, yerli ve yabancı basından basın mensuplarının içinde bulunduğu bir heyet Lice'ye geldi. Heyet kitleden olayı öğrendi, eylemcilerle röportajlar yaptı, kitlenin taleplerini gerekli mercilere bildirdi. Eylemci kitlesi kararlı bir şekilde eylemlerine devam ediyordu. Soğuktan korunmak için adliyenin önünde beş altı yerde newroz ateşlerini andıracak şekilde büyükçe ateşler yakılmıştı. Bu arada resimler çekip halkla konuşmaya çalışan **DENG** dergisi muhabirini tutuklamaya çalıştılar. Ancak kitlenin tepkileri üzerine **DENG** muhabiri serbest bırakıldı. Fakat filimlerine polisçe el konuldu. Bu da tepkiyle karşılandı.

Olaylar başlar başlamaz Lice esnafı kepenklerini zaten indirmişti ve ertesi gün de açmamaya kararlıydı. Hükümet konağının önündeki eylemi de yine ilçe halkı sürdürüyordu. Eylem ağır başlı ve olgundu. Nitekim bu kararlı kitle eylemi gece saat 22.30'a kadar sürdü. Gözaltındaki 41 kişi salıverilip ana Kudret Filiz'in cenazesi kendilerine verilence eylemciler eylemlerine son verdiler.

SÖMÜRGECİLER KUTSAL DEĞERLERİMİZE SALDIRIYOR

Sömürgeci güçler yüzyıllardır halkımızı kölelik boyunduruğu altında tutmakla yetinmiyor, onun değer verdiği tüm kurumlara da saldırıyor.

Diyarbakır ili Kulp ilçesinde yaşanan iğrenç olay, sömürgeci uşakların pervasızlığını ortaya koymaya yeter.

Kulp'un Karahamza köyünde bir düğün. Düğün sahibi Nazım Ertuğrul. Olayı kendisinden aktaralım:

"Oğlumun düğünü vardı. Düğünün devam ettiği bir sırada evimiz jandarma karakoluna bağlı birliklerce basıldı. Düğünü dağıttılar. Komutan beni çağırdı. "Düğünün sahibi sen misin? dedi. Ben de evet dedim. Komutan bana dönerek:" Gelini getireceksin buraya, önce gerdeğe ben gireceğim" dedi. O an kanım beynime sıçradı. Neye uğradığımı şaşırdım. O an elimde silah olsaydı o namussuzu vururdum. Ancak, komutanın önündeki telsizi kaptığım gibi, namussuzun kafasına indirdim. Ondan sonra etrafımı jandarmalar sardı. Bana sabaha kadar işkence yaptılar.Doktora gidip beş günlük rapor aldım. Daha sonra öğrendim ki namussuz da yirmi günlük rapor almış."

VAN'DA GÖZALTINA ALINMALAR SÜRÜYOR...

Van da, Kürdistan'ın diğer illeri gibi yüzlerce yıldır sömürge zulmü altında yaşayan bir il. Bu il, cumhuriyetle birlikte, geçmiştekilere rahmet okuyan Zilan katliamını da yaşadı. Binlerce suçsuz günahsız evladının bir paşa fermanıyla boğazlanışını gördü. 12 Eylül Faşizmi de burasını boş bırakmadı. Yüzlerce ilerici, yurtsever sorgusuz sualsiz uydurma gerekçeler ve bahanelerle gözaltına alındı, fişlendi, işkenceye tabi tutuldu. 12 Eylül'ün sivilleştirilmiş günümüz yönetiminin göstermelik demokrasi oyunları Van'a uğramadı. Dün olduğu gibi, bugün de polis, asker, özel tim, korucu baskısı sürüp gitmekte.

Son bir kaç aydan beri, insan hakları pervasızca ihlal ediliyor, aileler fişleniyor, çocuklar, kadınlar, yaşlılar gözaltına alınıyor, işkence çarkı işliyor, fişleme sürüyor.

Polis zulmünden mağdur olanlar günden güne çoğalıyor.

Bugünlerde İHD Van Şubesi'ne sayısız dilekçe verilmekte. Kimi çocuklarının suçsuz yere gözaltına alındığından, kimi eşinin, kardeşinin, babasının hiçbir gerekçe gösterilmeden gözaltına alındığıdan, kimi fişlenme gerekçelerini öğrenememekten, pek çoğu da gözaltındaki akrabalarının akibetlerini bilmemekten kaygılı, tedirgin.

Bu tür zorbaca uygulamalar, operasyonlar Kürdistan'ın diğer illerinde de var kuşkusuz.Bu sorun salt Van'a özgü değil. Ancak İHD Van Şubesi'nin kapısını çalanların kimileri dilekçe örneklerini dergimize göndermiş bulunuyorlar. Kürdistan'ın tümünü kapsayan bu tür baskıları kınıyor, belgeleri yayımlıyoruz:

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ VAN ŞUBESİNE
VAN

9.11.1990 tarihinde saat 23 sıralarında Cevdet Paşa Mahallesi. 3. sokaktaki evimize özel tim ve siyasi şubeye bağlı ekiplerce baskın düzenlenmiş, eve ilk girdiklerinde ortaokul öğrencisi olan **13 yaşındaki oğlum Mesut Özalp'**ı sordular, bunun üzerine Mesut benim diyerek ayağa kalktı, bunun üzerine kendisinin fotoğrafını istediler. Fotoğrafları aldıktan sonra evi aramaya başladılar, bütün eşyalarımız gelişgüzel dağıtılarak arandı. Bunun üzerine evimizde bulunan misafirimiz olan **Ömer Özalp ve 13 yaşındaki oğlum Mesut ve 16 yaşındaki oğlum Lokman'**ı evimizden aldılar. Bunun üzerine polise beni de götürmelerini söyleyince beni dövmeye başladılar. Yere, çamurların içine düştüm, iki polis saçlarımdan tutarak beni sürüklemeye başladılar, sokağa doğru sürükleyerek saçlarımı koparttılar. Eşim ve çocuklarımı alıp arabaya bilndirinceye dek 3 polis bizi tuttu, arabaları hareket edince bizi bırakarak oradan uzaklaştılar.

Bunun üzerine eşimin ve çocuklarımın nereye ve niçin götürüldüklerine dair herhangi bir bilgi verilmedi. Bana ettikleri küfürler bir yana eşimin ve çocuklarımın hayatından endişe duymaktayım. Derneğinizce olayın araştırılması ve çocuklarımla görüşmeyi talep ediyorum. **10.11.1990**

Diri Özalp

VAN İHD TARAFINDAN KONUYLA İLGİLİ OLARAK YAPILMIŞ İKİ BASIN AÇIKLAMASINI OLDUĞU GİBİ YAYIMLIYORUZ.

BASINA AÇIKLAMA

Son bir hafta içinde, ilimizde sebepsiz yere gözaltına alınmaların ardı arkası kesilmiyor. Son bir hafta içinde, İnsan Hakları Derneği Van Şubesi'ne ulaşan müracaatlarla 16 kişinin gözaltına alındığı ve polis soruşturması bitenlerin, tümünün adli makamlara sevkedilmeden ya da adli makamlarca serbest bırakıldığı anlaşılmaktadır. Hiç bir gerekçe göstermeden insanları gözaltına alıp günlerce gözaltında tuttuktan sonra fişleyip bırakmak toplumda onarılmaz yaralar açmaktadır. **Kaynağı belirsiz ihbarlarla güvenlik sağlanamaz.** Olsa olsa karmaşa ortamına yol açar. Son gözaltına alınmalar vehamet derecesine yasalar pervasızca ihlal edilmektedir. 16.10.1990 fecesi saat 00.30 sıralarında Aslantosun ailesi tüm fertleri ile 12 yaşındaki Necip Aslantosun'dan 65 yaşındaki Adem Aslantosuna kadar tüm aile fertleri gerekçesiz olarak gözaltına alınıyor. 12 yaşındaki Necip Aslantosun ve annesi Ayten Aslantosun 2 gün gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakılıyor. Diğer aile fertleri de serbest bırakılırken Baba A. Aziz Aslantosun'un gözaltı durumu devam etmektedir. **12 yaşındaki çocukların gözaltına alınması** insanlık ve demokrasi adına utanç vericidir. Cezai ehiyetleri olmayan çocukları gözaltına almak ve sorguya tabi tutmanın vehametini basınımızda zaman zaman izlemekteyiz. Bu olumsuz görünüme son verilmelidir.

Derneğimize yapılan diğer müracaatlar ise isim değişiklikleri ile ilgilidir. Çocuğuna istediği ismi koymak, her anne ve babanın dokunulmaz hakları arasındadır. Ülkemiz bu sorunla yakından ilişkilidir. Adli makamların bu çağdışı olaya ortak olmasını istemiyoruz.

İHD
İnsan Hakları Derneği
Yönetim Kurulu Adına Başkan
Yavuz Binbay

BASINA AÇIKLAMA

Bölgemizde insan haklarının askıya alınmasıyla başlatılan sistemli baskı ve şiddet politikası çerçevesinde sürdürülen ve 9.10.1990'da başlatılıp 9.11.1990 tarihine kadar devam eden operasyonlar sonucunda aşağıda isimleri yazılı şahıslar gözaltına alınmışlardır.

Adı Soyadı	Gözaltına Alınış Tarihi	Sonuç	Gözaltı Süresi
1. Salih Kara	09.10.1990	Tutuklu	23 gün
2. Salih Kara	09.10.1990	Bırakıldı	" "
3. Haşim Kara	09.10.1990	"	" "
4. Bedrettin Babat	11.10.1990	Tutuklu	21 gün
5. Muhsin İnan	12.10.1990	"	20 "
6. NeciseAslantosun	24.10.1990	Bırakıldı	9 "
7. Muhyettin Aslantosun	24.10.1990	"	9 "
8. Yılmaz Binbaşıoğlu	18.10.1990	Tutuklu	15 "
9. Seyithan Erzen	18.10.1990	"	15 "
10. İsmet Utangaç	18.10.1990	Bırakıldı	15 "
11. Ali Babat	18.10.1990	Tutuklu	15 "
12. Ahmet Özer	18.10.1990	"	" "
13. İdris Karakoyun	16.10.1990	"	17 "
14. A. Aziz Aslantosun	28.10.1990	Bırakıldı	5 "
15.Neşet Adsız	20.10.1990	"	13 "
16. Hüseyin Erzen	18.10.1990	Tutuklu	23 "
17. Halil Benek	09.10.1990	"	23 "
18.Nusret Benek	09.10.1990	"	23 "
19. Selim Özalp	09.11.1990	Halen Gözaltında	
20. Ömer Özalp	09.11.1990	" " (13 Yaşında)	
21. Lokman Özalp	09.11.1990	" " (15 Yaşında)	
22. Eyüp Duman	09.10.1990	Tutuklu	23 "

Yavuz BİNBAY
İHD Van Şubesi Başkanı

DEVLET TERÖRÜ

1 Aralık 1990 gecesi, faşist Irak yönetiminden kaçan Irak Kürdistanı'ndan Mahmudê Ahmedê Yusuf ailesi, Silopi civarından Irak sınırını geçerken Türk askerlerince yaylım ateşine tutuldu. Aile reisi Mahmudê Ahmedê Yusuf hayatını kaybetti. Hanımı ve üç çocuğu da yaralı olarak yakalandı.

Amaçları, Saddam'ın zulmünden kaçıp, sığınmacı olarak Türkiye'de bulunan akrabalarının yanına gelmekti. Sınıra yaklaştıklarında ellerindeki beyaz bezleri sallayarak sığınmak istediklerini belirtmelerine rağmen, ateşle karşılaştılar. Türk askerlerince yakalandıktan sonra, isteklerini onlara da aniattıkları halde, Türk askerlerince Irak'a teslim edilmek istendiler. Ancak Saddam'ın askerleri sadece öldürülen Mahmudê Ahmedê Yusuf'la ilgilendiler, diğerlerini teslim almak Irak'a götürmek istemediler.

Ailenin yaralı fertleri, anne Çınara Hesen, Çocukları Cuma, Çiyayi, Hılbin ve Hınar adındaki küçükler sağ olarak ele geçirilmiş, yaralılar Diyarbakır'a tedavi için sevk edilmişlerdir.

Bu bilgileri, başından, karnından yaralanmış şu anda Diyarbakır Delvte Hastahanesi'nde tedavi görmekte olan Çınar Hesen'den aldık. Ancak Çınar'ın başında bulunan polis, daha fazla bilgi almamıza izin vermedi.

Mağdur ailenin Diyarbakır'daki akrabalarıyla da görüştürülmediğini Çınara Hesen'den öğrendik.

VE YİNE DEVLET TERÖRÜ

Öte yandan Bingöl'ün Yayladere ilçesi Yavuztaş köyünde geçtiğimiz günlerde özel timler eliyle gerçekleştirilen bir katliam daha yaşandı.

Yavuztaş köylülerinden İsmail Danışan ve eşi Hanife Danışan İstanbul'da kalan oğullarına telefon açmak için geceleyin köy muhtarının evine giderler. Köydeki tek telefon muhtarın evindedir. Dönüşte ellerinde fener olmasına karşın özel timler tarafından kendilerine ateş açılır. Hanife Sagül Danışan olay yerinde yaşamını yitirir. İsmail Danışan ise yaralı olduğu halda hastahaneye kaldırılmamış, köy okuluna götürülmüştür. Dört saat sonra yaralı olarak okula götürülen İsmail Danışan da yaşamını kapybeder.

Artık Kürdistan sınırları içinde yaşamak tamanen bir risk haline gelmiştir. İnsanların öldürülmesi için geceleyin evlerinden dışarı çıkmaları bile yetiyor.

CİZRE'DE YÜRÜYÜŞ

Şırnak'ın Cizre ilçesinde 14.12.1990 tarihinde yaklaşık 1000 kişilik bir kitle ilçe hükümet konağına doğru bir yürüyüş düzenledi. Yürüyüş polis ve özel timler tarafından engellendi. Zor kullanılarak yürüyüşçüler dağıtıldı, insanlar sokaklarda dipçiklenerek yaka-paça gözaltına alındı...

İNCELEME RAPORU

İHD Diyarbakır Şubesi İnsan Haklarını İzleme Komisyonu'nun Lice'nin Derxust (Dibek) köyü ile ilgili "İnceleme Raporu"nu olduğu gibi sunuyoruz

DENG

4 Aralık 1990 tarihinde İnsan Hakları Derneğinin Diyarbakır Şubesine başvurup, köylerinde göçe zorlandıklarını ileri süren Lice İlçesi Derxust (Dibek) köylülerinin istemi üzerine, İ.H.D Diyarbakır şubesi İnsan Hakları İhlallerini İzleme Komisyonu Başkanı Hikmet Ata başkanlığında İ.H.D şube yönetim kurulu üyesi Av. Fevzi Veznadaroğlu ve İnsan Hakları İhlallerini İzleme Komisyonu Üyesi Av. Hüsniye Ölmez, HEP Yönetim Kurulu Üyesi Şahban Aslan, Mimarlar Odası İl Temsilcisi Kemal Acil ile birlikte Lice'nin Derxust (Dibek) köyüne gidilerek yerinde yaptığımız inceleme ve haksızlıklara maruz kalan köylülerle yapılan görüşmeler sonucunda heyetimiz bu raporu hazırlama zorunluluğunu hissetmiştir.

Derxust (Dibek) köylüleri tüm güvenlik güçlerinin baskılarına karşı koruculuğu kabul etmediklerinden, 4-5 yıldan beri devamlı çok yoğun hukuk dışı uygulamalara maruz kalmışlardır. Ancak son altı ayda bu baskı ve zulüm dozajı artarak köylüleri yurtlarından göçe zorlama, işkencelere tabi tutma, mallarının talan edilmesi boyutuna varmış ki, 3. 12. 1990 günü bütün köy halkı süregelen zulmü protesto etmek, insanca yaşama hakkının sağlanması için 15 kilometrelik yolu yürüyerek İlçe Kaymakamı'nın kapısına dayanmışlardır. Durumun ciddiyetini anlayan İlçe Kaymakamı köylülerden temsilciler kanalıyla sorunlarını dinleme sözü verdikten sonra köylülerin dağılmasını sağlamıştır.

Olayın akabinde heyetimiz köye gittiğinde bizzat köy halkıyla görüşerek sorunlarını, köyde yapılan uygulamaları köylünün ağzından aktarıyoruz:

Selman GÖKDERE : 23 yaşlarında olan Selman Gökdere uygulamaları şöyle anlatıyordu: "Ben köyün hayvan sürüsünü merada otlatıyordum. Yanıma Üsteğmen ..... ve birkaç asker geldiler. Bana teröristlerin bulundukları yerleri ve sığınakları göstereceksindediler. Ben kimseyi görmedim ve sığınaklarını da bilmiyorum. Ve devamla ben çobanım sürüyü sahipsiz bırakamam dediğim zaman üsteğmen beni ilgilendirmez, sürüye ne olursa olsun ancak sen bizimle köy köy dolaşacaksın, teröristler hakkında bilgi vereceksin. Seni bütün köylülere ve teröristlere işbirlikçi olarak teşhir ettireceğiz. O zaman da teröristler hakkında da bilgi vermezsen biz seni öldürürüz. Bizimle gezersen terörisler seni öldürecek. " diyordu. İtiraz ettiğimde bana "senin hiçbir şansın yok burada istersem seni öldürürüm, hiç kimse benden hesap soramaz, bu bizim için çok kolaydır." Israrlarım üzerine bağın içindeki barınağı göstererek "Dediklerimizi yapmazsan seni bu barınağın içinde bağlarım, askerleri de barınak üstüne çıkararak barınağı başına yıkarım. Kamuoyunda da çoban yağışlı havada barınağa sığındı, şiddetli yağmurların yağması sonucu barınak yıkılarak çoban ölmüştür şeklinde açıklama yapacağız." diyordu. Daha sonra beni köy köy dolaştırdılar. Cinezor (Çağdaş) köyü ilkokuluna götürdüler. Burada bana mikrofonu vererek PKK aleyhine propaganda yapacaksın dedi. Ben hiç bir şey bilmiyorum dediğimde beni döverek okulun odunluğuna göndererek ellerimi bir ranzaya bağlayarak 24 saat boyunca bana işkence yaptılar. uyumayayım diye başımı askıya diktiler. Akşam olup sürü köye dönmeyince bütün köy halkı beni aramaya çıkmış. Annem ve kızkardeşim beni ararken komşumuz olan köyde bulunan askerleri görünce beni üstteğmenden soruyorlar. Bunun üzerine üsteğmen "haberim yok onu görmedim" diyerek annemin ve kızkardeşimin eve dönmelerini engelleyerek onları da köyde alıkoymalarını sağlıyor. Kaybolmam üzerine zaten rahatsız olan babam (Mehmet Gürdere 65 yaşında) fenalaşarak yaşamını yitirdi. Çoban olduğum sürüden de 24 hayvan kayboldu" diyordu.

Aydın SELÇUK: Kendisine yapılanları özellikle jandarma komutanı yüzbaşı Mustafa'nın uygulamalarını şöyle anlatıyordu. "Devletin köyümüz üzerindeki baskıları dört beş yıldan beri devam etmektedir. Fakat son altı ayda bu baskılar daha da arttı. Yaklaşık üç ay önce ağaçtan düşerek kolum kırıldı. Kolumun kırık olduğunu gören yüzbaşı bana "sen ağaçtan düşmedin, kolunda kurşun yarası var bu yarayı da gece teröristlerle birlikte devlet güçlerine karşı çarpışırken almışsındır" dedi. Yaranın gerçek sebebini anlatmama rağmen, kolumdaki alçıyı sökerek baktı. Ancak kolumda kurşun yarası olmadığını gördü. Bana, "Sen haftada iki kez karakola geleceksin" diyordu. Ben yoksulum, haftada iki kez yol parası verip ilçeye gelecek maddi gücüm yok, ben işlerimle uğraşmak zorundayım dediğimde "O zaman gel seni korucu yapalım" dedi. Ben PKK koruculari öldürüyor ben bunu kabul edemem dediğimde, bana "Benim amacım senin ölmendir. Zaten ya biz seni öldüreceğiz ya. da PKK öldürecek sen kesin yaşamayacaksın"diyordu. Sen gündüz kendi işinde çalışıyorsun gece de PKK ile birlikte oluyorsun. Bu nedenle seni yaşatmayacağız. Sen ya bizimle çalışacaksın ya da dağa çıkacaksın o zaman seni öldürmemiz daha kolay olur." diyordu. Gece evimize gelip bizleri dışarı çıkararak askerler botlarıyla yataklarımıza giriyorlar. İtiraz ettiğimde eşyalarımızın tümünü talan ederek niye PKK taraftarlarını barındırıyorsunuz da diyerek bizleri dövüyorlar."

Köy İmamı Vasfi GÖKDERE, yüzbaşının dini inançlarıyla oynadığını söylüyordu. "Ben Cuma günü camiye gidip hutbe okuyacaktım. Yüzbaşı engel oldu. Köylülerin camiye girmeleri sonucu askerler postallarıyla camiye girerek köylüleri caminin dışına çıkardılar. Cuma namazını kılmamıza engel oldular. Caminin avlusundaki su içme tasının içine büsküvi bırakarak o tasla köpeğine su veriyordu. Dini inançlarımızla alay ediyordu."

Mehmet ÖZKAN, "Devlet güçleri bizleri bizim için en kutsal olan namus mefhumu ile tehdit ediyorlar. Yüzbaşı bana "Sen üç taşını atacaksın, teröristleri barındırmadığını karını boşayarak yemin edeceksin."Yine samanlığın üstünü yağmurdan korumak için aldığım naylonu sığınakları için almışsın diyerek elimden alarak parça parça ettiler. "diyordu.

Mustafa ETYEMEZ, (67 yaşında) "Oniki yaşındaki çocuğumu dağda çoban iken yakalayıp dağlarda sığınakları göster diye gece- gündüz dolaştırıyorlardı."

Sedirye BARAN, (30 yaşında) "Bir yaşındaki bebeklerimize artık zulüm yapıyorlar. Askerler köye geldiklerinde bizi evden çıkardılar. Gün boyunca bir yaşındaki bebeğimi emzirmeme izin vermediler. Kilerimizdeki bütün zahiremizi toplayıp Lice'ye götürdüler. "Siz bunları teröristler için saklıyorsunuz." diyerek tehdit ettiler. Evimizi darmadağın ederek, tütünlerimizi yere atarak askerler ayakları ile üstüne çıkıp eziyorlardı."diyordu.

Diyadi TANRIVERDİ, "Ben tavuk kesmiştim. Devlet güçleri evime gelerek bu yaralı terörist kanıdır. Nereye sakladın doğru söyle diye beni tehdit ediyorlardı." diyordu.

Mehmet BALTA, "Her gece gelip bizi evden dışarı çıkararak eve giriyorlar. Bizlere de "biz her gece geleceğiz siz bu köyden göç edeceksiniz. Köyde kaldığınız sürece rahat etmenize izin vermeyeceğiz biçiminde bizi tehdit ediyorlar." diyordu.

Hamit YILDIRIM, "Ben Deşta Gozê mezrasında (Yıldırımlar) oturuyorum. Bir gece devlet güçleri evime gelerek kardeşim Şevket'i sordular. Ben Diyabakır'a gittiğini söyledim bana yalan söylüyorsun diyerek, ellerimi arkadan bağlayarak beni tavana astılar. Çocuklarımın bağrışları üzerine bir süre sonra indirdiler. Kardeşim Şevket'in on yaşındaki oğlu Mürsel'i çırıl çıplak soyarak saatlerce damın üst oluklarından akan tazyikli suyun altında bırakarak babasının nerede olduğunu söylemeye zorluyorlardı." diyordu.

Sadece birkaç köylünün ağzından öğrendiğimiz hukukla, insan hakları ile bağdaşmayan bu uygulamaların ortaya koyduğu tablo şu ki ;

Artık sadece Botan bölgesinde yaşayan insanlar değil, halkımız yaşadığı her bölgede potansiyel suçlu görülerek yurdundan göçe zorlanmakta, sırf bölgede yaşayan insanların Kürt oluşları nedeni ile hiç yaptırımla karşılaşmayan kendi başına buyruk devlet güçlerinin zulmü ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bölgemizde devlet terörünü estiren bu güçlerin hiç bir hukuksal yaptırımı tanımadan, her türlü katliamı yapma sorumsuzluğuna sahip olduklarını açıkca söylüyorlarsa, bu düşündürücü bir olgudur. Hakkında soruşturma açılan Lice Jandarma Komutanı Yüzbaşı Mustafa....hukuku tanımayarak savcılığa gidip ifade verme zahmetine katlanmıyorsa bu kuşkularımızı daha da artırmaktadır.

Bölgemizde katliamlar provası yapılırken, kimisi izin verilirse ot yeşermeyecek bir biçimde bölgeyi yok etmeye hazır olduğunu söylerken, kimisi istediği insanı öldürme sorumsuzluğuna sahip olduğunu ve kendini yargılayacak hiçbir gücün olmadığını saklamadan söyleyebiliyor. Devlet, yasalarını potansiyel suçlu gördüğü Kürt halkı için tek taraflı bir içeriğe indirgeyerek uygulamaya çalışmaktadır.

Eğer doğal hukuka inanan, insan hakları savunuculuğunu üstlenen insanlar, bölgemizdeki bu ırkçı, kimlik düşmanlığı uygulamasına son verilmesi için görevlerini yapmazlarsa, dörtyüz hanelik Derxust (Dibek) köyü boşaltılacak ve bunun ardından sıra başka köylere gelecektir.

Bölgemizde mevcut uygulamaya dur diyebilmek, 21. yüzyılda bütün halklar gibi halkımızında her türlü baskı, zulüm ve vahşete layık olmadığını, insanca yaşamanın bu halkın da hakkı olduğuna inanan her insan hakları savunucusu bireyi, kuruluşu ve milletvekillerini harekete geçerek, bölgemizdeki uygulamaları yerinde görmeye, tarihsel sorumluluklarını yerine getirmeye davet ediyoruz.

6. 12. 1990

İHD Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi

Hikmet ATA

Diyarbakır Mimarlar Odası İl Temsilcisi

Mimar Kemal ACİL

Av. Fevzi VEZNEDAROĞLU

İnsan Hakları İhlallerini İzleme Komisyonu Üyesi
Av. Hüsniye ÖLMEZ

HEP Diyarbakır İl Yönetim Kurulu Üyesi
Şahban ASLAN

ARAŞTIRMA RAPORU

BOTAN BÖLGESİ İNSANSIZLAŞTIRILIYOR...

28 Eylül 1990 tarihinde, SP Genel Başkanı Ferit İLSEVER Başkanlığında SP Heyeti, HEP Diyarbakır İl Örgütü adına Tahir ELVERDİ, İHD Diyarbakır Şubesi Başkanı Hatip DİCLE ve İHD Siirt Şubesi Başkanı Av. Zübeyir AYDAR'ın da aralarında olduğu İHD Heyeti, Batman Petrol-İş Sendikasından Ahmet TEYMURTAŞ Başkanlığındaki Sendika Heyeti, İnşaat Mühendisleri Odası Diyarbakır Şubesi Y.K Üyesi Esat BİNGÖM, Makina Mühendisleri Odası Diyarbakır Bölge Temsilcisi M.Salih GÜNEŞTEKİN ve Ziraat Mühendisleri Odası Diyarbakır Bölge Şubesi Y.K Üyesi Refik KARAKOÇ'tan oluşan TMMOB Heyeti, İHD Nusaybin İlçe Temsilcisi Dr. Cemal KAHRAMAN ile yerli ve yabancı basın mensuplarından oluşan 40 kişilik bir heyetle Şırnak ili ve civar köylerinde incelemelerde bulunuldu.

Araştırmalar sonucu edinilen izlenimler ve zorbalığa maruz kalan köylülerin anlatımları, Botan Bölgesi'ni insansızlaştırma operasyonunu bütün boyutlarıyla açıklar nitelikte olup, vahşet boyutlarına varan baskı poltikasının yaşayan canlı belgelerini teşkil etmektedir.

Şırnak- Uludere karayolu üzerindeki Balveren (Gundikê Mella) Köyünde, kıl çadırlarda barınan köylülerden 30 yaşındaki Fatma Kartal, kucağındaki emzikli bebeğiyle şöyle sesleniyordu:

"Köyümüzü boşaltmadan önce, 10 gün kadar hayvanlarımızı otlatmaya çıkarmamıza, hastalarımızı şehire doktora götürmeye ve erzak almamıza izin vermediler. Hamile kadınlara zorla halay çektirerek ve zıplatarak çocuklarını düşürmeye çalışıyorlardı. Askerler topladığımız odunları alıyor, kendileri kullanıyor, bizden yumurta, ekmek, tavuk vs. bir çok şey istiyorlar, bizlerde "yok" deyince "siz teröristlere veriyorsunuz da, bize niye vermiyorsunuz? diyerek ağır hakaretler ediyorlardı."

Yine Balveren köyündeki kıl çadırlarda, heyetimizce yapılan incelemeler sırasında, bir saat içinde Uludere yönünden Şırnak'a traktörlerle göç eden dört aileye rastlandı. Rakam ve süre göçün şiddetini açıklamaktadır. Bunlardan, evinden kurtardığı direkleri, bir kaç yatağı, eşi ve çocuklarını bir traktöre yükleyip, Şırnak'a doğru yola çıkan 35 yaşlarındaki Abdulaziz GÜL'ü durdurup sorduğumuzda, ilginç yanıtlar aldık:

"Ben Pervari'ye bağlı Sarıyaprak köyündenim. Köyümüz toplam 60 haneliydi. Tüm evlerimiz, otlarımız ve köyümüz civarındaki ormanlar yakıldı. "Ya korucu olursunuz, ya da defolop gidersiniz" diyorlardı. "Biz, tüm tehditlere rağmen korucu olmayı kabul etmedik. Halen köyümüzde Doğan köyü bölüğünden gelen çok sayıda asker var. Hayvanlarımızı ucuza satmak zorunda kaldık. Şu anda Şırnak'a gidiyoruz ve orada çadır kuracağız" diyerek bölgedeki genel durumu özetliyordu.

Şırnak-Eruh karayolu üzerinde, Şırnak'a 20 km. uzaklıktaki Millakére semtindeki kıl çadırlarda kalan köylülerden 65 yaşındaki Mehmet COŞKUN ise şöyle diyordu:

"Dört yıldır, 200 hane burada kıl çadırlarda kalmaktayız. Nüfusumuz 1500 kişi civarındadır. Bine yakın çocuğumuz var, bunlardan 300'ü sıfır-üç yaş arasındadır. Karda kışta bu koşullarda yaşamaktayız ve açlıkla karşı karşıyayız. Devlet güçlerinin baskısı sonucu buraya gelmek zorunda kaldık. Evlerimizi yaktılar, çok işkence gördük. Ben 10 kez gözaltına alındım, her seferinde gözümüzü bağlayarak işkence ettiler. Bizden köy korucusu olmamız isteniyordu, kabul etmeyince de tümümüzü topraklarımızdan attılar. Yerleşim birimlerimiz olan Xoré Bızo, Deştik, Xwedan, Ebosan, Bawa, Cındé, Torkız, Dımılya, Serbest, Index, Dımdımo ve Şaro mezralarını yakıp yıkarak haritadan sildiler. Tarafımıza herhangi bir kamulaştırma bedeli ödenmedi, ancak dört yıllık uğraşlarımız sonucu, bu mevkide evlerimizi yeniden inşa etmek için devletten bir miktar biriket ve çimento yardımı koparabildik, hepsi o kadar... Sizlerden bu ağır sorunlarımızı herkese ve tüm dünyaya duyurmanızı istiyoruz."

Balveren köyündeki kıl çadırlarda kalan köylülerden 7 çocuklu dul kadın, Sariya ÇEVİK tüm hiddetiyle şöyle bağırıyordu:

"Vahşeti asker ve korucular birlikte yapıyorlar. Beslenecek, barınacak hiç bir şeyimiz kalmadı, evimiz ve içindeki yataklarımız da yakıldı. Sadece işte şu eşeğimiz kaldı. Ucuz sattığımız hayvanlardan sağladığımız kaynaklarda yakında tükenecek ve elimizde hiç bir şey kalmayacak."

Sarıdağ (Dımılya) köyü muhtarı 45 yaşındaki Derviş GÖKTAŞ ise sorunun bir başka boyutunu değerlendirdi:

"4 yıldan beri çadırlarda, çok kötü koşullardayız. Hiç bir zaman sağlık kontrolünden geçirilmedik. Soğuk algınlığı, üst solunum yolu ve bağırsak hastalıkları en sık görülen hastalıklardır. Son zamanlarda çocuk ölümleri de olağan üstü derecede arttı" diyerek Hipokrat yeminli doktorlarımıza sesleniyordu.

Torkız köyü Şaro mezrasından Abdullah IŞIK:

"Evlerimiz içindeki eşyalarla birlikte, ikibuçuk ay önce, Güneyçam Jandarma Taburundan gelen askerlerce yakıldı. Ormanlarımız, hayvan yemleri ve otlarımız ateşe verildi. Kardeşim İbrahim IŞIK'a ait 2 ton kadar peynir mahzenden çıkarılarak, kasaturalarla parçalanıp telef edildi. Şu anda çadırlarda kalıyoruz. Mahkemeden hasar tesbiti istedik, verilen zararı 120. Milyon TL olarak saptadılar, ama hiç bir sonuç alamadık" diyerek ekonomik dinamiklere yönelen darbeyi, talanı ve vahşetin boyutlarını sergiliyordu.

Pervari'nin Sarıyaprak köyünden göç eden 60 yaşındaki Salih DEMİR'i dinliyoruz:

"Köyümüz 60 haneliydi, 2 ay kadar önce köye gelen Doğan köyü bölüğünden askerler ile civarındaki köy korucuları, kışlık yem ve samanlıklarımızla birlikte, bahçe ve harmandaki buğdaylarımızı da yaktılar. Bütün evlerimizi ve 90 kadar arı kovanımızı ateşe verdiler. Köyümüz boşaltıldıktan sonra top ateşine tutuldu. Geride 10 bin dönüm sulu arazimiz kaldı. Şu anda burada, Geçitboyu (Biryan) köyünde 56 aile kıl çadırlarda, çok kötü koşullarda yaşamaktayız. 0-3 yaş grubunda 100 civarında emzikli bebeğimiz var, çocuklarımız arasında hastalıklar başladı. Su sıkıntımız ve temizlik sorunlarımız hat safhada..."

Şırnak iline bağlı Dereler (Avyan) köyünden 55 yaşındaki İbrahim ÇEVİK çok daha ilginç açıklamalarda bulunuyor, Şırnak'tan Ankara'ya ve tüm insanlığa sesleniyordu:

"Yıllardır yaşadığımız bu ata topraklarında hiç bir zaman bu düzeyde bir baskı ve zorbalık görmedik. Köyümüze bağlı 12 mezra tamamen yakıldı. Üzerimizdeki elbiselerden başka hiçbir şeyimiz kalmadı. Nüfusumuz toplam 850 kişi kadardı. Bizi zorla köy korucusu yapmak istiyorlardı. Biz de onlara "Köyümüz gençleri zaten askerlik yapıyorlar, birde bize mi askerlik yaptıracaksınız" diyerek tekliflerini reddediyorduk. Gece evden dışarı çıkmamız yasak olduğundan, 5 yıl boyunca pisliklerimizi gazete kağıtları üzerine yapmak zorunda kaldık. Geceleri camiye bile girmemize izin vermiyorlardı. Bazı geceler, 2-3 sefer kapılarımızı çalıp bizi rahatsız ediyorlardı. O hale geldik ki, çocuklarımızı korkutmak için "Susun jandarma geliyor" diyorduk. Artık bu vahşetten sonra, devletten hiç bir beklentimiz kalmamıştır. Zaten yapabilecekleri en kötü uygulamaları yaptılar. Son olarak size şunu söylemek istiyorum. Bakın ben yaşlı bir keçi çobanıyım. Kimseye akıl verecek durumda değilim. Ama Özal, Akbulut ve Aksu gibiler böyle devlet yönetiyorlarsa, ben 20 ülkeyi yönetebilirim. Hiç bir şeyden korkumuz kalmadı. Bunları aynen böyle yazın..."

Köylü anlatımları ve bölgede yapılan araştırmalar ışığında, heyetimiz, aşağıda belirtilen görüşlerin basın aracılığıyla kamuoyuna duyurulmasını kararlaştırdı.

1- (...) Vahşet boyutlarına varan bu insanlık dışı politikanın uygulamaları olarak, Şırnak'ın il olmadan önce sahip olduğu 38 köyden 27'si ve 81 mezranın tümü, köy koruculuğunu kabul etmedikleri gerekçesiyle boşaltılıp yakılmış, köylüler, hiç bir kamulaştırma bedeli ödenmeden topraklarından zorla göç ettirilmiştir. Varlıklı olanlar Adana, Mersin gibi illerin gecekondu semtlerine göçerken, yoksullar kendi ülkelerinde mülteci konumuna düşürülmüş, yaklaşan kış koşullarında, sadece 0-3 yaş grubu 100'lerce körpe çocuğuyla, hastalarıyla, yol kenarlarında, bölgedeki yol boyu köyler civarında, Siirt ve Şırnak ili varoşlarında derme çatma kurdukları kıl çadırlarda barınmaya zorlanmışlardır. Bölgede Beytülşebap, Uludere, Çatak, Güçlükonak, Eruh ve Pervari'de köylerin boşaltılması bütün hızıyla sürmektedir. Bu hukuk dışı ve keyfi zorbalıkların sorumluları, insanlık suçu işlediklerini ve bu uygulamalarıyla bölgedeki sorunları daha ağırlaştırarak, toplumumuzun bağrında onarılmaz yaralar açtıklarını bilmelidirler.

2- Heyetimiz Nisan ayı başında Cumhurbaşkanı, Başbakan ve 2 büyük muhalefet partisi arasında, Kürt sorununun çözümü konusunda ulaşılan mutabakatın devam ettiğini gözlemlemiştir. Mutabakatın özü, (...) halkın, şiddet kullanılarak ezilmesiydi. Bugün özellikle Botan Bölgesinde yapılan, halka karşı dizginsiz ve ölçüsüz bir şiddetin uygulanmasıdır.

3- Heyetimiz köy boşaltmaların, özellikle körfez krizinin başladığı Ağustos başından bu yana hızlandığını tesbit etmiştir. Hükümet, Emperyalizmin Ortadoğu'da yarattığı toz duman ortamından yararlanarak şiddet politikasını pervasızca yürütmektedir. Türkiye'nin Avrupa Konseyine, Olağanüstü halin uygulandığı 13 ilde İnsan Hakları Sözleşmesine, bundan böyle uymayacağını bildirmesinin anlamı, bütün çıplaklığıyla bu gün Botan'da gözlemlenebiliyor, ormanlar ve meyve bahçeleri yokediliyor. Bölgede halka karşı ilan edilmemiş bir savaş yürütülüyor. Mahsum insanların ölümü, artık sıradan olaylar haline gelmiştir.

4- Sansür ve Sürgün Kararnemeleri tam anlamıyla hayata geçirilmiş bulunuyor. Bölge, toplu sürgünü yaşıyor. Tazminatsız, yol parasız ve olanca vahşetiyle uygulanan zor sonucu köylerini terke zorlanan insanlar ilk durak olarak Şırnak, Siirt ve Cizre gibi merkezlere gelmekte ve işsizlik dolayısıyla buradan da büyük Batı kentlerine gitmektedirler. Kısaca Doğu'dan Batıya çıplak zor ile gerçekleştirilen bir sürgün olayı bütün şiddetiyle sürüyor.

5- Türkiye basını bütün bu olup bitenlere karşı sesiz kalmayı tercih etmiştir. İstanbul'daki kalem ve gazete sahipleri bölge halkının yaşadığı trajediye sırtlarını dönmüşlerdir. Günlük basın, Nisan başındaki hakim sınıf mutabakatına verdiği desteği bu günde devam ettirmektedir. Basını, Tarihsel sorumluluklarını hatırlamaya bir kez daha çağırıyoruz.

6- Türkiye, geçenlerde imzaladığı BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne bazı çekinceler koydu. Buna göre Türkiye, "Çocukların Ulusal ve Uluslararası Bilgi Kaynaklarına Ulaşma", "İnsan Hakları, Temel Özgürlükler ve Kendi Ulusal Kimlikleri Temelinde Eğitim Görme" ve "azınlık kültürünü, dilini, dinini kullanıp geliştirme" haklarını belirleyen 17, 29 ve 30'uncu maddelere çekince koymuştur. Gerçekte ise Türkiye, Botanlı Kürt Çocukların yaşama hakkına çekince koymuştur. Evsiz kalmış ve en küçük sağlık olanaklarından uzakta, yüzlerce çocuk ölümle yüz yüzedir. Bağırsak ve üst solunum yolları enfeksiyonları yaygındır. Kötü beslenme çocuk sağlığını tehdit etmektedir.

7- Heyetimiz, bütün siyasal partileri, Ulusal ve Uluslararası Demokratik Kuruluşları, ülkemiz aydınlarını ve parlamenterlerini bölge halkıyla dayanışmaya çağırıyor. Gelin, Şırnak köylüsünün kaderine ortak olun diyoruz. Bir hafta, ongün olsun, topraklarından kovulan köylüyle birlikte yaşayınız. Yurdunu, ana baba evini hala terk etmemekte direnen köylünün bu haklı mücadelesine omuz veriniz.

8- Silopi, Cizre, Nusaybin, Kızıltepe gibi ekonomisi esas olarak Irak'la yapılan ticarete dayanan bölge merkezleri, bu gün birer "Ölü Kentler" haline gelmişlerdir. Esnafın durumunu ifade edecek kelimeyi Türkçede bulmak zordur. Körfez krizinin yükü esas olarak Irak'la ticaretin yapıldığı "İpek Yolu" güzergahında bulunan kasabalar insanının üzerine binmiştir. Acil bir yardım programıyla doğan zarar telafi edilmelidir.

9- Heyetimiz, Kızılay ve Kızılhaç'ı, Ulusal ve Uluslararası yardım kuruluşlarını, insan hakları savunucularını ve örgütlerini, köylerinden kovulan Botan Bölgesi insanına yardım elini uzatmaya çağırır. Tabip ve Eczacı odalarını durumu yerinde gözlemlemek için heyet göndermeye ve ilaç ihtiyacının karşılanması için odalar bünyesinde bir kampanya açmaya davet eder.

10- Kürt sorununun çözümünde şiddet yolunda ısrar edenler halkı tamamen kaybetmişlerdir. Şimdi ise, "Kaybettikleri halkı", "Ortadan kaldırma" yolundadırlar. Bu gün nerede ise her gün rastlanan "Kaza Ölümleri", yakılan köyler, şehirlerin, kasabaların etrafında çoğalan çadırlar; önlem alınmazsa; demokratik bir muhalefet örgütlenmezse, yarınki toplu katliamların habercisidir. Herkesi, insanım diyen herkesi sorumluluklarını hatırlamaya ve mücadeleye davet ediyoruz. 30 Eylül 1990

Ferit İLSEVER
SP Genel Başkanı
İMZA

Av. Zübeyir AYDAR
İHD. Siirt Şb. Bşk.
İMZA

M. Salih GÜNEŞTEKİN
Mak. Müh. Od. Böl. Tems.
İMZA

Tahir ELVERDİ
HEP Diyarbakır İl Y.K.Ü.
İMZA

Ahmet TEYMURTAŞ
Petrol -İş Batman Şb. Bşk.
İMZA

Refik KARAKOÇ
Zir. Müh. Od. Böl. Şb.Y.K.Ü
İMZA

Hatip DİCLE
İHD, Diyarbakır Şb. Başkanı
İMZA

Esat BİNGÖM
İnş. Müh. Odası, Diyarbakır Y.K.Ü.
İMZA

Dr. Cemal KAHRAMAN
İHD Nusaybin ilçe Tems.

Federal Almanya:

"KÜRTLERE DE YAŞAM HAKKI" KAMPANYASI

Federal Almanya Kürdistan İşçi Dernekleri Federasyonu KOMKAR, Türk hükümetince, Nisan 1990'da çıkarılan ve kamuoyunda SS kararnamesi olarak adlandırılan 413 sayılı "Kanun Hükmündeki Kararname"ye karşı "Kürtlere de Yaşam Hakkı" adı altında bir kampanya açtı.

Kampanyaya Kasım 1990'a kadar F. Almanya, Danimarka, İsviçre, Hollanda ve Avustralya'dan çok sayıda politikacı, bilim adamı, hukukçu, din adamı, barış ve insan hakları temsilcisi, yazar, sanatçı ve gazeteci destek vererek, istemlere ortak oldular.

Aralık 1990'da KOMKAR tarafından kampanyaya ait dökümanlar ek bir mektupla birlikte 1500 dolayında uluslararası kuruluşla, siyasi partilere, politikacılara, basına, toplumsal örgütlere ve insan hakları kuruluşlarına gönderilerek, sorunu gündemlerine almaları ve kampanyanın talepleri doğrultusunda girişimlerde bulunmaları istendi.

Aşağıda KOMKAR tarafından sürdürülen "KÜRTLERE DE YAŞAM HAKKI" adlı kampanyanın bildiri metnini ve sözkonusu kampanyayı destekleyenlerin adlarını alfabetik sıraya göre yayınlıyoruz.

DENG

KÜRTLERE DE YAŞAM HAKKI!

Kürt halkı, 2000 yılına yaklaştığımız şu dönemde bile, tüm ulusal-demokratik haklarından yoksun bulunuyor. Kürt dili ve kültürü yasaklıdır. Kürtçe okuyup-yazma, türkü söyleme, ağıt yakma, çocuklara kürtçe isimler verme bile Türkiye sınırları içinde yaşayan 15 milyon insana çok görülüyor.

Türkiye'de yaşayan Kürtlerin en temel insan haklarından biri olan yaşam hakkı dahi tehdit altındadır. Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan insanlar, sürgün, katliam, toplu dayak ve işkenceye maruz bırakılmakta, düşman olarak görülüp, savaş kuralları geçerli kılınmaktadır.

Son bir yılda ise Kürt halkı üzerindeki baskı ve zorbalık giderek sertleştirildi. Köylüler, katliamlara uğrayıp, sürgüne tabii tutuldular. Bu baskı ve yoketme politikası Kürt halkı saflarında kitle hareketlerinin boy vermesine yol açtı ve 1990 baharıyla birlikte tüm Kürdistan'ı kapsadı.

Aralarında 600.000 nüfuslu Diyarbakır'ın da bulunduğu 20'yi aşkın kentte kepenk kapatma ve protesto gösterileri yaşandı. Nusaybin ve Cizre'deki gösterilerde 10 insan özel tim, komando ve polis birliklerinin tank ve panzerler eşliğinde sürdürülen saldırıları sonucu yaşamını yitirdi, onlarcası yaralandı, yüzlercesi tutuklandı.

Bu barışçı kitle eylemleri, on binlerin "özgürlük ve demokrasi" istemli protesto gösterileri Türk devlet yetkililerini telaşa sürükledi. Toplantı üstüne toplantı gerçekleştirildi. 9 Nisan günü Cumhurbaşkanı Özal başkanlığında biraraya gelen Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulu'nun ültimatomu gereği 413 sayılı "Kanun Hükmündeki Kararname"yi çıkardı; Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne geniş yetkiler tanındı.

Bu kararnameye göre;

1- Köyler boşaltılabilecek, sakinleri bölge dışına sürülebilecek, aynı uygulama tek-tek insanlar, avukatlar, savcı ve yargıçlar için de geçerli olabilecek;

2- Kürt sorununu işleyen, Kürdistan'dan haberler veren, orada işlenen insan hakları ihlallerini araştıran dergi, gazete ve yayın organları kapatılabilecek;

3- "Kürtçülük ve bölücülük" yapanların cezaları iki katına çıkarılabilecek;

4- Grevler ve sendikal hakların kullanımı "milli güvenlik" gerekçesiyle engellenebilecek.

Ayrıca bu kararnameye ek olarak alınan diğer kararlardan birkaçı da şöyle;

1- "Bölücü, kürtçü" milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırılacak ve haklarında dava açılacak;

2- İdamlar yeniden gündeme girecek, infazlar uygulanacak;

3- Yurtsever belediye başkanları görevlerinden alınacak.

Kararname, mecliste görüşülmesine ihtiyaç duyulmadan yürürlüğe girdi; geniş çaplı tutuklamalara geçildi, matbaalara talimat verilerek, Kürt sorununu işleyen dergilerin basımı durduruldu ve önümüzdeki günlerin soykırımı için hazırlıklar ise büyük bir işgüzarlıkla sürdürülüyor.

Biz, aşağıda imzası bulunanlar, Türk hükümetinin Kürt halkına yönelik bu insanlık dışı baskılarını protesto ediyor ve kararnamenin yürürlükten kaldırılması, Olağanüstü Hal uygulamasının son bulması, sürgün ve katliamların durdurulması ve Kürt sorununun adil ve demokratik yoldan çözümü için, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, Avrupa Konsey ve Parlamentosunu, tek tek hükümetleri ve insan hakları kuruluşlarını girişimde bulunmaya, Türk hükümeti nezdinde baskı unsuru oluşturmaya ve Kürt sorununu gündemlerine almaya çağırıyoruz!

- KÜRTLERİN DE YAŞAMA HAKKI OLMALIDIR!

İMZALAYANLAR

Georg **ALBRECHT,** Referent, Diakonisches Werk Düsseldorf; Dr. Zuhdi **AL-DAHODI,** Doçent ve yazar, DDR; Heidi **ALM-MERK,** Milletvekili, SPD-Almanya Sosyaldemokrat Partisi; Antonia **ANNOUSSI,** Gençlik eğitmeni; Peter **ARNOLD,** Yeşiller Partisi Temsilciler Konseyi üyesi, DDR; Margrete **AUKEN,** SDP-Danimarka Sosyaldemokrat Partisi; Hannelore **BALDUS,** Hemşire; Niels **BARFOED,** Yazar ve Danimarka PEN Klubü üyesi; Beate **BAROTH;** Eckhardt **BARTHEL,** Milletvekili, SPD; Gert **BASTIAN,** Emekli General, Barış için Generaller Girişimi; Barbara **BAUER,** Yeşiller, Eschau; Werner **BAUMGARTEN,** Papaz, Mülteciler Çalışma Grubu 1. Başkanı, Baden-Württemberg; Sabine **BAUN,** Niedersachsen Eyalet Parlamentosu Yeşiller Grubu Basın Sözcüsü; Bärbel **BECKER,** Sosyal Danışman; Ria **BECKERS,** Milletvekili, Hollanda; Dr.Klaus **BEDNARZ,** Gazeteci ve TV-Program Yapımcısı; Angelika **BEER,** Milletvekili, Yeşiller; Alman ve Yabancılar Buluşma Merkezi,Ibbenbüren; Klaus **BEISIEGEL,** DFG/VK-Alman Barış Cemeyeti Yönetmeni, NRW; Wolfgang **BERENDSOHN,** Avukat; Stefanie **BERG,** DKP-Alman Komunist Partisi, Münster; Hartwig **BERGER,** Milletvekili, Alternative Liste; Maria **BERGSOE,** Türkiye Dayanışma Komitesi, Danimarka; Herbert **BETHKE,** Naturfreunde (Çevre Koruyucuları Örgütü), Bonn; Monika **BETHSCHEIDER,** Federal Parlamento Yeşiller Grubu Bilim ve Araştırma Asistanı; Rudolf **BINDIG,** Milletvekili, SPD; Anne Marie BJERG, Yazar, Danimarka; Rıtt **BJERREGAARD,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Dr. Joachim **BLAU,** Avukat; Gabriele **BLOCK,** Öğretmen, Westfalen Protestan Kilisesi; Jens-Peter **BONDE,** Avrupa Parlamentosu Milletvekili, Ortak Pazara Hayır Hareketi Başkanı; Angela **BORELBACH;** Sabine **BÖLKE,** Mülteciler Merkezi, Tübingen; Gertraud **BÖTTNER,** Doktor; Jürgen **BRAMMER,** DKP Alman Komunist Partisi, Hamburg; Silvia **BRAND,** CVJM, Mülteciler Konseyi, Oberhausen; Hans **BRANSCHEIDT,** Medico International; Walter **BREHM,** Papaz; Dr. Jürgen **BRINKMANN;** Jochen **BROCKSTEDT,** Ruhr Kültür Koperativi Yönetmeni; Jürgen **BRÜNNENBERG,** Gronau Anti-faşistler Örgütü Başkanı; Udo **BUCHHOLZ,** Çevre Koruma Çalışma Grubu, Gronau; Lasse **BUDTZ,** SDP, Sosyaldemokrat Parti, Danimarka; Dr. Andreas **BURO,** Demokrasi ve Temel Haklar Komitesi Sözcüsü; Bodo **BÜCHNER,** Avukat; Markus **BÜCHTING,** Alman Genç Demokratları Örgütü Genel Başkanı; Dr. Angelika **CANDERS,** Doktor; Dr.A. **RAO-CASIMIR;** Dr. M.-J. **CASIMIR;** A. Haydar **ÇELENK,** DKP Gronau Başkanı; Erling **CHRISTENSEN,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Safter **ÇINAR,** Bilim ve Eğitim Sendikası 2.Başkanı, Berlin; İsmail **ÇOBAN,** Ressam/Grafikçi; Dieter **COLUMBUS,** Avukat; Manfred **COPPIK,** Avukat ve Yeşiller Belediye Meclisi Üyesi, Offenbach; Jürgen **CRUMMENERL,** Avukat; Gertrud **CUERS,** Hevalti; DAB-Yabancılar Kültür Dernekleri Çatı Örgütü, Bremen; Dr. Klaus **DAMMANN,** Avukat; Herbert **DAUBEN,** Naturfreunde (Çevre Koruyucuları Örgütü); Franz-Josef **DEGENHARDT,** Sanatçı, Komponist; Helle **DEGN,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Mehmet **DENİZ,** Doktor; Dr.Helmut **DIETZ,** Eitorf Hastahanesi; Dieter **DÖRING,** Papaz; Silke **DÜERKEP,** Hemşire; Rita **EFINGER,** AWO Stuttgart; **EMEKCI,** Sanatçı; Reinhard **ENGERT,** ÖTV-Genel İş Sendikası, SPD, Köln; Raimund **ERNST,** DKP Ruhr Bölgesi Sözcüsü; ETICA-İşkence Kurbanları Rehabilitasyon Merkezi, Danimarka; Ali **FAHRI,** İran'lı Mülteciler Derneği; Florian **FELLHEIMER,** AWO Stuttgart; Anne **FEÄENBECKER,** Avukat; Frank **FILLA;** Karl **FISCHBACH,** Avukat; Rady **FISH,** Yazar, Sovyetler Birliği Yazarlar Birliği; Annette **FLÄMIG,** SPD; Prof. De Saay **FORTMAN,** Senatör; Alisa **FUSS,** Uluslararası İnsan Hakları Ligası 2. Başkanı; Iris **GARNOV,** Yazar, Danimarka; Pia **GJELLERUP,** Milletvekili, SDP Danimarka; Petra **GOLDFUN,** Sendika Sekreteri, DGB Bonn, Rhein Sieg; Günter **GRASS,** Yazar; Holger **GRAVERSEN,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Yeşiller Partisi 12. Kongresi; Thomas **GRÜNER,** Avukat; Najwat **HAFEZ,** WIR-FORUM; Joachim **HANDKE,** Diakonie; Birgit **HEIE,** Danimarka; Dorothee **HEINE,** Kiliseler Birliği Yabancılar Sorumlusu, Köln-Nord; Kristine **HELTBERG,** Helsinki Komitesi Üyesi, Danimarka; Karitas **HENSEL,** Yeşiller Milletvekili; Normann **HEPP,** Papaz; Ilona **HEPP,** Alternativ Liste Yönetim Kurulu; Sabine **HERHOLZ,** Alman Yazarlar Birliği Genel Yönetmeni; Peter **HERMANN,** Yabancılar Danışmanı, Protestan Gençlik Sosyal Evi; Jörg **HESSLER,** Yeşiller Yönetim Kurulu, Schwelm; Sepp **HIEKISCH-PICARD;** Prof. Martin **HIRSCH;** Lisa **HOEDT,** Hemşire; Karl-Heinz **HOFFMANN,** Diplom Pedagog, Mülteciler Danışmanı; Dr.Lutz **HOFFMANN,** Bielefeld Universitesi; H. **HOFFMANN,** Yeşiller, Bad Neustadt; Ursula **HORN,** Yeşiller İlçe Başkanı, Großheubach; Rüdiger **HORN,** Yeşiller, Großheubach; Margit und Reiner **HORSCHEL,** Çevre Koruyucuları Örgütü, Bonn; Eva

HÜLSER; Ferdi **HÜLSER,** DFG/VK Köln; Ruth **ILCHMAN,** Maden İş Sendikası (IG-Metall), Bonn; Lotte **INCESU,** Federal Parlamento Yeşiller Grubu Bilim ve Araştırma Asistanı; Dr. Günter **JANSEN;** Ralf **JENDERS,** Mülteci Sorunları Danışmanı; Jean **JENKINS,** Senatör, Avustralya; Arne **JENSEN,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Frank **JENSEN,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Oliver **JISBRECHT;** Kurt **JOHANSON,** Ticaret ve Depo İşçileri Sendikası, Danimarka; Mirjam Gelfer **JORGENSEN,** Helsinki-Komitesi, Danimarka; Cornelia **JUNG,** Avukat; Dr. Wolf-Dieter **JUST,** Mühlheim/R. Protestan Akademisi Direktörü; Monika **KADUR,** AI Uluslararası Af Örgütü, Berlin; Bringfriede **KAHRS,** Milletvekili, SPD; A. **KAMMERLANDER,** Mülteciler İnisyatifi, Münih; Rosemarie **KARA,** IG-Metall Başkanı, Ruppichteroth; Christopf **KEIPER,** Sosyalpedagog, AWO Stuttgart; Petra **K. KELLY,** Yeşiller Milletvekili; Johannes **KEMPMANN,** Yeşiller Milletvekili; Hans-Werner **KERNBACH,** Doktor; Ingeborg **KLEYER** ve 10 Arkadaşı, St. Jakobi Kilisesi; Bente **KLIEM,** Öğretmen, Danimarka; Renate **KNAPPER;** Bernd **KNOPF,** Bilim ve Araştırma Asistanı, BIBIS Bielefeld; **KNOLLE,** ESG-MAK, Protestan Öğrenciler Birliği; Konrad **KNOLLE,** Papaz, ESG, Frankfurt/M; Albert **KOOLEN,** Papaz, Katolik Kilisesi; Angela **KÖNIG,** ESG, F. Almanya Protestan Öğrenciler Birliği Yönetim Kurulu; Patrik **KÖBELE,** SDAJ Sosyalist Alman Gençler Birliği Genel Başkanı; Hermann D. **KOPPEL,** Helsinki-Komitesi, Danimarka; Sabine **KRIECHHAMMER-YAGMUR,** IAF Yabancılarla Evli Alman Kadınlar Örgütü Genel Başkanı; Daniel **KREUTZ,** Yeşiller Milletvekili; Klaus **KUHMANN,** DKP Borken Başkanı; Ignazio **LAMARI,** Schweiz; Claus **LARSEN-JENSEN,** SID Sendikası, Danimarka; Thomas **LENS,** Yeşiller Wuppertaler Belediye Meclisi; Herbert **LEUNINGER,** PRO ASYL Sözcüsü; Wolfgang **LEVDERS;** Prof. Dr. Klaus **LIEBE-HARKORT;** Rolf **LINKOHR,** Avrupa Parlamentosu Milletvekili, SPD; Herbert **LÖFFLER;** Peter-Christian **LÖWISCH,** Kölner Appell Sözcüsü; Detlef **LÜDERWALD,** Papaz, Hessen Yabancı Hemşeriler Girişimi; Mogens **LYKKETOFT,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Christian **MAECHLER,** Papaz; Jürgen **MAIER,** Yeşiller Partisi Yönetim Kurulu; Graf **MARTI;** Anke **MASSANNECK;** Frauke **MATTHES,** Öğretmen; Bent **MELCHIOR,** Haham, Danimarka; German **MENESES,** Yeşiller Milletvekili; Gerhard **MEYER-SCHRAÄ** ve Michaela **BÖGNER, Yeşiller Mainz Yönetim Kurulu; Erhard MISCHE,** Papaz; Christiane **MÜLLER,** Bahçıvancılık Okulu Eğitmeni; Michael **MÜLLER,** Milletvekili, SPD; Barbara **MUNSCH,** Gazeteci; Vassilis **MYLONAS,** Av. Parlamentosu Sosyalist Grubu Sekreteri; Peter **NEULMANN,** SDAJ Gronau Başkanı; Werner **NGUMANN;** Christa **NICKELS,** Yeşiller Milletvekili; Per **NORGARD,** Yazar ve Komponist, Helsinki-Komitesi Üyesi, Danimarka; Friedhelm **NÖH;** Jutta **OESTERLE-SCHWERIN,** Milletvekili, Yeşiller; Christine **OTTER;** M. **PERL,** Wuppertal Yeşiller Yönetimi; Gislinde **PETERS,** Yeşiller Bayern Eyaleti Milletvekili Adayı; Gert **PETERSEN,** Milletvekili ve SF Sosyalist Halk Partisi Genel Başkanı, Danimarka; Helmut **PRIEÄ,** Swisttal Belediye Başkan Yard.; Rosemarie Inge **PRÜFER;** Poul QVIST **JORGENSEN,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Christian Fr. **RAHN,** Avukat; Manfred W. **RAMM,** SPD Ladenburg Başkanı; Dr.Ursula **RASCH;** Linda **READ-LINTON,** Leer ve Çevresi Anti-Irkçılık Grubu; Mathias **REGENBRECHT,** ÖTV Genel İş Sendikası Yönetim Kurulu Üyesi; Birgitt **REISENWEBER,** Gençlik Eğitmeni, Protestan Gençlik Evi Münih; Prof.Wolfgang **RICHTER;** Susanne **ROHDE;** Prof.Dr. Jens **ROHWER,** Komponist; Eleonore **ROMBERG,** Yeşiller Milletvekili; Claudia **ROTH,** Av. Parlamentosu Yeşiller Milletvekili; Jürgen **ROTH,** Gazeteci, Yazar; Horst **RÖMER,** Avukat; Troels **RUGBJERG,** SFU-Sol Sosyalist Gençlik Birliği, Danimarka; Jannis **SAKELLARIOU,** Av. Parlamentosu Milletvekili, SPD; Dr.Rüdiger **SAREIKA;** Ulrich **SAVER;** Hasim **SAYDAN,** Ressam; Edith **SCHAUB,** Schweiz; Regina **SCHEUERER,** Mülteciler Danışmanı, Diakonisches Werk Duisburg; Elfriede **SCHEPMANN;** Renate **SCHMIDT,** Milletvekili, SPD; Bruno **SCHMOLKE,** Doktor; Dr. Laura **SCHRADER,** Gazeteci, İtalya; Henry G. **SCHRAMM,** DDR Yeşiller Partisi Yönetim Kurulu; Astrid **SCHREIBER,** Yeşiller, Obernburg; Brigitte **SCHUBERT,** DFG/VK-NRW Eyaleti Başkan Yardımcısı; Günter **SCHUMACHER,** Alternativ Liste; Dorothee **SCHULTEN,** Doktor; Marcus **SCHULZ,** Çevre Koruma Örgütü, Bergisch Gladbach; Norbert **SCHULZ,** Mülteciler Dostluk Derneği, Rottweil; Peter **SCHÜTT,** Yazar; Friedo **SEIDENSTICKER,** Informatiker; Jürgen **SIEVERT,** F. Almanya Protestan Öğrenciler Birliği; Poul **SOGAARD,** Milletvekili, SDP, Danimarka; Heinz **SOREMSKY,** VIA Yabancılar İnisyatifleri Birliği Koordinatörü; Stefanie **STAUCH,** Avukat Yardımcısı; E.P.A. **STEINACKER,** Barış İçin Dinler Dünya Konferansı; Christine **STEINEBACH,** ÖTV-KFA, Troisdorf; Dr. med. Adolf v. **STRITZKY;** Hans-Joachim **SYGUSCH,** Milletvekili; Sigrid **TAUCHNITZ;** Luise **TEUBNER,** Yeşiller Milletvekili; Prof. Dr. Dietrich **THRÄNHARDT,** Uni-Münster; Maike **THYEN;** Elfi **THUROW,** DFG-VK Yönetim Kurulu Üyesi; Hans-Günter **TOETEMEYER,** Milletvekili, SPD; Michael **TREIMER,** AWO, Schwelm; Erika **TRENZ,** Yeşiller Milletvekili; Kurt **UHLEN BRUCH,** SPD Köln Başkanı, Avukat; Sönke **ULLRICH,** Papaz; Rainer **UTIKAN,** Avukat; Martin **VAN BRUINESSEN,** Sosyolog, Araştırmacı, Hollanda; Gerdrud **VASEGAARD,** Helsinki Komitesi Danimarka; Myre **VASEGAARD,** Uluslararası Af Örgütü, Danimarka; Verein Stadtteiltreff/AGDAZ, Hamburg; Dr. med. Martin **VOSSELER,** İsviçre; Manfred **WAGNER,** Yeşiller Königsberg Belediye Meclisi Üyesi; Günter **WALLRAFF,** Yazar; Hans-Dieter **WALTER;** Yazar; Barbara **WEBER,** Yeşiller Wiesbaden Yönetimi; Hansjürg **WEDER,** Milletvekili, İsviçre; Knut **WELLMANN,** Papaz; Wolfgang **WIELAND,** Avukat ve Cumhuriyetçi Avukatlar Birliği Genel Başkanı; Michael **WIRTH,** Diakonisches Werk Lüdenscheid; Dorrit **WILLUMSEN,** Yazar, Danimarka; Ulrike **WITTKOPP;** Klaus-Peter **WOLF;** Yazar; Werner **WOLF,** IG-Chemie Kimya İşçileri Sendikası Genel Başkanı; Rosi **WOLF-ALMANASREH,** Frankfurt Belediyesi Çok Kültür Dairesi Müdürü; Alain **WYLER,** Papaz ve Teologi Doktoru, İsviçre Sylvia **ZAPF;** Susanne **ZEVGIN,** İsviçre; Tilman **ZÜLCH,** Tehdit Altındaki Halkları Koruma Örgütü Genel Başkanı.

"KÜRTÇE KAZANDI" RESMİ İDEOLOJİ KENDİNİ YARGILADI VE İFLAS ETTİ

Ç. RÊZAN

Ankara DGM salonu 18 Aralık 1990 günü, tarihi bir duruşma yaşadı. TC'nin resmi yargı temsilcileri; **Vedat AYDIN, Av. A. Zeki OKÇUOĞLU** ve **Av. Mustafa ÖZER**'in kişiliğinde Kürt dilini yargıladılar.

28 Ekim 1990 tarihinde Ankara'da yapılan İHD 3. Olağan Genel Kurulu'nda anadili (Kürtçe) ile konuşma yapan Vedat AYDIN ve aynı konuşmayı Türkçe'ye tercüme eden Av. A. Zeki OKÇUOĞLU egemenleri bir hayli zor durumda bıraktılar. Öyle ki, Vedat Aydın ve Av. A. Zeki Okçuoğlu tutuklu bulundukları bir buçuk aylık süre içinde Kürt dili üzerindeki tartışmaların daha fazla gündemde kalmasını sağladırlar. Bu durumdan rahatsız olan egemenler, daha önce Vedat Aydın ve Av. A. Zeki Okçuoğlu'nun tutukluluğuna yapılan itiraz reddinin kendileri açısından ne tür sonuçlar doğurduğunu duruşma günü yaşıyarak öğrendiler.

İHD Genel Merkezi ve bazı şubelerin olayın kamuoyuna maledilmesi anlamında gerekli çabayı göstermemelerine karşın, 1000'i aşkın izleyici kitlesi, 80 avukatın yanısıra çok sayıda basın mensubunun, hukukçunun ve insan hakları savunucularının katıldığı duruşma son derece renkli, katılımcı ve en önemlisi konunun kamuoyuna mal edilmesi açısından sevindirici bir gelişmeydi. Acıdır ama, maalesef olaya gereken ilgiyi gösterenler büyük oranda Kürt çevreleriydi. Türkiye işçi sınıfı ve sosyalist çevrelerin soruna yeterli duyarlılığı göstermedikleri görüldü.

Duruşmaya destek için gelen milletvekillerinin çoğu yine Kürt'tü.HEP milletvekillerinden Ahmet Türk, İsmail Hakkı Önal, Mahmut Alınak ve Sosyalistlerin Birlik Partisi Kurucularından Sadun Aren, milletvekillerinden Hüsnü Okçuoğlu, Kemal Anadol, Kamil Ateşoğulları duruşmayı izlediler.

Ayrıca, İHD'nin Genel Merkez yöneticileri İstanbul, İzmir, Ankara, Diyarbakır yönetim kurulu üyelerinin bir kısmı ve üye kitlesi duruşmayı izleyenler arasındaydı. Yine bazı insan hakları savunucuları ve Kürt sosyalist basın temsilcileri ile demokratik kitle örgütü temsilcileri duruşmada hazır bulundular. Diyarbakır'dan duruşmayı izlemek ve Kürt dilinin savunucularını yalnız bırakmamak için gelen 2 otobüs dolusu insan kitlesinin Ankara'ya girişleri engellen-

di. Bu engelleme, savunma avukatlarınca mahkeme heyetine "suç duyurusu" olarak iletilmesine karşın, mahkeme heyeti olayın kendilerini ilgilendirmediği gerekçesiyle yapılan "suç duyurusu"nu red etti.

Bu arada Diyarbakır'dan duruşmayı izlemeye gelen Abdulbaki OK ile Mehmet ÜLGEN adlı İHD üyeleri otobüsten indirilerek polisce gözaltına alındılar.

Mahkeme salonu girişinde yoğun güvenlik önlemleri alınmıştı, duruşmaya önce avukatlar, basın mensupları, milletvekilleri ve bazı uluslararası kuruluş temsilcileri alındı. Salonda bir hayli boş yer olmasına rağmen mahkeme heyeti, izleyicileri salona almak istemedi. Avukatların yoğun tepkisi ve talepleri üzerine duruşmaya 5 dakika ara verilip, izleyicilerin boş yerlere alınmasına karar verildi. Yine de izleyicilerin büyük bir bölümü dışarıda kalarak duruşmayı izleyemedi.

Duruşma başladığında Vedat Aydın Türkçe bildiğini ama, kendi anadili olan Kürtçe ile konuşacağını ifade etti. Vedat Aydın'ın Kürtçe konuşmaları, mahkeme başkanı tarafından sinirli ve taraflı bir tavırla "anlaşılmayan bir dil" şeklinde tutanaklara geçildi.

Av. A. Zeki Okçuoğlu da kimlik tesbiti sırasında tutanaklara geçirilen "Türk ve İslam" sözünü, ısrarları sonucu "ben Kürt ve İslamım" şeklinde değiştirerek tutanaklara geçirilmesini sağladı. Okçuoğlu, duruşma boyunca yargılamanın bütün olduğunu, yargılanmak istenilenin Kürt dili olduğunu ve Vedat Aydın'a Kürtçe savunma hakkı tanınmadığı sürece de sorgu ve savunmasını vermeyeceğini ve susma hakkını kullanarak mahkemeyi protesto ettiğini ifade etti.

Tutuksuz olarak yargılanan HEP Diyarbakır İl Başkanı Av. Mustafa Özer de aynı doğrultuda bir konuşma yaparak susma hakkını kullanacağını, mahkemeyi protesto ettiğini ve resmi ideolojinin bu dava karşısında iflas ettiğini belirtti.

Avukatların yoğun konuşma talepleri ve uyarıları mahkeme heyeti tarafından dikkate alınmadı. Yine mahkeme heyetinin, duruşmanın disiplinini bozma gerekçesiyle avukatları tehdit etmesi, avukatların toplu olarak salonu terk etmesi şeklinde protesto edildi.

Sonuçta, sorgu ve savunma yapılmadığı, "sanık" ve avukatların tahliye talebi olmadığı halde mahkeme heyeti Vedat Aydın ve Av. A. Zeki Okçuoğlu'nu tahliye etmek zorunda kaldı.

Duruşmadaki gelişmeler ve tahliye kararıyla ilgili olarak görüşlerine baş vurduğumuz **Av. Eren Keskin** olayı şöyle değerlendirdi: "Ben 7 yıllık meslek yaşamım boyunca böyle bir tahliye olayına tanık olmadım. Sanıkların Kürtçe savunmadaki inanç ve kararlılıkları, resmi ideolojinin bu davada etkisiz kılınmasını sağladığı gibi, devletin de durumdan rahatsız olduğunu ve korktuğunu gösterdi. Bana göre duruşma hakimi tarafsız davranmadı, davranamazdıda. Bu dava politik bir davaydı ve Kürtçe yargılanıp yok sayılmak istendi. Ancak tam tersi oldu. Ayrıca kamuoyu gözünde giderek daha da meşrulaşan Kürtçe'nin kullanılma hakkı sindirilmek istendi."

Aynı konuda görüşüne başvurduğumuz duruşma avukatlarından **Av. Kamber Soypak** da şöyle dedi: "Hukuki anlamda böyle bir dava da tutuklanmanın devamını gerektirecek herhangi bir nedenin olmayışı ve dosya içerisinde de tutukluluğu gerektirecek belgenin bulunmaması tahliyeyi gerektiren durumlardır. Siyasi anlamda düşündüğümüzde ise, mahkeme heyetinin tükürdüğünü yalamasıdır. Çünkü biz bir ay önce savunma avukatları olarak aynı gerekçelerle itirazda bulunmuştuk. O zaman yapmış olduğumuz itirazı dikkate almayan mahkeme heyeti bugün aynı gerekçelerle tahliye kararı veriyor. Tahliye kararında önemli bir neden de davaya olan toplumsal ilgiyi azaltmaktır."

Açıktır ki, TC yargılama konusu ettiği "Kürt dili" nin meşrutiyet mücadelesini geriletmek, giderek artan ilgiyi zayıflatmak ve aleyhinde gelişen koşullardan sıyrılmak istiyor.

Kürt ve Türk duyarlı çevrelerinin olaya daha da ilgi göstereceği ve TC'nin yapmak istediklerini yapamayacağı inancıyla, insanım diyen herkesi daha fazla ilgiye ve duyarlılığa davet ediyoruz.

İNSAN HAKLARI HAFTASINDA PANORAMA

Hüseyin DERSİMİ

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 42. yılında Türkiye ve Kürdistan'daki insan hakları bilinci ve insan haklarının savunulması daha bir önem kazanmış bulunuyor.

Artık insan hak ve özgürlükleri çağımızda demokrasinin olmazsa olmaz koşuludur. İnsan haklarına karşı olan, zulüm uygulayan devletler bile "insan hakları" sözcüğünü sık sık kullanmak zorunda kalmaktalar. Özellikle Kürdistan'da Olağanüstü Hal Kanunu varlığıyla, insan haklarının "ulusal güvenlik" gerekçesiyle askıya alındığının tüm dünyaya ilan edildiği günümüzde, TC Devleti açısından büyük açmazlar yaşanmaktadır.

İnsan haklarını yok sayanlar, askıya alanlar, ihlal eden devletlerin ortak gerekçeleri "kamu güvenliği", "milli güvenlik" ve "şiddet hareketleri" dir. Kamu diye kastedilen gerçekten kamunun çıkarı değil, devleti yönetenlerin çıkarı, sömürüsüdür. "Milli güvenlik" gerekçesinin ileri sürüldüğü çoğu devlette başka milletlerin ulusal hakları çiğnenmekte, yok sayılmaktadır. "Şiddet hareketlerini" bahane gösteren devletler ırkçı, gerici, faşizan düzenleme ve uygulamalarıyla şiddeti kendileri uygulamaktadırlar. İnsan haklarını yok saymanın hiç bir uluslararası gerekçesi olamaz. Uluslararası insan hakları belgeleri, devletlerin insanların haklarını ihlal etmelerine karşı düzenlenmiş olumlu içerikleriyle önemsenmelidirler.

TC'nin başta Birleşmiş Milletler Antlaşması (1945) olmak üzere İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950), Cenevre Mültecilik Sözleşmesi (1951), Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1948), Helsinki Nihai Senedi (1975) ve son olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (Eylül 1990)'ne insan haklarının vazgeçilmez parçası olan ulusal hakları yasaklayan çekinceler koyması sözleşme ve antlaşmaları işlevsiz kılmaktadır. Üstelik Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı çerçevesinde imzalanan Paris Şartı'nda tanınan haklara rağmen TC Devleti Kürt ulusu ve haklarını yok saymaya devam etmektedir.

Önümüzdeki süreçte uluslararası sözleşme ve antlaşmalardaki çekincelerin kaldırılması ve Kürt ulusuna "Halklara hak eşitliği ve ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkının tanınması" talebi insan hakları savunucuları açısından çok önemli bir mihenk taşı haline gelmiştir. Kürdistan'da insan haklarının olmadığı, Türkiye'de de ihlallerin sürdürüldüğü bu günlerde, devletin; insan hak ve özgürlükleri konusunda çalışmalar yapan İnsan Hakları Derneği'ne bile tahammülü kalmadı. İnsan Hakları Derneği'nin şubeleri kapatılıp, talan edilmekte üye ve yöneticileri tutuklanmakta, etkinliklerine izin verilmemekte. Devlet, İHD'ye bile tahammül edemiyorsa neye tahammül edeceği merak konusu artık.

İHD Gaziantep Şubesi Kasım ayında kapatıldı. Çok sayıda üyesi de gözaltına alındı. İnsanları emperyalist ve gerici-sömürgeci çıkarlar doğrultusunda savaşa sürüklemek isteyen iktidar, İHD Gaziantep Şubesi'nin geleceğini sahiplenip, partilerle yaptığı açıklamayı kapatma gerekçesi olarak gösterdi. Samsun İHD Şubesi'nde savaş bahane edilerek hak gaspetmenin bir parçası olarak 20 günlük kapatmayla karşılaşıldı. Ankara İHD Şubesi de aranıp, üye ve karar defterleri alıkonuldu, 3 üye bir süre gözaltında kaldı. İHD İstanbul Şubesi de cezaevlerindeki baskıcı uygulamalara karşı tutuklu yakınlarının yaptığı açlık grevi sırasında basıldı. Yaşları 2, 4, 5, 6 olan dört çocuk dahil 37 kişi 1 gün gözaltında kaldı. Derneğin tabelası sökülüp Beyoğlu Emniyet Amirliği'nde parçalandı. Dernek adeta talan edildi. Dernekteki üye ve karar defterleri, dergiler ve komisyon çalışma belgeleri alındı, derneğe geri verilmedi.

Kürdistan'da insan hakları savunucularına yönelik saldırılar, fiili engellemeler, gözdağı ve can güvenliği tehdidiyle sürmektedir. İnsan haklarını ihlal etmeyi meslek edinircesine yapılan uygulamalar toplumun her kesinine yönelik baskı, gözaltı, işkencelerle sür-

mektedir. Demokratik Kitle örgütleri, Halkevleri Şubeleri, Meslek Örgütleri basılmakta, kitle halinde gözaltına alınmalar sürmektedir. Kolluk kuvvetleri izleyicilere, avukatlara ve sanıklara saldırmaktadır. İnsan Hakları haftasında en son TAYAD İstanbul Şubesi kapatılarak, devletin insan haklarını hiçe saydığı gösterilmekte. Yayınlar kapatılmakta, dergi büroları basılmakta, insanlar tutuklanmaktadır.

İnsan hakları panoraması devlet açısından utanç vericidir. Düşünce ve örgütlenme özgürlüğü yok. İnsanlar anadili Kürtçe ile konuştukları için tutuklanmakta, idam cezası, bir tehdit aracı olarak kullanılmakta, 10 yıldır yüzlerce insan darağacı gölgesinde yaşamaktadır. İşkence bir sorgulama biçimi olarak sistemlilik göstermekte, yeni kararnamelerle kadınların hak arayışı ve eşitlik talebine saldırılmakta, "Aile Statüsü" dayatılmaktadır.

Bu baskı ve engellemelere karşın İnsan Hakları Haftası, İHD İstanbul Şubesi tarafından bir dizi etkinliklerle kutlanmaya çalışıldı.

İnsan Hakları Haftası etkinlikleri için yapılan başvurular yasaklarla karşılaştı. İHD İstanbul Şubesi'nin Bakırköy Özgürlük meydanındaki "İnsan Hakları Şenliği" yasaklandı. 9 Aralık saat 18.00'de Caddebostan Kadıköy Belediyesi Kültür Merkezi'nde yapılan Şölen'e Bulutsuzluk Özlemi-Kesme Şeker ve Seyir Defteri müzik grupları katıldı. 10 Aralık'ta Dünya Sineması'nda oynanan "Özgürlük Çığlığı" filmi, Güney Afrika'da ırkçılığa karşı insan hakları savunucularının yükselen sesi olarak gösterilirken, Kürt halkına yönelik zulümle Irkçı Güney Afrika'nın Apertheid rejiminin resmi ideoloji ve resmi tarih benzerlikleri akla geliyordu.

12 Aralık Çarşamba Mülkiyeliler Birliği'de "İnsan Haklarına Bakış" söyleşisinde siyasi partilerin temsilcileri vardı. Söyleşiyi yöneten Kemal Keleçoğlu "(...) Dünya halklarının yönetimlere karşı izlediği kutsal savaşları görüyoruz, her gün daha güzel bir dünya yaratmak için verilen savaşlar sonunda gel-gitlerle de olsa insan haklarında kazanılmış önemli başarılar vardır. İnsan hakları adına özgürlük savaşçılarını selamlıyoruz" diye başlattığı söyleşide insan hakları ihlallerini kısaca özetleyip sözü Yeşiller Partisi'nden Aydın Ayaz'a verdi.

A.Ayaz, "İnsan hakları mücadelesinin sadece sol tarafından savunulan ve uğraşılan bir konu olarak gelmesinin tek taraflı bir kısırlığa yol açtığını, sağ zihniyetlerin konu dışında kaldığını" belirtti. "İnsanın güvenlik içerisinde yaşamadığı, sivil toplumun örgütlenemediği bir toplumda insan haklarını savunmanın çok zor olduğunu" söyleyerek "İnsanlar hayatlarını güvence altına almadan ve onların da en azından bir İHD kadar mücadelelerini yükseltmeden insan hakları mücadelesinin verilemeyeceğini" söyleyerek sözlerini bitirdi.

Sosyalist Parti adına Genel Başkan Ferit İlsever konuştu. F.İlsever: "6 yıldır insan haklarının tartışıldığını, işçi sınıfının Zonguldak'ta fiili bir durum yaratıp, insan hak ve özgürlüklerinin üretildiği ve yasa tanımadan kendi hak ve özgürlük taleplerini haykırdığı bir grev yaşanıyor. Tüm Zonguldak halkı grevcilerle birlikte dayanışmada, Parlamento tıkanmıştır. Genel grevle bir çıkış yolu bulunabilir. Milletvekillerinin topluca istifa etmesinin geçerliliğini koruduğunu" vurguladı. "Zonguldak özgürleşirken Botan halkı yoksul Kürt Köylüleri de oraları özgürleştirdiğini belirterek Güneydoğu'daki sorunun dil, kültür ve özerklik sorunu değil, kendi geleceklerini özgürce belirleyebilme sorunu olduğunu" aktardı.

Demokratik Merkez Partisi kurucu üyesi ve MKYK üyesi Masum Türker ise Parti proğramından yaptığı aktarmayla "Adli kolluk kuvvetleri kuracaklarını, böylelikle işkencenin önüne geçeceklerini, Türkiye'de temel hak ve özgürlüklerin zedelenmesine sebep olan Devletin kolluk kuvvetleri ve diğer kadroları psikolojik ve kültürel eğitimden geçireceklerini" söyledi.

"Türkiye'de 2. dil Türkçe'dir. İnsanlar anadillerini konuşabilmelidirler. Çünkü anadil rahim dilidir, engellenemeyecektir" dedikten sonra, "milli bütünlüğü sağlamak için 8-10 milyon Türkçe konuşmayan insanlara Türkçeyi ve Türk kültürünü, milli tarihimizi öğretmeliyiz" diyerek geleneksel şoven politikasını tekrarladı.

İHD İstanbul Şube Başkanı Av. Ercan Kanar da yaptığı konuşmada "İnsan Hakları Derneklerini basıp, insan haklarını ihlal eden bir Devletin mecliste "İnsan Hakları Komisyonu" oluşturmasının çifte standart ve ikiyüzlülük olduğunu, çeşitli ceza yasaları ve hukuksal bozukluklar ve çelişkiler, anti-demokratik yasa ve uygulamalar devam ettikçe DGM ve askeri mahkemeler oldukça resmi organ olarak "İnsan Hakları Komisyonu"nun işlevsiz kalacağını" belirtti. Devamla "İHD Genel Kurulu'nda Kürtçe konuşma yapan Vadat Aydın'ın ve konuşmayı çeviren Av. Ahmet Zeki Okçuoğlu'nun tutuklanmasını protesto etmeyen Cumhuriyet Gazetesi'ni anadille konuşma hakkını eylem diye eleştirmesi ve ihbarlığa varması ilginçtir. İnsan hakları ihlalinin yoğun olduğu ülkemizde kendi muhalefetini ve geri kalan sosyal-demokratların resmi ideoloji ve resmi tarih söyleminden kurtulması gerektiğini, çünkü Kemalizmin Türkiye'de tüm sosyal-demokratla-

rı susturduğunu ve insan hakları savunuculuğunu da üç temel sac ayağına oturttuğunu, bunların da Anti--Komünizm, Anti-Kürt, Anti-Laisizm olduğunu belirtti.

Halkın Emek Partisi Milletvekili Cüneyt Canver de söyleşiye, "Özal'ın gündemi belirlediğini, Mecliste üç yıl sonraya ancak görüşülebilecek soru önergelerinin biriktiğini, muhalefet partilerinin de samimiyetsiz davrandığını" aktararak, "Zonguldak'taki işçi grevine Güneydoğu'daki Kürt köylüsünün ilgisiz kalmaması gerektiğini, keza Güneydoğu sorununa da Zonguldak işçisinin sahip çıkmasının çok önemli olduğunu ve bu kopukluğun aşılması gerektiğini" belirtti. İnsan hakları çapında insan hakları sorununun sadece solun değil, sağın da sorunu olduğu ve sağ siyasetçilerin bu konuda politika üretmeleri gerektiğini, sadece işkence gören, yargılanan, tutuklanan biz olmamalıyız" dedi.

İHD İstanbul Şubesinin diğer bir etkinliği ise "Kararnameler ve Anadil Hakkı" konulu paneldi. 15 Aralıkta Tabipler Odası'nda yapılan panele İHD İstanbul Şubesi'nin 3. Olağan Kongresinde onur üyeliğine kabul edilen İsmail Beşikçi'ye plaketi verilerek başlandı. Sosyolog İ. Beşikçi, "Kararnamelerle yönetmenin sömürgeci devletlerin tipik uygulaması olduğunu, Kürdistan'ı bölen - parçalayan devletlerin parlementolarından çıkan kararların da ırkçılığın bir aracı olduğunu vurguladı. Kararnamelerin Milli güvenlik Kurulu'nda kararlaştırıldığını ve gelişen Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne karşı çıkarıldığını belirtti. Varolmayan insan haklarının sözünü kullanıp, Bulgaristan veya Yunanistan'daki Türklerin hakları aranırken, TC Devleti'nin Ortadoğu'da 30 milyonu bulan Kürt ulusunu yok saydığını ve bunun çifte standart olduğunu söyledi. Resmi tarihe ve resmi ideolojiye karşı çıkmadan Türk aydınının gelişmeyeceğini tutarlı olamayacağını vurguladı. Kürt aydının da milli duygunun eksik olduğunu, 30 milyona varan insanın anadilinin yasaklanmasının, asimilasyonun da yapılabilmesinin ortamını milli duygunun eksikliğindendir. Kürt insanının, Kürt devrimcilerinin, dünya ulusal kurtuluş tarihini, Filistin ve Afrika örneklerini bildikleri halde kendi tarihini bir Zilan'ı, Dersim'i bilmediklerini vurgulayarak artık Kürt ulusunda da ulusal bağımsızlık bilincinin geliştiğini vurguladı.

Av. Kamber Soypak ise 2932 sayılı "Türkçe'den başka dilde yapılacak yayınlar hakkında kanunun" TC Devleti'nin oluşumunda temel öneme sahip olan Lozan Antlaşmasının 37, 38, ve 39. maddelerine aykırı olduğunu Kürt ulusunun azınlıklara tanınan hakların ötesinde hakları olduğunu buna rağmen uluslararası anlaşmalardaki hakkının da tanınmadığını belirtti. Sömürgeci uygulamalarla Kürt diline, kimliğine ve kültürüne getirilen yasakların hukuksal dayanağı olmadığını belirtti. Devletin insanların anadili Türkçedir diye dayatmasının ırkçı bir yaklaşım olduğunu, Kürt ulusuna yönelik baskı, yasaklamalarla Kürdistan'da zulmün kararnamelerle pekiştirilmek istendiğini, 2932 sayılı kanunda toplantı ve gösteri de Türkçe dışında kullanılacak diller için de devletin izni gerektiği belirtilmekte, ama Özal ve Parti yöneticileri İngilizce tişört ve pankartlar taşırken böylesi bir uygulamayla karşılaşılmadığı, çifte standartın sürdüğünü" vurguladı.

Paneli yöneten Hüseyin Aygül de "İnsan Hakları Haftası'nda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 42. yılında, Kürdistan'da insan haklarının olmadığını belirterek, üç gün önce Lice'de sorunlarına sahip çıkmak için yürüyen Kürt halkına ateş açıldığını, Kadriye Filiz adlı Kürt kadınının da katledildiğini ve 13 yaşındaki Hadi Dalan'ın panzer altında ezildiğini, Bingöl'ün Yavuztaş Köyü'nde karı-koca İsmail-Hanife Danışan'ın katledildiğini, başta, yaşama hakkının olmadığı bir yerde diğer hakların da olamayacağını belirterek; 413'le başlayan kararnameler zincirinin Kürt halkının hak arayışlarına ve kendi kimliğine sahip çıkmasına karşı yürürlüğe konduğunu, hareketin kitleselleşmesi üzerine halkın yurdundan kovulmasını, mecbur-i iskanlarla Türkiye'nin belli yerlerine göç ettirilmesinin yollarının denenmek istendiğini belirtti. Kararnamelerin Olağanüstü Hal Yasası ve Olağanüstü Hal Bölge Valiliği kurulması kararnameleriyle birlikte düşünülmesi gerektiğini vurguladı. Aygül devamla; "Olağanüstü Hal Yasasında öylesine insanlık dışı düzenlemeler var ki, güvenlik kuvvetleri evinizi başınıza yıkabilir, ormanlarınızı, ekinlerinizi yakabalir, yiyecek ambargosu uygulayabilir, hayvanlara bile yem vermeyerek aç bırakabilir." dedi. Kararname ile Kürdistan'ın üstüne sis perdesi çekilip, yapılacak zulmün gizlenmek istendiğini, ama insan hakları savunucuları ve demokrasi güçlerinin sahiplenmesi sonucu kararnamelerin aşılabileceğini vurguladı.

İHD İstanbul Şubesi'nin bir başka etkinliği de "Hücre Tipi Cezaevlerinin Boyutu" konulu söyleşiydi. 16 Aralık'da yapılan söyleşi de bir de dia gösterisi yapıldı. Nadire Mater'in yönettiği söyleşide Hıdır Göktaş, Turan Yılmaz, Soner Güven, Hikmet Çiçek, Çetin Özerk, Ali Nihat Babaoğlu ve Şahika Yüksel konuşmacıydılar.

Laisizm konulu form ise Mülkiyeliler Birliği'ne yapıldı. "Yaşama Hakkına Saygı" resmi çizme etkinliği de idama hayır çağrısıyla Ortaköy'de gerçekleştirilen etkinliklerdendi.

DİYARBAKIR'DA İNSAN HAKLARI GECESİ DÜZENLENDİ

Dünya hızlı bir değişim sürecinde. Özellikle Avrupa'da yaşanan barış, yumuşama havası önemli değişikliklere yol açtı. Buna bağlı olarak birçok alanda yenilikler gerçekleşirken, bu değişimin Avrupa dışına taşmaması, yaşama geçtiğinde ise ortaya konan ikircikli tutum, özellikle emperyalist ülkelerin barış sorununa, demokrasi sorununa ne oranda ciddi yaklaştıklarının bir göstergesi. Bir yandan AKKA (Avrupa Konvansiyonel Kuvvet Antlaşması)'na imza atılırken, diğer yandan Ortadoğu silah deposu haline getiriliyor, bir emperyalist savaşı başlatmaktan da geri kalmıyor. Demokrasiden, barıştan, özgürlükten, insan haklarından dem vuran bu güçlerin, kendi çıkarlarıyla çatıştığı anda her türlü zorbalığa baş vurmaktan çekinmeyeceği bir kez daha ispatlanmıştır.

İkibinli yıllara yaklaşılırken Kürdistan'da yaşanan süreç, insan hakları ihlallerinin yoğunluğunun gittikçe arttığı, açık savaş rüzgarlarının estiği bir süreçtir. Sömürgeci-faşist Türk Devleti bir yandan dünya kamuoyuna insan hakları savunuculuğunun çığırtkanlığını yaparken, diğer yandan da en barbar, en vahşiyane yöntemlerle 15 milyonluk Kürt halkına yönelik açık bir savaşımdan da geri kalmıyor. Toplu gözaltılar, toplu katliamlar, sınır köylerinin boşaltılmasını sınırlarda geniş bir bölgenin insansızlaştırılması, toplu işkenceler, yine Kürt halkının hergün karşılaştığı sorunlar, kısacası Kürt halkının yaşama güvencesi elinden alınmıştır ve yaşama kaygısı içindedir. Kürt halkının varlığını kabul etmeyen bu güçlerin, Kürt halkına karşı aldıkları savaş tedbirleriyle aynı zamanda büyük bir çelişkiyi de yaşıyorlar.

Bu hafta "Dünya İnsan Haklarına Saygı" haftası. İnsan haklarının böylesine ihlal edildiği ülkemizde bu amaçla 8 Aralık 1990'da, Dilan Sineması salonunda, Diyarbakır İHD yönetimi tarafından organize edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin kabulünün 42. yıldönümü kutlamaları düzenlendi. Kutlamalar daha başlamadan bir çok sorunlarla karşılaşılmıştı. Yapılacak gecede gerekli izni almak için olağanüstü Hal Valiliği'ne, Emniyet Müdürlüğü'ne başvurulmuş. Emniyet Müdürlüğü'nce "Anadil Türkçe dışında hiç bir dil kullanılamayacaktır" diye bir teminat imzası alınmıştır. Her insanın kendi anadilini kullanması meşru bir haktır ve bu hakkın hiç bir biçimde engellenemeyeceği, Türkiye'nin de altına imza attığı bir çok antlaşmayla teyid edilmiştir. Dolayısıyla Kürdistan'da yapılacak bir gecede, hele adı insan hakları gecesi ise, Kürtçe konuşulmayacak, Kürtçe türkü söylenmeyecek diye bir teminatın verilemeyeceği de açıktır. Nitekim de öyle oldu. Türküleri ile, şiirleri ile Kürtçe yoğun olarak kullanıldı.

Diyarbakır'dan, çevre illerden ve ilçelerden bu geceye büyük ilgi gösterildiği açık. Salonda insanlar teprenecek yer bulamazken, dışarıda da bilet bulamadıkları için, içeriye girebilirim ihtimaliyle bekleyen yığınla insan vardı.

Geceye, yaşamını mücadele anında yitiren bütün insan hakları savunucuları ve devrim şehitleri anısına bir dakikalık saygı duruşuyla başlanıldı. , Saygı duruşu, "Ey Raqıp" marşının müziği eşliğinde yapıldı. Proğrama Diyarbakır İHD Yönetim Kurulu üyelerinden Nazdar Kahramaner'in İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni okumasıyla devam edildi. Ardından geceye, İHD YK'u başkanı Hatip Dicle'nin gecenin anlam ve önemini içeren konuşmasıyla devam edildi. Dicle, konuşmasında Kürt halkına yönelik baskıları örneklerle detaylı olarak iletirken, katliamların, baskıların nedenlerini, kimler tarafından yapıldığını da aktardı. "Bir yandan çocuk hakları anlaşmasına imza atılırken, diğer yandan Kürt çocuklarına hiç bir hak tanınmadığı gibi, Kürt çocukları her türlü baskıya maruz tutuluyor, AGİK Zirvesi'nde Paris Sözleşmesi'ne imza atılırken, bölgede insan haklarının askıya alındığı dünyaya açıklanıyor, AKKA'ya imza atılırken de savaş tehlikesi bahane edilerek ülkemiz silah deposu haline getiriliyor" diye belirtti. Son üç yıldır Türkiye'ye geçen Irak Kürtleri'nin sorununa herhangi bir çözüm getirilmediğini, mülteci statüsünün tanınmadığını, insanlık dışı koşullarda yaşayan bu insanlara yoğun bir assimilasyon politikasının uygulandığını belirttikten sonra bu konuda kayıtsız kalan tüm kurum ve kuruluşları bu tavırlarından dolayı kınadı. Körfez sorunu, Zonguldak maden işleri grevi hakkında bazı değinmelerde bulunduktan sonra, gelişen bu olaylara nasıl tavır takılması gerektiğini açıklamaya çalıştı. Kürtçe anadilini kullandığı için tutuklanan Vedat AYDIN ve ona tercümanlık yaptığı için tutuklanan Av. A. Zeki OKÇUOĞLU'na yönelik bu tavrı da kınadı. Ayrıca kadınların toplumsal mücadeleye katılışındaki yoğunluğunun mücadelenin gelişmişliğinin göstergesi olduğunu, onların bu yiğit mücadelelerine büyük saygı ve değer biçildiğini belirtirken salondan büyük bir ilgiyle karşılandı.

Daha sonra söz alan Zübeyr Aydar'ın bu tür geceler düzenlemenin önemini belirten konuşmasından sonra, geceye resitali ile katkıda bulunmak amacıyla gelen Bilgesu Erenus'un proğramına geçildi. Özellikle söylediği Kürtçe parçalarla büyük ilgi topladı.

Geceye Kürtçe parçalarıyla katılacak olan ve proğramda yer alan Kürt sanatçısı Adnan'ın İHD YK'in başkan H. DİCLE'nin yaptığı açıklamayla, geceye gelmeden önce gözaltına alındığı öğrenildi. Bu haber salonda büyük bir tepkiyle karşılandı. Proğramda yer alan Kürtçe türkülerin proğram dışı kalmaması için salonda bulunan bir başka Adnan adındaki Kürt sanatçısının resitali büyük bir ilgiyle karşılandı.

Proğram, Diyarbakır halk oyunları eşliğinde davul-zurna ile kapandı.

Bu arada salonda yoğun bir güvenlik önleminin alındığı gözden kaçmıyordu. Yine, salonda kadın sayısının yoğunluğu dikkat çekiciydi.

Ayrıca geceye bir çok demokratik kurum, kuruluş, basın ve kişiler tarafından mesajlar gönderilmişti.

DERSÊN ZMANÊ KURDİ • BARAN

Kürtçe Dil Dersleri

X

DEMÊN SALÊ

Demên salê çar ın: Bıhar, havin, payiz û zıvıstan.

Bıhar xweş e. Roj erdê germ dıke. Dar û ber hêşin dıbın. Lı baxçan, çolan û çiyan kulilkên rengin vedıbın. Mih û bızın, kar û berx, hesp û ker lı ser mêrgên kesk dıçêrın. Jı herderê dengê çıvikan tê bıhistın. Cotkar cotê bıharê dajon, koçer ber bı çiyan dıçın.

Havin germ e. Ceh û genım lı zeviyan zer dıbın. Fêki lı daran dıgêhın. Cotkar û karker lı zeviyan û baxçan dıxebıtın, wan komdıkın. Havin bı bihn û bereket e.

Payiz ku tê, germa rojê her dıçe kêm dıbe. Baran dest pê dıke. Pelên daran zer dıbın û dıweşın. Lı mêrgan giya tê çınin. Koçer ber bı deştan vedıgerın. Gundi sawar û ardê xwe dıkın ci; giya û êzingên xwe komdıkın, dıkın lod. Dıbıstan vedıbın û zaro dıçın dıbıstanê.

Zıvıstan sar e. Berf dıbare û erdê dıpêçe. Av qeşa dıgıre. Pez dıkeve hundır. Dı malan da sowe dışewıtın. Lı der bayê sar dıke vize-viz, lı deri û pençıran dıxe. Lı ser berfê gur, rovi û kewroşk lı xwarınê dıgerın. Zaro lı ber deriyan goyê berfê dılizın.

Ku bıhar hat serma dıçe, berf dıhele, erd hışyar dıbe û dınê nuh va şên dıbe.

Demên salê hemû ji xweş ın.

Demên salê	: *Mevsimler*	Dest pê kırın	: *Başlamak*
Dem	: *Dönem, süre*	Pel	: *Yaprak*
Bıhar	: *Bahar*	Weşin	: *Dökülmek*
Havin	: *Yaz*	Çınin	: *Biçmek*
Payiz	: *Sonbahar*	Deşt	: *Ova*
Zıvıstan	: *Kış*	Helin	: *Erimek*
Çol	: *Kır*	Hışyar bûn	: *Uyanış*
Kulilk	: *Çiçek*	Hêşin bûn	: *Yeşermek*
Kar	: *Oğlak*	Vegerin	: *Dönmek*
Berx	: *Kuzu*	Bı ci kırın	: *Yerleştirmek*
Hesp	: *At*	Giya	: *Ot*
Mêrg	: *Çayır*	Êzing	: *Odun*
Çêrin	: *Otlamak*	Lod	: *Yığın*
Çıvik	: *Kuş*	Vebûn	: *Açılmak*
Deng	: *Ses*	Sar	: *Soğuk (sıfat)*
Bıhıstın	: *Duymak*	Şênbûn.	: *Şenlenmek*
Ajotın	: *Çift sürmek (ekmek)*	Serma	: *Soğuk (isim)*
		Berf	: *Kar*
Koçer	: *Göçebe*	Barin	: *Yağmak*
Komkırın	: *Toplamak*	Pêçandın, (pêçin)	: *Sarmak*
Nu	: *Yeni*		
Gıhan	: *Yetişme, olgunlaşma*	Şewıtin	: *Yanmak*
		Şewıtandın	: *Yakmak*
Bihn	: *Koku*	Ba	: *Rüzgar*
Bereket	: *Bereket*	Gur	: *Kurt*
Her dıçe	: *Gittikçe*	Rovi	: *Tilki*
Baran	: *Yağmur*	Kewroşk	: *Tavşan*
Qeşa	: *Buz*	Gerin	: *Dolaşmak*
Gırtın	: *Almak*	Lê gerin	: *Aramak*
Ketın	: *Düşmek*	Go	: *Top*
Sowe	: *Soba*	Dınê	: *Dünya*
Lêxıstın	: *Vurmak, çarpmak*	Hemû	: *Hepsi*

Tüm basit fiillerin emir hali başa bı eklenerek yapılır.

Çûn	: *Bıçe*	Bırın	: *Bıbe*
Xwendın	: *Bıxwine*	Frotın	: *Bıfroşe*
Nıvisandın	: *Bınıvise*	Kırin	: *Bıkıre*
Zanin	: *Bızane*	Kışandın	: *Bıkışine*
Xebıtin	: *Bıxebıte*	Bûn	: *Bıbe*
Listın	: *Bılize*	Çêran	: *Bıçêre*
Xwarın	: *Bıxwe*	Bıhıstin	: *Bıbıhise*
Kırın	: *Bıke*	Weşin	: *Bıweşe*
Mayin	: *Bımine*	Çınin	: *Bıçıne*
Dotın	: *Bıdoşe*	Barin	: *Bıbare*
Pêçan	: *Bıpêçe*	Ketın	: *Bıkeve*
Gırtın	: *Bıgıre*	Gerin	: *Bıgere*
Şewıtin	: *Bışewıte*		

Eğer mastar sesli harfle başlıyorsa:

Ajotın : *Bajo*
Anin : *Bine*

Bileşik fiiller

Kürtçede iki grup bileşik fiil vardır:

Birinci grup bileşik fiiller, basit fiillerin başına önekler konarak oluşturulur:

Komkırın, çêkırın, vexwarın, vegerin, vebûn.

İkinci grup bileşik fiiller bir isim ya da sıfat ile, bir basit fiilden oluşurlar:

Ava kırın (inşa etmek, imar etmek)
Rast kırın (düzeltmek, kurmak)
Hin bûn

Hışyar bûn
Şên bûn

Edatların yardımıyla yapılan, fiiller:

Lê xıstın (lı wê xıstın)
Lê gerin (lı wê gerin)
Lê bar kırın
Jê hez kırın

Basit fiillerde şimdiki (ve geniş) zaman çekimi:

Mastar	Emir	Şimdiki zaman	Takılar
Çûn (çûyin)	Biçe	Ez dıçım	dı...ım
		Tu dıçi	dı...i
		Ew dıçe	dı...e
		Em dıçın	dı...ın
		Hûn dıçın	dı...ın
		Ew dıçın	dı...ın

Bu kuralın bazı istisnaları da vardır.

Örnek:

Mastar	Emir	Şimdiki zaman	Takılar
Anin	Bine	Ez tınım	ti....ım
		Tu tini	ti.....i
		Ew tine	ti.....e
		Em tının	ti.....ın
		Hûn tının	ti.....ın
		Ew tının	ti.....ın
Hatın	Were	Ez têm	
		Tu tê	
		Ew tê	
		Em tên	
		Hûn tên	
		Ew tên	

Olumsuzu:

Ez tınım-Ez nayınım
Ez têm -Ez nayêm

Mastar	Emir	Şimdiki Zaman
Komkırın	Kombıke	Ez komdıkım
		Tu komdıki
		Ew komdıke
		Em komdıkın
		Hûn komdıkın
		Ew komdıkın
Jê hez kırın	Jê hez bıke	Ez jê hez dıkım
		Tu jê hez dıki
		Ew jê hez dıke
		Em jê hez dıkın
		Hûn jê hez dıkın
		Ew jê hez dıkın

Etkin - edilgen fiil

Meriv rojên bıharê dengê çıvikan dıbıhise. Rojên bıharê dengê çıvikan tê bıhistın.

Hes[illegible]nin dıxwe.
N[illegible]ê xwarın.

Edilgen cümle **hatın** yardımcı fiiliyle yapılır.

Nan	tê	xwarın
Nesne	yardımcı fiil	mastar

Alıştırma:

Aşağıdaki cümleleri edilgen yapın.

Cotkar cotê bıharê dajon
Gundi lı mêrgan giyê dıçının
Zaro fêkiyan komdıkın
Payizi gundi êzıng û giyê lod dıkın
Zıvıstani zaro goyê berfê dılizın
Meriv avê û dew vedıxwe, cıxarê dıkışine
Ku perê merıvan pır be, meriv têri xwe rûn û penir, şir û goşt, şirani û fêkiyan dıxwe..

Ber bı ..... : ..... e doğru

Zarok ber bı mal dıçe
Bıhari, koçer ber bı çiyan dıçın
Payizi, koçer ber bı deştan vedıgerın.

Dest pê kırın

Baranê dısa dest pê kır.
Kingê dıbıstan vedıbe, zaro dest bı xwendınê dıkır
Ber bı zıvıstanê serma dest pê dıke.
Hesen! İro dınya xweş e, dest bı xebatê bıke.

Alıştırma:

Aşağıdaki soruları cevaplandırın

1) Demên salê çend ın?
2) Bıhar çawa ye?
3) Bıhari roj çı dıke?
4) Bıhari dar û ber çı dıbın?
5) Kulilk lı ku vedıbın?
6) Tu dengê çıvikan dıbıhisi?
7) Mêrg çı reng ın?
8) Bıhari ceh û genım çı reng ın?
9) Ceh û genım, havini dıbın çı reng?
10) Cotkar havini çı dıkın?
11) Havin çawa ye?
12) Payizi germa rojê çı dıbe?
13) Baran kingê dest pê dıke?
14) Serma kingê dest pê dıke?
15) Berf kingê dıbare?
16) Av kingê qeşa dıgıre?
17) Havini av qeşa dıgıre?
18) Payizi pelên daran çı dıbın?
19) Gundi sawar û ardên xwe çı dıkın?
20) Gundi êzıng û giyê çı dıkın?
21) Ku dıbıstan vebû zaro çı dıkın?
22) Zaro jı berfê çı çêdıkın?
23) Zıvıstani mal çawa germ dıbın?
24) Dı mala we da sowe heye?
25) Berf erdê çı dıke?
26) Zıvıstani pez lı çiyan e yan lı gundan e?
27) Zıvıstani gur, rovi û kewroşk çı dıkın?
28) Gur goşt dıxwın?
29) Hesp goşt dıxwın?
30) Ku disa bıhar hat çı dıbe?

* * *

Bıhar ..... bıhari (lı bıharê)
Payiz ..... payizi (lı payizê)
Zıvıstan .... zıvıstani (lı zıvıstanê)

– SÜRECEK –

Sistema Şaxê Stranên Gelêri Yên Kurdên Ermenistana Sovyet

NÛRA CEWARİ

Yek jı watıniyên heri gıring jı bo lêkolina muzika gelêri ew e ku, şaxê stranan bêne aşkerakırın (derxıstın) û sistematizekırın da ku bêtır lêkolinê hêsantır bıke, xusûsiyet û stilên wan bıde kıfşkırın. Jı bıli viya pêwist e ku sistemeke weha jı bo lêgerinê alikarî bıke, da ku bêtır û fırehtır minakên folklorê bıcivine.

Xuyaye ku folklora Kurdî ya bê muzik jı çend şaxan pêk tên û her yek jı wan xwedî maneki cıvaki ne. Çavnêriyên me mecal dıde ku, dı stranên gelêri da jî jı hevveqetin heye, ku ev şaxên han dı warê diroki da wek **Stranên Gunditi, Stranên Aşûgi, Stranên Bajari û Stranên Tesewıfi** tên xuyan. Ev stranên han jî, dı jiyana gel da ne wek hev ın. Jı vana yê ku bêtır bala gel bı awaki hissi dıkşine, Stranên Gunditiyê ne. Jı ber ku gelê Kurd bı jiyana gunditi va pır gırêdayi ye, muzikeke pır gıranbuha efırandiye û ew muzik hım bı awaki fireh ruhû wi yê netewi dıde rawekırın hım jî mecala efrandinê û xusûsiyeta sın'etê dengbêji dıde xuyan.Lewma, gava ku em behsa gıringiya muzika folklorî ya Kurdî dıkın qesda me stranên gelêri yên gunditiyê ne.

Lê belê jı aliyê intresa ılmî va, şıklê efrandinê yên dın jî xwedî qimet ın û ne tenê bı mana xwe yên cıvaki her weha bı xusûsiyetên xwe yên muzik û helbest jî, jı hev tên cudakırın.

Stranên Gunditiyê

Em gihîştın wê encamê ku, em dıkarın van stranan weha bıdın xuyan: Wek **stranên xebata jınan, stranên cejnê, stranên malbatî, stranên qehremanî** (Dımdım), **stranên destan, stranên diroki, stranên evini, stranên dilanê û stranê zarokan.**

Jı stranên jınan ên xebatê, me strana dewkulandinê **(Kılkıl)** û teşirêsiyê **(Wer Dolabê)** nıvisi. Naveroka van stranên han xweş tên famkırın û hêsan ın.

Ev stranên han dı wextê xebatê da, dı karê kevaniya malê yên rojane da tên xwendın û wd.

Her dolavê, dolavê
Bû şinginya dolavê.

Dolava dari merxê,
Her dolavê, dolavê

Yê rısti pırça berxê
Her dolavê, dolavê.

Dolava dari jı darê
Her dolavê, dolavê.

Yê rısti pırça karê,
Her dolavê, dolavê.

Dı van stranan da ritma sereke, ku destpêka xwe jı lıvina (hereketa) kar dıstine, -jı aliyê helbest û muzik va- gırêdayi xusûsiyeta avakırın û stila têksta stranê ye: Stranên weha bı vegerin hatine sazkırın û melodiya stranê jî, lı gor vegerina stranê ritım dıstine; têkiliyên navbera ritmên deng û harmoniya wan gelek hêsan ın.

Dı navbera stranên xebatê û yên dın da (stranên dilanê, jiyana malbatî, qehremanî (Dımdım) û stranê zarokan) prensîbên şirik yên forma avakırınê, wekhevbûna ritma dans, lıvin û meşê ne û vana dı grûbeki da dıgihijın hev.

Stranên çavnêriya zarokan, aşkırına zarokên dergûşê (Lorî) û stranên pêkeninê, dıkevin grûba stranên jiyana malbatî. Ev stranên han lı ser zarokan wek lorî, yarî (henek) û hiciv hatine gotın. Dı nav van stranan da stranên lorî, zehmet ın, ne tenê bı mana çespandinê her weha bersiva aşkırına ruhê jınan û pêwendiyên rastiya dorhêla wan jî dıde.

Stranên Dilanê

Stranên dilanê (govendê) dı jiyana gelê Kurd da bêtır cih gırtine. Naveroka van stranan, evin û yarî ne.

Hewşa me hewşa we da,
Wey lûr, wey lûr, wey lûr,
Hewşa me hewşa we da,
Her govendê, govendê.

Derê hewşê gulbê da,
Wey lûr, wey lûr, wey lûr,

Derê hewşê gulbê da
Her govendê, govendê.

Mın te dîbû xewnê da
Wey lûr, wey lûr, wey lûr,
Mın te dîbû xewnê da,
Her govendê, govendê.

Dılê mın xuşka te da
Wey lûr, wey lûr, wey lûr,
Dılê mın xuşka te da,
Her govendê, govendê.

Dı stranên dilanê û bı gışti dı stranên bendebend da pırı caran peyv, hevok, bendên lı hevvegerandınê, yên ku naverokê dıdın xuyan, jı hev cuda ne û hevtêkiliyên wan zehmet ın.

Stranê Zarokan

Stranê Zarokan, stranên şahiyê ne û bı naveroka xwe ne cıddi û dagırti ne. Jı ber ku bı şertên taybeti yên rastiya dorhêlê va gırêdayi ne. Bı bıngeh û avabûna xwe, dı grûba stranên dilanê da yên herî hêsan ın.

Strana "Kela Dımdım" dı grûba wan stranan da ye -ku gırêdayi lıvineki standart ın- ku ruheki mêrxasi nişan dıde. Eposa "Dımdım", dı rûpelê tarixê da mêrxasiya gelê kurd nişan dıde. Dı vê eposê da peyv û muzik bı xurti bı hevra gırêdayi ne, qerektera marş dıde ku ew jı jı bo bılındbûna ruhê mêrxasiyê hewl dıde.

Ha rabû, rabû, rabû,
Xan qıral kelê rabû,
Derabê rawesta bû,
Silıh bejnê ava bû,
Xencer bejnê duta bû,
Çev rênga bırê mabû.

Ha rabû, rabû, rabû,
Xan Mûkurî kelê rabû,
Derabê rawesta bû,
Silıh bejnê ava bû,
Xencer bejnê duta bû,
Çev rênga bırê mabû.

Ha rabû, rabû, rabû,
Xan Evla Beg kelê rabû,
Derabê rawesta bû,
Silıh bejnê duta bû,
Xencer rênga bırê mabû.

Ha rabû, rabû, rabû,
Xan Avas kelê rabû,
Derabê rawesta bû,
Silıh bejnê ava bû,
Xencer bejnê duta bû,
Çev rênga bırê mabû.

Dı eırandına stranan da, bûyerên herî balkêş dı stranan da tê xuyan. Strandına van têkstên han, ku bı naveroka xwe cuda ne, bı melodiyeke sıvık û pıştre xurt tê xwendın. Bûyereke weha bıngeheke xwe yê genetik heye û bı hêsaniya avakırına van stranan va jı gırêdayi ye. Dı vê rewşê da prensîba lıhevhatına peyv û melodi tê bı kar anîn. Û xelk vana bı hêsani bı kar tine, jı ber ku dı warê eırandınê da gelek jir û dewlemend e.

Bı rewşeke taybeti, stranên Destan orijinal ın û pır xweş ın, dı wan da bal lı ser deng tê kışandın. Ev stranên han, stranên Destan, dirok û evinê ne. Peyvên van stranan lı ser tona deng e û pır nêziki nesir e. Dı van têkstan da forma çêkırınê dıgıhije qafiya mêyi. Dı van stranan da qerektera xusûsiyeta muzika Kurdi tê rawekırın:

Lıhevhatın, rabûn û daketına melodiyê lı gor rêzên deng dıguhurın. Melodi û gotınê van stranan pır bı hevra gırêdayi ne. Çêkırına peyvên van stranan bı stileke serbest hatine nıtırandın û pêşdabırın.

Stranên Kurdi Yên Gelêri

Destan

Ev stranên han, xwedi naverokeke dewlemend ın û bı awaki vekırî hisên insan dıde xuyan. Ev stranên han, dı şiêrên Rohılati da mınakên bijare ne. Ew dirok, jiyan, exlaq û mêrxasiya kevn yê gel dıdın xuyan. dı van stranan da tema herî gıring kerameta insan û sedeqeta evinê ye. Qehremanê van stranan insanên besit, xort û keçên mêrxas ın, yên ku gel rengên ideal, xurti û xweşıkbûnek cuda dane wan. Wek **"Mem û Zin", "Siyabend û Xecê", "Memê û Eyşê"** û hınekên dın.

Bı naverok û muzika xwe ya taybeti, strana "Mem û Zin"ê intreseka taybeti nişan dıde. Strana "Mem û Zin, yek jı folklora Kurdi yê baştırin e dı Sedsala Navin da. Destana "Mem û Zin" a trajedik, lı gor exlaqê Kurd ên bajarî yên wê demê hatiye nıtırandın.

Zinê dıgo:
Heft dergê bavê mın, heft jı kolan e,
Temam qerebaşi pelewan e,
Heqê bavê kê heye vê êvarê devê xwe bıgıhine xala sing û beran e.

Memê, Zinê tev dane çıra şemdan e,
De wê jımırin, bûn nod û yek mınare ne,
Paşê Zinê qebûl bû, weki Memê Ala bûye mêvan e.

Qiza wezir dıgo:
Memê delal, çıma wa meyi dınazi,
Serê xwe dernaxi jı bın vi kurk û lıbasi,

Qiza qazi, mele çima ji xwe ra naxwazi?

Memê dıgo:
Ew e dilê mın dıhevine -ew Zin e, Cızira Bota dımine,
Ew xuşka mir Sêvdin e, bûka Qeretajdin e,
Navê wê Qere Xatûn, nazik Zin e.

Lêkolinên me dıdın xuyan ku em dıkarın gelek şiklên stranên Destan yên nû bıdın naskırın, ev ji ji ber ku gel ji van stranan pır hezdike û ji nivşeki dıgihê nîşeki dın.

Stranên Mêraniyê

Stranên Mêraniyê yan ji stranên diroki, dı folklora Kurdi da ciheki payebilınd gırtiye û ev ji bı tevgera rızgariya netewa Kurd va gırêdayi ye. Stranên Kurdi yên mêraniyê, parçek ji diroka Kurdıstanê ne. Ev stranên han ji aliyeki va wek berdewamiya dirokê ne, ji ali dın va ji wek dirokeke serbıxwe ne. Gelê Kurd, van stranên han wek belgeyên diroki dızanın, guh danê û parastine. Qehremanê stranên mêraniyê ji gel ın û armanca gel dıparêzın.

Stranên diroki bı avabûna xwe ya muziki û helbest, bı gışti nêzi stranên Destan ın. Cudabûna wan ji yên dın: Stran bı heyecan û naveroka xwe gelek fireh û pêşketi ne.

Lı ser serpêhatiyên Cihangir Axayê qehreman, dı nav gel da gelek stran tên xwendın. Ev ji parçeyek ji stranên diroki ne.

Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo,
Axê were meke,
Maqûlo were meke,
Tu vê sibê serê şemsê xwe ke,
Xwe lezeki tetika mirata eynelûyêga egle ke,
Heta, dıwê, Yûnısê Çeto tenga hespê nava extê vedike,
Dıwê: Heta ciyê nigê Cangir Axa lê dıkeve,
Tu cara geletê usa nake.

Dı gıranbuhabûna xwe û parastına armancên gel da, stranên diroki, dı nav stranên gundiyan da ciheki geş gırtiye. Ev ne lêrasthatınek (tesadufi) e ku gel ji van stranan ra rûmet nişan dide û dıparêze.

Stranên Evinê

Stranên Evinê, dı nav gel da bı navê Stranên Keçika hatine naskırın. Weki ku tê xuyan sedemê vê navlêkırınê: Ji ber ku zêdetır keç û jın van stranan efırandine û gotine. Stranên diroki berevajiyê stranên diroki ne, ji ber ku bı gışti stranên diroki ji ali zılaman va hatine efırandın û gotın.

Balkêş e ku, stranên Evini bı qıyas, sazkırın û melodiya xwe va pır nêziki stranên Destan û Stranên Diroki ne. Ferqiya stranên Evini ji yên dın, qerektera his û dılgermiyeke taybeti ye. Dı van stranan da tema hezkı-rına insan û tebiet babeta sereke ye. Melodiya van stranan lirik ın, ji ber ku strandına wan melodik ın; bı hêsani tên xwendın û xwedi ritmeke guhêrbar ın û wd.

Dı strana **"Bêrivanê"** da xort, lı ser hezkıriya xwe û hisên xwe dıstirê.

Lêlê bêrivanê kulmal, kubar-kubar xwe ba neke,
Wê, ûwê, ûwê, ûwê, ûwê, xwe ba neke,
Hê cêrê xwe hılde kanya pışta mala me da qest me neke,
Ax alikî cegera mın sax maye, xırab neke,
yowû, ax dımırım lê.

Stranên Kurdi Yên Şin û Şahi (Merasiman)

Stranên Kurdi yên şin û şahi, dı beşa sistema stranên gundiyan da ciheki xusûsi gırtiye. Lı gor şin yan ji şahi ev stran, bı qerekter û avabûna xwe ne wek nev ın. Me ev stranên merasimi (rituell) wek stranên dawet û stranên şinê daye nişandan. Stranên dawetan yên ku hatine rawekırın, bı momentên (demên)cuda yên merasima şahiyê va gırêdayi ne û ji ali gelek beşdarên merasimê va tên strandın. Jı van stranan gıriyên bûkê, stranên diya bûkê, stranên diya zavê û stranên pesnê zava û wd. Jı van stranan, her stranek lı gor babeta xwe xwedi xusûsi-yeteki ye. Lı eli dın ji, xwedi hın xusûsiyetên muşterek ın, ku ev xusûsiyet ji yekbûna stila wan tê. Peyvên van stranan, bı qafiya şiêrên durêz, sêrêz û çarrêz ın. Melodiya strandinê, lı ser notayeke yekser dajo û wek bendebend hatine sazkırın. Bı pıraniya xwe, bı girani tên strandın û ritmik ın. Dı bıngeha van stranan da, harmoni lı ser tona deng e. Dı strana gıriya diya bûkê da dılovani heye.

Xeriba mın bırın,
Bırın, bırın, bırın,
Pışt heft çiya werkırın,
Gelo bı kuda bırın?
Weyla lı mın xeribê.

Dı çaxê veşartına mıriyan da gelek stran tên xwendın. Ev stran bê hazırı tên xwendın (bêyi ku stran ji berê va hatibe çêkırın), stranên giri (dirok, nevejok) û diyalogê ne. Em dıxwazın bala we bıkşinın ser qerekter û dılpakiya van stranan. Tema van stranan, biranina mıri û pesnê nîşên du mıri ne. Stranên şinê, bı qerekter û avabûna xwe ya taybeti weke stranên Lawık ın. Hınek ji van stranan, bersiva sinetê stranên Sedsala Navin dide.

Dı şinê da gelek stranên cuda tên xwendın. Ev stranên han bê hazırı, hema dı şinê da tên afırandın û gotın. Vana stranên gıriyê ne (dirok, nêvejok), stranên diyalogê ne. Dıxwazım bala we bıkşînım ku, bêtırı van stranan qerekterê dılpakı û carna jı yê mêranıyê nişan dıdın. Naveroka van stranan bıranına mırı û pesnê malbata wi/wê ye. Stranên şinê bı qerekter û avabûna xwe nêzi stranên Dıroki û Mêranıyê ne. Hınek jı van stranan berdewamên Sedsala Navin ın.

Stranên Eşqê

Hunermendiya stranên eşqê yên Kurdên Ermenistanê, wek stranên eşqê ên gunditiyê belav bûne û ev stranên han dı hunermendiya stranên eşqê yên Rojhılata Navin da cıheke bıngehin gırtıne.

Stranên eşqê yên afırandi (bı nıviski yan jı bı kaset) hınek nêzi stranê gundiyan ên Lawıj ın. Hevtêkılıya stranên eşqê û stranên gunditiyê, dı avakırına helbest û prensibên melodiya wan da tên xuyan. Jı hev cudabûna van stranan, dı naveroka teksta helbestê da ye ku, dı peyv û melodiyê da cıheki fıreh daye heyecana ruhi û ev jı bı şertên avakırın û strandına wan va gırêdayi ye. Dı van stranan da hisên şabûn û hezkırınê gelek xurt ın û ev babetên han dı stranên gunditiyê de kêm tên xuyan. Stranên eşqê gelek caran hunera teşbih û pesın bı kar tıne. Melodiya van stranan bı şiklê nişandana xwe, jı stranên dın cudabûna xwe dıdın xuyan. Ev stranên han bı qonaxên xwe fıreh ın, bı sıvikayi dıtewın û bı harmoniya xwe guhêrbar ın. Bı muzika xwe jı, nêzi efsanên Yewnani ne.

Lêlê dinê,
Mın xulama ci-mıkanê tu lê, ê hê...
Dılo, lo, belengazo,
Mın (bı) çavê serê xwe dı,
Bıbbılê malşewıti dıxwûne jı xwe û hala re,
Bû mêvanê Gulê, dılo wi, wi, wi, wi, wi,
Mereza mı(n) yar, yar, yar, yar, yar, yar merezê.

Lêlê dinê,
Bıra awırê te nekeve kêlê kevıra, koka dar û bera,
Xelq wê bırindarê şûra, rıma, gullan û gemane,
Evê teresê ezê bırindar kurme,
Bı awırê belekçavê, gılya û gotına, van xebera wi, wi, wi
De yar, yar, yar, yar, yar, yar, yar merezê.

Şaxa Ruhi

Dı nav stranên afırandi yên Kurdi da stranên ruhi, yek jı stranên kevneşopiyê ne. Me heta ıro lı ser muzika ruhi yên Kurdên Yêzidi lêkolin kırıye. Me jı nav stranên ruhi, şaxa **Qewl** daye xuyan.

Dı vana da lı ser pêxemberê Yêzidiyan Şêx Adi, lı ser melayiketên wan û lı ser pesnê ola Yêziditi tê stırandın. Teksta wan jı 3 an 4 rêzên ritmik pêk tên.

Doktorê zımanzan **Q. Kurdo**, teksta Qewlan ên ku jı gel hatıne bıhistın û nıvisandın daye ber tekstên Qewlan ên ku dı pırtûkên oli yên Yêzidiyan û gıhiştiye vê encamê ku, tekstên Qewlan ên ku jı gel hatıne bıhistın varyantên tekstê pırtûkên ruhi ne. Ew bı xwe jı daye xuyan ku, nıviskarê van pırtûkên ruhi bavê Yêzidiyan Şêx Adi ye. Şêx Adi merıveki entelektuel û zanayê dewra xwe bû..

Ev agahdariyên han nişan dıdın ku, Qewl a profesyonel dı Sedsalên Navin da derketıne meydanê.

Qewla "Ez zêreki safi me", bı formeke diyalog çaxê derketına ılmê Şêx Adi dıde naskırın.

Zêreki safi gursım,
Hatına xwe da hêrsım,
Hatıme ber rıya Şêx Adi,
Donzdeh mena (jı) te dı-pırsım.

Ne Adem bû, ne Hêwa,
Ne zêr bû, ne ba,
Hıngêva ew caw da.

Xaniyê me dêre,
Hatına we nakım inkêre
Sed cari bı xêre.

Qewl, jı ali pêşandana muzik va cuda ne. Dı hınekan da destpêka melodiyê babeta serek ye, lê dı yên dın da jı gotın babeta sereke ye. Melodiya Qewlan bê muzik û bı şikleki fermi tên strandın ku, bı vi rengi jı stranên Gunditiyê cihê dıbın.

Stranên Bajarvaniyê

Stranên Bajarvaniyê, dı muzika Kurdi ya gelêrı da beşeke herı nû ye. Ev stranên han, lı Kurdıstanê, bı zêdebûn û pêşveçûna bajaran derketıne holê û belav bûne. Ev pêşketına han ne tenê bı bajaran va gırêdayi ye, her weha bı geşbûna zanebûn û hisên netewi va jı gırêdayi ye. Stranên bajarvaniyê lı ser peyvên gelêrı û şiêrê helbestvanên pıspor ên Kurd tên afırandın. Gelek caran muzika van stranan jı ali afrandarên wan va tên çêkırın. Stranên bijare yên bajarvaniyê dı nav gel da gelek tên hezkırın.

Naveroka stranên bajarvaniyê, welatperweri, evini û rewşa jiyana insan e. Bıngeha melodiya van stranan ne zehmet ın. Car bı car tên guhartın, ritm û peyvên wan tên vegerandın.

Stranên bajarvaniyê yên herı populer, stra-

nên **Aram Tigran, Şıvan û Gulistan** ın. Dı nav stranên afırandi yên Kurdên Ermenistanê da, hêj jı bı navê "beyt" stranên Sedsala Navin hene. Ew bı naverok û tekstên xwe, varyantên şiêr û qesidên şairên Kurd ên populer ên Sedsala Navin ın. Hebûna varyantên profesyoneli û gelêrî yê helbesteki, qerektera çanda Rojhılati nişan dıde.

Dı bıngeha beyta "Glavi" (navê keçekê ye) da lı ser evînê efsaneke xweş heye. "Mir Atlas, jına xwe ya cıwan lı cem jına xwe ya mezın dıhêle û bı rê dıkeve. Jına Mir Atlas a mezın, jehr dıde Glavi (navê jına cıwan). Mêrê Glavi, lı ser laşê wê dıgri û lavayiya dıke. Pışti gırı û lavayiyan bı saya kerametê Şêx Adi, rıh dıkeve Glavi. Glavi serpêhatiya xwe, jı mêrê xwe ra dıbêje û cardın dıkeve xewa gıran a ebedi."

Sed heyfa mın tê (lı) çev buriyê belek, dêmê nârin,
Mori mırcan, karûbarın,
Ax, dılo bıra hûnê saxbın,
Ew jî çûne nav ax û berê gorane tari.

Ev strana hana jı ali mırovên ruhani, dı çaxê gorkırına jınan da tê xwendın. Jı bo melodiya parçên mezın ên beytan qerekter ew e ku, beyt bı stran tên xwendın, bı nermayi tên tewandın, xwedi rıtmeke xweş û guhêrbar ın. Bıngeha muzika "eolisk" (muzika Yewnani ya kevn) rengeki taybeti, dılşahi û lirik dı merıv da peyda dıke.

Beyt wek Qewlên Ruhi, bı xusûsiyeta muzika gelêrî, avahi, stil û xasıma bı strandına xwe jı stranên kevneşopi vedıqetın. Bêguman ev nişana profesyoneli ye, ango şıklê efrandına van stranan bı profeyoneli ye ku, bı riya stranên gelêrî, bı zargotını gihiştıne me.

Bı tıştên ku heta nıha me rawe kır, bersiva sistema şaxê stranên Kurdi bı temami nayê dayin. Bêguman lı ser vê babetê domandına lêkolinan, wê sistemê dewlemendtır bıke. Jı bo ku merıv bıgıhije encameke tekûz, pêwist e ku lı ser stranên gelê Kurd ên her çar parçên Kurdıstanê û Kurdên Yekitiya Sovyet -Gurcistan, Azerbeycan, Tırkmenistan, Kırgızistan û Qazakıstan- lêkolinên gıranbuha bête kırın.

Karên weha fıreh û gıran wê bersiva gelek pırsên nû bıde; jı bo muqayese, têkıli û xusûsiyetên stranên Kurdi mecal peyda bıke.

(Ev nıvis dı hejmarên 25 û 26 a "ROJA NÛ" da hatiye weşandın. Nıvis jı rûsi, jı ali Azad Hassan Cigerxwin va hatiye vergerandın.)

Ç A Ğ R I

Siyasi iktidar işçi sınıfının ekonomik, demokratik istemlerinden yola çıkan mücadelesini boğmak istiyor.Kamu calışanlarının, öğrencilerin en temel haklarına yönelik saldırılarını yoğunlaştırıyor. Genel demokratik muhalefeti ezmek istiyor. Kent ve kır yoksullarını açlığın pençesine itiyor.

Kürt ulusal ve sosyal mücadelesine temel insani gerekleri dahi gözönüne almaksızın saldırıyor. Kürt halkını sürgün ediyor, yeni soykırımlar planlıyor. Tüm bunların yanısıra, siyasi iktidar Türkiye işçi sınıfı ve halklarının başına savaş belasını da sarmak istiyor.

Onbinlerce işçinin, karşısında siyasi iktidarı bulduğu toplusözleşmeler döneminde, Zonguldak maden işçilerinin ateşlediği kıvılcım, tüm ezilenler ve sömürülenlerin muhalefetiyle bir yangına dönüştürülmelidir.

Bizler Dergiler Platformu olarak, bugünkü siyasi gündeme diğer platform, kurum ve kuruluşlarla birlikte müdahale etmeye hazırız. İlgili bütün kesimleri birlikte bir program oluşturmak için bir araya gelmeye çağırıyoruz.

D E R G İ L E R P L A T F O R M U

Deng, Devrimci Emek , Devrimci Mücadele, Emeğin Bayrağı, Emek, Gelenek, İşçilerin Sesi, Komün, Sosyalist Atak, Sosyalizm, Yeni Demokrasi, Yeni Öncü

SOVYET ERMENİSTANI'NDAKİ KÜRTLERİN HALK TÜRKÜLERİ DALI VE SİSTEMİ

NÛRA CEWARİ

İncelemeyi kolaylaştırması açısından, halk müziğinin araştırılmasındaki en önemli görevlerimizden biri türkü dallarının ortaya çıkarılıp sistematizeleştirilmesi, özellik ve stillerinin açıklığa kavuşturulmasıdır. Bundan başka daha fazla ve daha geniş folklor örneklerinin bir araya getirilmesi için, böyle bir sistemin araştırma ve incelemeye yardımcı olması gerekir.

Açıktır ki, müziksiz Kürt folkloru bir kaç daldan oluşmuş olup her biri toplumsal bir içeriğe sahiptir. Gözlemlerimiz odur ki, halk türkülerinde de birbirinden ayrı, farklı özellikler vardır, bunlar tarihsel olarak **Köylülük Türküleri, Aşk Türküleri, Şehirli Türküleri ve Tasavvuf Türküleri** şeklinde açığa çıkarlar. Bu türküler, halkın yaşamında farklı yerlere sahiptirler. Bunlardan halkın ilgisini en fazla ve en duygusal yönden çekenler, Köylülük Türküleri'dir. Çünkü Kürt halkı köylülük yaşamıyla sıkı bir bağ içindedir, çok değerli bir müzik yaratmıştır ve bu müzik hem onun ulusal duygularını geniş olarak yansıtmakta hem de yaratma imkanı ve türkücülük (dengbêjlik) sanatının özelliklerini yansıtmaktadır. Bu yüzden Kürt folklorunun müziğinin öneminden söz ettiğimizde, kastımız halk türklerinin köylülükle ilgili dalıdır.

Fakat bilimsel ilgi açısından, yaratılış biçimleriyle diğer türkü dalları da önemli bir yer tutarlar, sadece toplumsal anlamlarıyla değil aynı zamanda müzik ve beste özellikleriyle de birbirlerinden ayrılırlar.

Köylülük Türküleri

Biz, bu türküleri şöyle tanıtacağımız sonucuna vardık: Kadınların İş Türküleri, Bayram Türküleri, Aile Türküleri, Kahramanlık Türküleri (örneğin: **DIMDIM**), Destanlar, Tarihi Türküler, Aşk Türküleri, Dans Türküleri ve Çocuk Türküleri.

Biz, kadınların iş türkülerinden yayık yayma türküsü "Kılkıl" ve iğ eğirme türküsü "Wer dolavê"yi yazdık. Bu türkülerin içerikleri kolay anlaşılırlar, çalışma zamanında ve ev kadınının günlük ev işlerinde söylenirler vs.

"Her dolavê, dolavê
Bû şinginiya dolavê

Dolava dari merxê
Her dolavê, dolavê

Yê rısti pırça berxê
Her dolavê, dolavê

Dolava dari ji darê
Her dolavê, dolavê

Yê rısti pırça karê
Her dolavê, dolavê"

Bu türkülerde temel ritim, başlangıcını yapılan işin hareketlerinden alır, beste ve müzik yönünden türkünün yaratılış özellikleri ve tekstin stiline bağlıdır. Bu tür türküler nakaratlı bir yapıyla oluşturulmuşlar ve türkünün melodisi de, onun nakaratına göre ritim alır; ses ritmiyle harmonileri arasındaki ilişki gayet kolaydır.

İş türküleriyle diğerleri arasındaki (örneğin dans türküleri, aile türküleri, kahramanlık (Dımdım) ve çocuk türküleri) yaratılış formunun ortak prensipleri, dans ritminin benzerliği, hareket ve davranış vs. dir ve bunlar bir gurupta bir araya gelirler.

Çocuk bakımı ile ilgili türküler, beşikteki çocuğun susturulması (Lori) ve mizahi türküler aile yaşamını konu alan türküler gurubuna girerler. Bunlar çocuklar üzerinde "lori", şaka ve hiciv şeklinde söylenirler. "Lori" türkülerinin okunmaları zordur. Sadece uygulama yönünden değil aynı zamanda kadınların ruhsal sıkıntılarını dindirmeğe ve onların çevreleriyle ilişkilerinin gerçekliğine de cevap verirler.

Dilan (Dans) Türküleri

Dans türküleri (Stranên dilanê) Kürt halkının yaşamında daha çok yer almışlardır. Bunların içerigi sevgi ve şakadır.

"Hewşa me dı hewşa we da
Wey lûr, wey lûr, wey lûr
Hewşa me dı hewşa we da
Her govendê, govendê.

Derê hewşê dı gulbê da
Wey lûr, wey lûr, wey lûr
Derê hewşê dı gulbê da
Her govendê, govendê

Mın te dîbû dı xewnê da
Wey lûr, wey lûr, wey lûr
Mın te dîbû de xewnê da
Her govendê, govendê

Dılê mın dı xuşka te da
Wey lûr, wey lûr, we lûr
Dılê mın dı xuşka te da
Her govendê, govendê."

"Dilan" türkülerinde ve genelde dörtlükler şeklindeki türkülerde çoğu zaman söz, cümle, nakarat bendleri -ki içeriği yansıtırlar- birbirlerinden ayrıdırlar ve birbirleriyle ilişkileri de o denli güçtür.

Çocuk Türküleri

Çocuk türküleri, sevinç türküleridir ve içerikleriyle yüklü bir temaya sahip değiller. Çünkü çevre gerçekliğinin özel koşullarına bağlıdırlar. Temel ve yaratılışıyla, "Dilan" türküleri gurubunda en kolay olanıdır.

Kahramanlık Türküleri

"Dımdım Kalesi" (Kela Dımdım) türküsü standart bir hareket ve yiğitlik ruhunu gösteren türkü guruplarının içinde yer alır. "Dımdım" epos'u, tarih sayfalarında Kürt halkının yiğitliğini yansıtır. Bu epos'da söz ve müzik sıkı bir bağ içindedir, marş karekterini gösterir ki, bu da yiğitlik duygularının kabarmasına yol açar.

'Ha rabû, rabû, rabû
Xan qralê kelê rabû
Derabê rawesta bû
Silıh (lı) bejnê ava bû
Xencer (lı) bejnê duta bû
Çav (lı) rênga bırê mabû

Ha rabû, rabû, rabû
Xan Mukurî(yê) kelê rabû
Derabê rawesta bû
Silıh (lı) bejnê ava bû
Xencer (lı) bejnê duta bû
Çav (lı) rênga bırê mabû

Ha rabû, rabû, rabû
Xan Evla Begê kelê rabû
Derabê rawesta bû
Silıh (lı) bejnê ava bû
Xencer (lı) bejnê duta bû
Çav (lı) rênga bırê bû.

Ha rabû, rabû, rabû
Xan Avasê kelê rabû
Derabê rawesta bû
Silıh (lı) bejnê ava bû
Xencer (lı) bejnê duta bû
Çav (lı) rênga bırê mabû.

En ilginç olaylar türkülerin yaratılmasında ortaya çıkarlar. Bu tekstlerin okunması, ki içerikleriyle farklıdırlar, hafif bir melodiyle başlar ve giderek melodi güçlenir. Böyle bir olay genetik bir temele sahiptir ve bu türkülerin kolay yaratılmasına da bağlıdır.Bu durumda prensib olarak söz ve melodinin uyumu seçilir.' Ve halk bunları rahatlıkla kullanır, çünkü yaratıcılık yönünden gayet zekice ve zengin bir geleneğe sahiptir.

Özel bir durumla, Destan türküleri orjinal ve güzeldirler, onlarda dikkat sesin üzerine çekilir. Bunlar, destan, tarih, ve aşk türküleridir. Bu türkülerin sözleri ses tonu üzerinde temellenir ve nesire çok yakındırlar.Bu tekstlerde yapılanma formu, dişilik kafiyesine ulaşır.Bu türkülerde Kürt müziğinin karekteristik özellikleri açığa çıkar.

Melodinin uyumu, kalkış ve inişleri ses dizilerine göre değişir. Melodi ve sözler birbirleriyle sıkı bir bağ içerisindedirler. Sözlerin hazırlanması serbest bir stil ile işlenmiş ve geliştirilmişlerdir.

KÜRT HALK TÜRKÜLERİ

Destan

Bu türküler, zengin bir içeriğe sahiptirler ve insanın duygularını açık, yalın bir şekilde yansıtırlar. Doğu şiirinde seçkin örneklerdir. Tarih, yaşam, ahlak ve halkın eski yiğitliklerini yansıtırlar. Bu türkülerde en önemli tema, insan yeteneği ve aşk sadakatıdır. Türkülerin kahramanları basit insanlar, gençler ve kızlardır ki, halk bunlara ideal sıfatlar, güçlülük ve güzellik sıfatları yakıştırarak diğerlerinden ayırmıştır. Örneğin **"Mem û Zin", "Siyabend û Xecê", "Memê û Eyşê"** ve diğerleri.

"Mem û Zin" destanı içerik ve müziğiyle özel bir ilgi uyandırır. "Mem û Zin", Ortaçağ Kürt folklorunun en seçkin örneğidir. Trajedik "Mem û Zin" destanı, o dönemde şehirli Kürtlerin ahlaki değerlerine göre işlenmiş ve süslenmiştir.

'Zinê dıgo:
Heft dergê bavê mın, heft ji kolane
Temam qerebaşi pehlewane
Heqê bavê kê heye, vê êvarê devê xwe bıgihine sing û berane.

Memê, Zinê tev dane çira şemdane
De wê jımırin, bû nod û yek mınarene,
Paşê Zinê qebûl bû, weki Memê Ala bûye mê-
vane.

Qiza wezir dıgo:
Memê delal, çıma wa mayi dınazi
Serê xwe dernaxi jı bın vi kurk û lîbasi
Qiza qazi. mele çıma jı xwe ra naxwazi?

Memê dıgo:
Ew e dılê mın dıhevine, ew Zin e, Cızira Bota
dımine
Ew xuşka Mir Sêvdin e, bûka Qeretajdin e
Navê wê Qere Xatûn, nazik Zin e."

Araştırmalarımız, birçok yeni destan türünü tanıtabileceğimizi gösteriyor. Çünkü halk bu türden türküleri çok seviyor ve bu türküler bir nesilden diğerine aktarılıyor.

Yiğitlik Türküleri

Yiğitlik türküleri ya da tarihi türküler, Kürt folklorunda değerli bir yere sahiptirler ve bu değer Kürt ulusunun kurtuluş hareketiyle olan bağından ileri gelir. Kürt yiğitlik türküleri, Kürdistan tarihinin birer parçasıdırlar. Onlar bir taraftan tarihin bir uzantısı gibidirler, bir tarftan da kendi başlarına birer tarihtirler. Kürt halkı, bu türküleri tarihsel birer belge olarak tanır, dinler ve korur. Kahramanları halkın içinden gelmedir ve halkın amaçlarını savunurlar.

Tarihi türküler, müzik ve beste yapılarıyla genelde destan türündeki türkülere yakındır. Diğerlerinden farkı: Heyecan ve içerik yönünden gayet geniş ve gelişkin olmalarıdır.

Halk arasında, yiğit Cihangir Ağa'nın serüvenleri üzerine birçok türkü söylenir. Bunlar da tarihi türkülerden bir parçadır.

"Lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo, lo
Axê were meke
Maqûlo were meke
Tu vê sibê (bı) serê şemsê xwe ke
Xwe lehzeki (bı) tetika mirata eynelûgê egleke
Heta, dıvê, Ûnısê Çeto tenga hespê, nava axtê
vedıke
Dıvê, heta ciyê nıgê Cangir Axa lê dıkeve
Tu cara geletê usa nake."

Tarihi türküler, değer ve halkın yüce amaçlarının savunulması yönleriyle köylülük türküleri içinde saygın bir yere sahiptirler. Halkın bu türküleri sevip sayması ve koruması bir rastlantı değildir.

Sevgi Türküleri

Sevgi türküleri (Stranê Evinê), halk arasında Kız Türküleri (Stranê Keçıkan) tanınır. Göründüğü kadarıyla bu isimlendirme, bu tür türkülerin daha çok kız ve kadınlar tarafından yaratılıp okunmasından kaynaklanıyor. Sevgi türküleri, tarihi türkülerin tersine bir yapıya sahiptirler, çünkü genelde tarihi türküler erkekler tarafından yaratılıp söylenmişlerdir.

İlginçtir ki, sevgi türküleri mukayese, düzenleniş ve melodileriyle destan ve tarihi türkülere çok yakındır. Sevgi türkülerinin diğerlerinden farkı, onların özellikle duygu ve sıcak sevgi karakterini göstermesidir. Bu türkülerde insan ve tabiat sevgisi birincil konulardır. Melodileri liriktir, çünkü okunmaları melodiktir; söylenmeleri kolaydır ve değişken bir ritme sahiptirler vs.

"**Bêrivanê**" türküsünde genç erkek, sevgilisi ve duyguları üzerine çığırır.

"Lêlê Bêrivanê kulmal, kubar kubar xwe ba
neke,
Wê ûwê, ûwê, ûwê, ûwê xwe ba neke,
Hê cêrê xwe hılde kaniya pışta mala me da
qesta me neke,
Ax alıkı cegera mın sax maye, xırab neke
Yowû, ax dımırım lê."

Kürt Merasim Türküleri

Kürt merasim türküleri, köylü türküleri dalında özel bir yer tutmuş. Yas veya mutluluğa göre bu türküler, karakter ve yaratılışları farklıdır. Merasim (rituell) türkülerini, düğün ve yas türküleri şeklinde ayırdık. Tesbit edilmiş düğün türküleri, merasimin değişik momentlerine (zamanlarına) bağlıdırlar ve birçok katılımcı tarafından okunurlar. Bunlardan **gelin ağlaması, gelin anası türküleri**, damat anası türküleri ve damada övgü **türküleri** vs. yi sayabiliriz. Her biri, konu ya da içeriklerine göre bir özellik gösterirler. Fakat diğer taraftan da, bazı ortak özelliklere sahiptirler ki, bu özellikler onların aynı sitile sahip olmalarından kaynaklanır. Bu türkülerin sözleri, kafiyeli ve iki, üç ve dört mısralıdırlar. Türkülerin melodileri tekdüze bir nota üzerinde sürer ve bentler halinde oluşturulmuşlardır. Çoğunluğu ağır bir tempoyla okunurlar ve ritmiktirler. Türkülerin temelinde, harmoni ses tonu üzerine temellenir. Gelin ağlaması türküsünde ağıt vardır.

Xerîba mın bırın,
Bırın, bırın, bırın,
Pışt heft çiya werkırın,
Gelo bı kuda bırın?
Weyla lı mın xerîbê.

Ölülerin gömülme zamanlarında bir çok türkü okunur. Bu türküler, daha önce her hangi

bir hazırlık olmaksızın okunurlar, yani o esnada yaratılırlar, ağlama ve diyalog türküleridirler. Dikkatinizi bu türkülerin karakter ve iyimserlikleri üzerine çekmek istiyoruz. Bunların teması, ölünün anılması ve ölüden geriye kalan nesile övgü niteliğindedir. Merasim türküleri, karakter ve özel yaratılışlarıyla Lawık (uzun hava) türkülerine benzerler. Bu türkülerden bazıları, Ortaçağ türkülerinin sanatını yansıtır.

Aşk Türküleri

Ermenistan Kürtlerinin aşk türküleri, köylülüğün aşk türküleri gibi geniş bir alana yayılmış ve bunlar Ortadoğu aşk türküleri sanatında temel bir yer kapmıştır.

Yaratılmış aşk türküleri (yazılı veya sözlü) köylülüğün **Lawij** türkülerine biraz yakındır. Aşk türküleriyle köylülük türküleri arasındaki ilişki, onların beste ve melodi prensiblerinde görülür. Onları birbirinden ayıran özellik, türkülerin sözlerinin içeriğinde yatar ki, söz ve melodide ruhsal heyecana geniş bir yer verilmiştir ve bu da onların yaratılma ve çığırılma koşullarına bağlıdır. Bu türkülerde mutluluk ve sevgi hisleri çok güçlüdür ve bu temalar köylülük türkülerinde az görülür. Aşk türküleri çoğu zaman teşbih ve övgü sanatını kullanır. Bunların melodileri yansıma biçimleriyle, diğer türkülerden farklılıklarını açığa çıkarırlar. Geniş bir zaman limiti içinde, kolay bir ritim bükümüne sahip olup harmonileriyle değişken bir karakter gösterirler. Müzikleriyle de, Yunan efsanelerine yakındırlar.

Lêlê dinê,
Mın xulama ci-mıkanê te lê, ê hê...
Dılo, lo, belengazo,
Mın (bı) çavê serê xwe dı,
Bılbılê malşewrti dıxwûne ji xwe hala ra
Bû mêvanê gulê, dılo wi, wi, wi, wi, wi
Mereza mın yar. yar, yar, yar, yar, yar merezê.

Lêlê dinê,
Bıra awırê te nekeve kêlê kevıra, koka dar û bera,
Xelk wê bırındarê şûra, rıma, gulla û qamane,
Evê teresê ezê bırındar kırıme
Bı awırê belekçava, gılıya û gotına, van xebera wi, wi, wi
De yar, yar, yar, yar, yar, yar, yar merezê.

Ruhsal Türküler

Var olan Kürt türküleri içinde, ruhsal ürküler, klasik ve eski geleneği sürdüren ürkülerden biridir. Yezidi Kürtlerin ruhsal nüzikleri üzerinde bir araştırma yaptık ve bu türkülerden **Qewl** (kavil) dalını gözler önüne serdik.

Qewl dalında Yezidilerin peygamberi Şeyh Adi, melekleri ve yezidi dininin övgüsü üzerine türküler yakılır. Tekstleri 3 ya da 4 ritimik mısradan oluşur.

Kürt dilbilimcisi Qanatê Kurdo, halk arasındaki Qewl tekstlerini Yezidi'lerin kutsal kitaplarındaki Qewl tekstleriyle karşılaştırmış, "halk arasında ve kutsal kitaplardaki Qewl tekstleri birbirlerinin varyantlarıdırlar" sonucuna varmıştır. Bizzat kendisi, bu ruhani kitapların yazarının Yezidi'lerin babası Şeyh Adi olduğuna işaret etmekte, Şeyh Adinin, kendi döneminin entelektuel ve bilgin insanı olduğunu vurgulamaktadır.

Bu veriler gösteriyor ki, profesyonel Qewl örnekleri Ortaçağ'da ortaya çıkmışlardır.

"Ez zêreki safi me" (Ben saf bir altınım) Qewl örneği, bir diyalog formuyla Şeyh Adi öğretisinin ortaya çıkışını tanıtır.

Zêreki safi gursım,
Hatına xwe da hêrsım,
Hatme ber rıya Şêx Adi,
Donzdeh mana (ji) te bıpırsım.

Ne Adem bû, ne Hêwa,
Ne zêr bû, ne ba,
Hıngê va ew caw da.

Xanîyê me dêr e,
Hatına we nakım inkêre (inkare)
Sed cari bı xêr e.

Qewl'ler, müzik yönünden farklıdırlar. Bazılarında melodinin başlangıcı temel temadır, fakat bazılarında da sözler temel temadır. Qewl'lerin melodileri müziksiz ve resmi bir şekilde okunurlar ki, bu yönleriyle köylülük türkülerinden ayrılırlar.

Şehirli türküleri

Şehirli türküleri, Kürt halk müziğinde en yeni akımdır. Bu türküler, Kürdistan'da şehirlerin çoğalması ve gelişmesiyle ortaya çıkmışlardır. Bu atılım ve gelişme sadece şehirlerin gelişme ve çoğalmasına bağlanamaz, o aynı zamanda bilinçlenme ve ulusal duyguların gelişimine de bağlıdır. Şehirli türküleri halk deyişleri ve usta Kürt şairlerinin şiirlerinden yaratılırlar. Seçkin şehirli türküleri halk arasında çok sevilirler.

Bunların içeriği yurtseverlik, sevgi ve insan yaşamıdır. Melodilerinin temeli (çığırma ve öğrenme açısından) zor değil. Bazen değişirler, ritim ve sözleri tekrarlanırlar.

Şehirli türkülerinden en popüler olanları **Aram Tigran**, **Şıvan** ve **Gulistan**'ın okuduğu türkülerdir.

Ermenistan Kürtlerinin var olan türküleri içinde, hala "beyt" diye adlandırılan Ortaçağ türküleri vardır. Onlar içerik tekstleriyle, Ortaçağ'ın popüler Kürt şiir ve kasidelerinin birer varyantlarıdırlar. Profesyonel halk şiirlerinin varyantlarının varlığı, Ortadoğu kültürünün karakterini gösterir.

"Gılavi" (bir kızın ismi) beytinin temelinde, aşk üzerine güzel bir efsane vardır: "Mir Atlas, küçük ve genç olan karısını büyük karısının yanında bırakır ve uzak bir yere gider. Mir Atlas'ın büyük karısı, Gılavi'yi (genç karısını) zehirler. Kocası, Gılavi'nin cesedi üzerinde ağlar ve canlanması için yalvarmaya başlar. Ağlama ve dileklerden sonra, Şeyh Adi'nin (Yezidilerin en büyük şeyhi) kerametiyle Gılavi tekrar canlanır. Gılavi, başından geçenleri kocasına aktardıktan sonra ebedi uykusuna çekilir."

Sed heyfa mın tê (lı) çav û buriyê belek, dêmê narin,
Mori mircan, karûbar ın,
Ax, dılo bıra hûnê sağbın,
Ew ji çûne nav ax û berê gorane tari.

Bu türkü ruhaniler tarafından, kadınların gömülmeleri esnasında okunur. Beytlerin büyük çoğunluğunun melodileri için karakter odur ki, beytler türkü şeklinde okunurlar, yumuşak bir büküm, güzel ve değişken bir ritme sahiptirler. Eolisk müziğinin (klasik Yunan müziği) özü, insanda, özel bir ortam, mutluluk ve lirik bir haz yaratır.

Beyt'ler Ruhi Qewl'ler gibi, halk müziği özelliğiyle, yaratılış, stil ve özellikle çığırılmalarıyla klasik türkülerden ayrılırlar. Şüphesiz bu profesyonelliğin bir göstergesidir ki, halk türküleri yoluyla, sözlü olarak bize ulaşmışlardır.

Buraya kadar anlattıklarımız, Kürt türküleri dalı ve sisteminin açıklanmasını tümüyle vermez. Kuşkusuz bu konu üzerinde sürdürülecek araştırmalar, sistemi zenginleştirecektir. Esaslı bir sonuca varabilmek için, Kürdistan'ın dört parçasındaki ve Sovyetler Birliği'indeki Kürtler -Gürcistan, Azerbeycan,Türkmenistan, Kırgızistan ve Kazakistan- arasında nitelikli araştırmaların yapılması gerekir.

Böyle geniş ve nitelikli bir çalışma yeni bir çok sorunların cevabını verecek; Kürt türkülerinin mukayese, ilişki ve özellikleri hakkında imkan yaratacaktır.

Çeviren: **A. GERNAS**

Yukarıdaki makale, "ROJA NÛ" dergisinin 25 ve 26. sayılarında yayınlanmıştır. Türkçeye A. Gernas tarafından çevrildi.

Tıştonek / BİLMECELER

- Kofiya xezalê, toti newalê (Hiv)
- Gayè kejo, hewa dajo (Teyyare)
- Oda şuşti, si û du feqi tê ruşti (Dev, Dıran)
- Vi ali diware, wi ali diware, dı navda seki hare (Gol)
- Cehniya şê banzda hewşê (Kêç)
- Dizka dehniya, ser xaniya (Zipik)
- Seri têda, orta kerêda, reh erdê da (Genım)
- Doncıkê tari, berf lê bari (Ar)
- Lı kevır dıxım naşıkê, lı avê dıxım dışıkê (Kaxız)
- Lı kevır dıxım dışıkê, lı avê dıxım naşıkê. (Hêk)
- Sındırûka ser sındırûka ser sındırûke, hına destê bukê (Spiçke)
- Hıldıdım dıgıri, datinım nagıri (Zıncir)
- Xışt - mışt, çu lı pışt deri runışt. (Gêzi)

İ. Kaya

DÜZELTME:
7. sayımızın, 49. sayfa, 2. sütun, 3. paragraf, 1. satırında "sabık" sözcüğü dizgi hatası sonucu "sapık" olarak geçmiştir.

Helbest (Şiir)

çend çarin

BARAN

Dikê bırçi dı xewna xwe da ket ambara gêrıs
Dılketiyê reben xılas bû jı derd û kulan dı sayawêrıs
Merivê şaş û nezan bı hespa kulek dıkeve bezan
Xweli lı serê te, serokê te din, rêberê te bêhıs

* * *

Şıvanê Bom cehd dıke jı gisk şir bıdoşe
Kera bom hewl dıde barê xelkê zû bıkêşe
Jı nav mıletan ji yê heri reben ew e ku
Dıjmınê wi xurt û hışyar, serokê wi bêhış e

* * *

Xwezi xewneke mezın bıwa, ê te çirok e
Lawkê guri an ji Mehdi bê û tê xılas bıke..
Merıv be bıkeve rêzê, dest û piyê xwe bıxebıtin
Azadiyê tucar jı guri û mıriyan hêvi meke

Bı serhışki çûyi, keti heri û hezazan, êdi dereng e
Riya xwe wında kır dı şeveke pûk û baran, êdi derenge
Evdalo, te hım mala xwe, hım ya xelkê şewıtand
Bom û bêhış i, ger ne bi ji, êdi dereng e

* * *

Ketiye cengê bı aqlê sıvık barê gıran e
Cezayê serê gêj dıkşinın lıngên bêgune
Ger dıkari grêka mêjoyê xwe veke beri hemûyan
Destbendbûn hiç e, ya xırabtır aqılbendbûn e

* * *

Dıbê, "merıv ku kete behrê xwe davêje bextê mar"
Lê me jı te ra gotı bû, hevalo, "ew behr e, bıbe hışyar!"
Ka kê diye, mıletek bı destê dıjmın azad bûye?.
Tu bom i, lê bomtır ın yên jı te ra dıbêjın serdar!

***

SEVMEK ZAMANI

Hani sevmek zamanı derlerdi durup dururken
sevmek zamanı var mıdır insan yaşamında
bazen yarıda kalan, bazen söylenip biten
bir dağ türküsü gibidir sevmek
en büyük umutlara ve acılara sebebin olur
düşünsen uyunmaz gecelerin tadında buruk bir ezgidir hasret
sevmek zamanına gerek yok insan yaşamında
bilen bilir yaşamın kendisi zaten sevmek zamanıdır.

Şiirde zaman ve mekan diyorum
sevdanın zamanı ve mekanı şiirindir de
seni seviyorum
annemi ve ülkemi de
annem ve ülkem kalacak
sen gideceksin belki
dünyanın soğuması gibi
soğuyacak belki kalbimdeki yerin
içimde hep yarım kalmış şiirlerin acısı gibi seni sevmek

sonra biliyorsun şiirin zamanı ve mekanı kavganındır da
artık ne deseler kâr etmiyor
yine kavga türküsünü söylüyor bir yerlerde çocuklar
aniden güzelleşiyor yaşam, sevmek zamanıdır
kavganın orta yerinde güzelleşiyor sakallarıma borçlu olduğum
kırık hüzün
"urartu yiğitler hala vurulu" mu, sormak gerekiyor.

bu şehir bizi tanıyor bu büyük atlas bizi biliyor
şimdilik inkar ediyor bir coğrafyacının kalemi bizi
kanayacaktır yaşam hem biraz da hüzün
zamanım ve mekanım bellidir
suda iz olmadı gözlerim
mahmur uykularda öpücüklerini unutmadım
sevdayı taşıyan yürek acıyı da taşır
ben bu hüznü tarih öncesinden biliyorum
göğsümün orta yerinde kanayan bir kuştur yüreğim
kavga başlıyor.

iki şairi ülkemin, bıyıklarını kesti ben de kestim
geceyarısı kanımı tutuşturuyor hüzün
bin yıllardır düşünüyorum seni hüznü yıllardır tanıyorum
ilk çağlı çocukların dudaklarından kalma bir türkü gibi.

Yıllar önce bir sokak lambası ışığında
sözü ayak seslerine bırakmıştık, susmuştuk
şimdi yine amansız bir sevdanın başlangıcındayız
içimde göndere çekiliyor isyan bayrakları
konuşan konuşsun artık
zaman kavganın, mekan sevdanındır
ben gidiyorum.

Y.KIZIL

GOTINÊN PÊŞİYAN

Berhevkar: B. ZINAR

- Hezar pez, xwe dıdın bınê sıya dareki.
- Hezar sal bımini lı dınê, wê rojek mêvanê qebrê bi.
- Hê buhur neditiye, derpê xwe derdıxe.
- Hê nebûye conega, lı dewsa ga rêx dıke.
- Hê nebûye varık, lı dewsa mırişkê hêk dıke.
- Hê hesp nekıriye, jê ra afır çê dıke.
- İnsanê şuxulkar, gula geş e.
- İro iro gotiye, sıbê sıbê gotiye.
- Jana tıliyê yek e.
- Jı behrê derbas dıbe, dı newalê da dıxenıqe.
- Jı hêştır ra dıbêjın çokê te xwar e, hêştır dıbê: kedera mın rast e?
- Jı esla bıpırse, jı bêesla bıtırse.
- Jı hêştır mestır, fil heye.
- Jı pezeki du eyar çê nabın.
- Jı gur bırçitır e, jı mer tazitır e.
- Jı xweliya weli, jı weliya xweli.
- Jın heye mırov dıke wezir, jın heye mırov dıke rezil.
- Jı xezalê bêtır beza nine, ancax ew ji rısqê xwe dıxwe.
- Jî qırêjê mar vedıreşe.
- Jına bıra, weke gura.
- Jına bê kes har dıbe, mêrê bê kes jar dıbe.
- Jına rınd, belayê serê gund.
- Jınê bıriye, hê qelen nebıriye.
- Jına çav lı der, mêrê xweli lı ser.
- Jına xelqê ramûsanek, hespê xelqê meydanek.
- Jın diwarê hundur e, mêr diwarê derva ye.
- Jın hene, jınok hene.
- Jın jın goti, mêr ji mêr goti.
- Jı pıra pır, jı hındıka hındık dıçın.
- Jı serê qijıkê, qeli çênabe.
- Jın û mêr şer kırın, kêmaqıla ji bawer kırın.
- Kani dı seri da şêlû dıbe.
- Kani jı bê xweyi bımine, wê bımıçıqe.
- Kaniya av jê bıkışe, ew kani namıçıqe.
- Kaniya dıla, dıbe cıvata cahıla.
- Kaniya av jê veduxwi, wê kaniyê neherımine.
- Kar û zırar bırayê hev ın.
- Kar dı bın selıka da tımi naminın.
- Ka çû, ma dan.
- Kara gavan, siyarbûna kerê ye.
- Kayê kewn û teze, bı hev ra dıdın bayê.
- Keçel ku derman bıbine, pêşi wê serê xwe sax bıke.
- Keda helal, heram nabe.
- Kela hêrsê, kefa sabûnê ye.
- Kelb ber siya erêbê da ketiye, dıbê sıya dêla mın e.
- Kebaniya jêhati, bıla nivê qeliyê ji bıxwe.
- Lawê mın bıra law be, bıra kırasê mın ji caw be.
- Lêv ji dıranan pêştatır e.
- Lı pışta paşê, diya paşê.
- Lı dû her tariyek, ronahiyek heye.
- Lı kijan aliyê ba were, lı wi ali dıde bayê.
- Listıka pışikê, bı mırına mışkê ye.
- Lolo lolo, jı mın ra ji lolo?
- Mala bê zarok, ew mal xırab e.
- Mala bê malxê, kes nızane mezın kê ye.
- Mala bê mêvan, deri lê venabe.
- Mala zavê def û zurne, mala bûkê haj pê tune.
- Mala zêra xırab dıbe, mala mêra xırab nabe.
- Mala bê aqûbet, ew mal zû belav dıbe.
- Mala kal û pira, çêtır e jı mala axa û mira.
- Mala xwedê, bı sebır ava bûye.
- Malê axa dengıze, kê jê nexwe donxıze.
- Malhebûna dınê, qıloçê seriya ne.
- Malê dınê, qırêja desta ne.
- Malê ne jı kurê çêra bıke, ne ji jı kurê xırab ra.
- Mal ku tıfaq tê da hebe, jı ordiya bê tıfaq çêtır e.

Pêkeni• Pêkeni • Pêkeni • Pêkeni

MALA BÊ NAN Û AV

Merıvek dıçe gundeki bı mêvani. Dıçe mala merıveki kal. Sıbê rûdınê hetani êvarê. Lê jê ra ne nan, ne ji av tının.

Xort radıbe bı gavan odê dıpive, çıka çend gav dırêjaya wê ye, çend gav beraya wê ye.

Xweyê malê tê -dıbê- Xortê delal tu çı dıki?

Dıbê: - Xalo ez dıxwazım otaxeke ha çekım.

Dıbê: - Wê ji tera çetın be, xortê delal.

Xort dıbêje: - Xalo can, çêkırına otaxa, be nan-av çıra çetın e?

NAV DIPIRSE

Xortek rasti yeki kal tê, jê dıpırse:

— Xalo navê te bı xêr?

Kal dıbêje: Navê mın Heso ye.

Dıbê: Xalê Beso navê bavê te çı ye?

Kalê dıbêje:

— Erê, te navê mın zef rast got, nıha ji navê bavê mın dıpırsi!

BETER Û BESBETER

Du rêwi rasti hev tên. Yek jı yê dınê dıpırse:

— Navê te bı xêr, bıra?

— Navê mın Beter e.

Ew bı xwe xwe fıkıri, got "mın navê xwe got, hela ez jı wi camêri bıpırsım navê wi çi ye?"

Beter pırsi

— Lê navê te çı ye bıra?

Hevalê dınê fıkıri, got: "Evi navê xwe go Beter. Ez navê xwe çı bêjım." Got:

- Navê mın ji Besbeter (yanı jı beter xıraptır).

PAŞA

Du mırov rasti hev tên. Navê herduyan ji Paşa bû ye. Paşayek zımanê wi hıneki gıran bûye.

Yek jı yê dın dıpırse:

— Navê te bı xêr?

Dıbê: Navê mın P-p-p- Paşa ye. Lê navê te çi ye?

Yê dınê dıbêje:

— Navê mın ji paşa ye, lê ne hewqas dırêj e.

WEKİ BIBEZİ, TÊ BIWESTİ

Carekê qaçaxek rasti merıveki peya tê. Wexta qaçax siyari dıde pey, peya dıbeze.

Gelek erd dıbeze, dıweste û rûdınê.

Qaçax tê dı serra dısekıne.

Peya dıbê:

— Apo ez westiyam.

Ewa ji dıbê:

— Bavê apo, ki ji tera go bıbeze, weki bıwesti.

KUNDIRÊ MEZIN

Yeki go: -Mın kundırek lı deşta Rewanê avitiye, tûra wi gıhiştiye çiyayê Elegezê.

Yê dınê ji got:

— Mın sitılek ditiye, çıl meri dı hundurê sitılê da dıxebıtin, dengê çakûçê yeki nedıçû yê dınê.

Ewê pêşin got:

— Mala vê derewê şeviti.

Ewi ji go:

— Gıliyê mın çıma derew e? Ne axır kundırê tu dıbêji, ancax dı wê sitılê da bı ci dıbe.

Ev pêkeni, jı berhevoka Cemila Celil, ya bı navê Zargotına Kurdi, hatıne gırtın.

LÊ, LÊ, WASÊ 41.

Allegretto

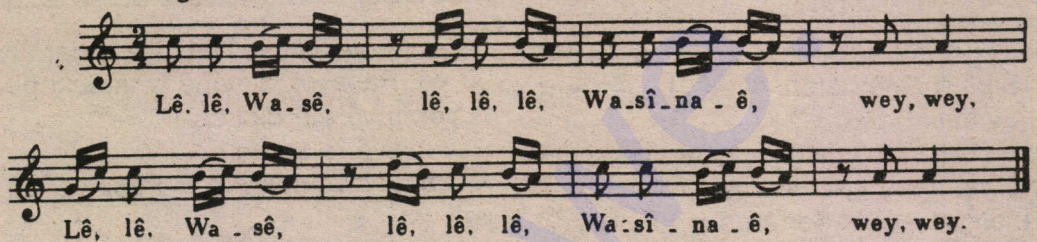

Lê, lê, Wasê, lê. lê, lê, Wasînaê, wey, wey,
Te p'ořsorê, lê, lê, lê, h'ine dayê, wey, wey,
T'eşîřêsê, lê, lê, lê, çûře, wey, wey,
Mala Wasê, lê, lê, lê, mala wêda, wey, wey,
Wez řadimûsim, lê, lê, lê, ji mala bavê, wey, wey.

ÇAÇANÊ 5.

Allegro

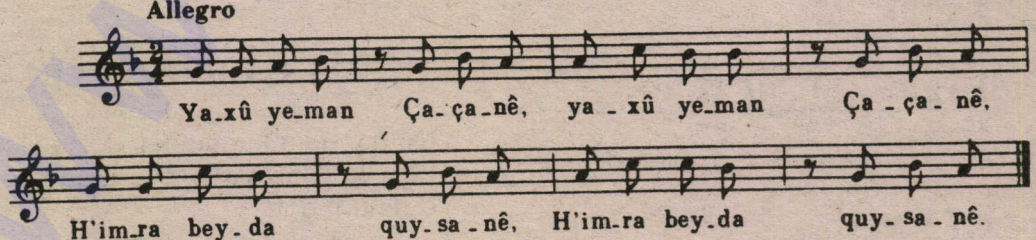

Yaxû yeman Çaçanê, [2)]
H'imra beyda quysanê,
Çaço dîbê li zer bîrê,
Av k'işandî bi zincîrê,
Zincîr qetya k'et bîrê,
Destê xwe destê Çaço kim,
Bîřevînim bavêm welatê Cizîrê.

Yaxû yeman Çaçanê,
H'imra beyda quysanê,
Çaço dîbû li ser dik'ê,
Av k'işandî bi e'lbikê,
Zincîr qetya k'et dik'ê,
Destê xwe destê Çaço kim,
Bîřevînim bavêm welatê Dêrikê.

DEVLET TUZAĞI

Mazıdağı ilçesinde Reşit Sadıkoğlu politik uğraşısı olmayan alkolik bir insan. Mazıdağı Etibank Fosfat işletmesinde çalışmaktadır.

Hemen hemen her gece meyhaneye gidip alkol almaktadır. Devletin kendilerine tuzak hazırladığından haberi yok. Ayrıca buna ihtimal de vermiyor. Bir gün Diyarbakır'da iken işportacıdan bir Kürtçe kaset alıyor. Ancak içeriğini ve sözlerini bilmiyor.

Her zamanki gibi akşam üzeri meyhaneye gidiyor ve arkadaşları ile içmeye başlıyor. Kafayı bulunca cebindeki kaseti cıkarıp meyhaneciden çalmasını ister. Bir süre sonra ilçe emniyet görevlileri içeri girer ve Kürtçe kasetin neden çalındığı ve kime ait olduğunu soruyor. Meyhane sahibi kasetin Reşit Sadıkoğlu'na ait olduğunu söyler, kendisi de kabullenir. Bunun üzerine Reşit Sadıkoğlu emniyete götürülerek nezarete atılır, tutuklanır. Diyarbakır DGM'ye sevkedilerek bilahere salıverilir.

Reşit Sadıkoğlu'nun suçu Kürtçe konuşmak değil, Kürtçe türkü dinlemektir. Ey ahali iyi okuyun bu memlekette Kürtçe konuşmanın suç olmadığını beyan eden Bölge Valisi kendi sözleriyle çelişen bir uygulama yapıyor. Kürtçe konuşanı değil, Kürtçe türkü çaldıranı tutuklatarak gözdağı veriyor. Tutuklanarak cezaevinde bir süre kalan Reşit Sadıkoğlu çıkarıldığı mahkemece serbest bırakılıyor.

Hükümet ve diğer yetkililer susuyorlar. Kürtçe konuşmak suç mu değil mi? Anlaşılıyor ki Bölge Valisi hükümetten daha yetkilidir.

Bu ne ilk ve ne de son uygulama olacaktır. Önümüzdeki dönemde değişik örneklere rastlarsak şaşırmayalım. Bu nedenle olayı basit ve sıradan saymayalım. Susmayalım ve sesimizi yükseltelim.Türk ve Kürt aydınları, emekçileri ve işçi sendikalarına sesleniyor ve diyoruz ki susmayın yarın sıra size gelmesin.

Bölge Valisine bağlı güvenlik görevlileri Kürdistan'da köylere baskın yaparken, köylülerden "ya korucu olun, ya da bölgeyi terkedin" diyor. Zira halktan korkuyor. Halkın yükselen kitle potansiyeli ile sömürgecilere karşı direneceğini iyi biliyor.

Dünya, Türkiye ve Kürdistan kamuoyuna televizyon ve basın aracılığı ile yaptığı açıklamada adını koymadığı bölge halkının Kürtçe konuşabileceğini ve hatta resmi dairelerde tercüman aracılığıyla konuşabileceklerini söylüyor. Bilahare de Kürtçe kaset çaldıranı yakalatıp tutuklatarak cezalandırıyor.

Kürt köylüsü ve emekçileri sömürgecilerin uşağı olan valinin uygulamalarına karşı birleşerek direnin. Yerinizi terketmeyin ve meydanı düşmana bırakmayın. Zaten onların istediği sizin bölgeyi boşaltmanızdır.

Bay Vali Kürt halkına uzun yıllardır ağababalarınız tarafından aynı taktikler uygulanmıştır. Yüzyılları aşan bir süre uygulanan soykırım, yok etme ve sürgün politikalarınız bugüne kadar Kürt halkını ve onun yurtsever duygularını yok etmeye yetmediği gibi bundan sonra da yetmeyecektir.

Ayrıca şu çok açık ve net bilinmelidir. Halkımız diline ve kültürüne sahip çıkarken sizden izin icazet çıkmasına gerek olmadığı gibi bugüne kadar da bunu beklememiştir. Bu nedenle sizden izin almayacağı gibi SS Kararnemelerinizi de tanımayacaktır. Bütün çabalarınız boşunadır. Ulusal Kürt hareketleri, bugüne kadar engellenemediği gibi bundan sonra da engellenemeyecektir.

Ancak sizin asıl korkunuz halkın uyanmasıdır. Bu nedenle Kürtçe yayını yasaklıyor ve Kürt yurtseverlerini ve onların yayınlarını basan yayın evlerini, matbaa sahiplerini ve emekçileri tehdit ediyorsunuz. Boşunadır, yasaklarınız bize vız gelir. Biz yerimizi ve yurdumuzu terketmeyerek halkımızla bütünleşerek size ve sizin gibi düşünenlere ve hareket edenlere karşı yaşlımız, kadınımız, gencimiz ve çocuklarımızla birlikte karşı koyacağız. Haksızlıklara boyun eğmeyeceğiz, kenetlenip direneceğiz.

Dostlarınızın Halepçe uygulamalarını siz de deneyebilirsiniz. Ancak şunu unutmayın yokedilemeyeceğimizi ve bu dünyanın size dar geleceğini anlamalısınız. Daha önceki katliamları (Koçgiri, Şeyh Sait, Dersim, Ağrı, Zilan ve öteki olayları) halkımız unutmadı. Şimdiye kadar yokedemediğiniz halkımızı bundan böyle de yok edemeyeceksiniz.

Eskiden bu soykırımları emperyalist ülke yöneticileri biliyor, ancak o ülke halkları bu durumu öğrenemiyordu. Şimdi onların ülkelerinde bu soykırımları, direnmeleri dünya kamuoyuna anlatacak dostlarımız var. Artık sesimizi BAB ve AGİK toplantılarında duyuruyoruz.Ve kirli çamaşırlarınızı açığa çıkarıyoruz. Buraları da aşarak BM'de de sesimizi yükselteceğiz ve soykırımlarınızı anlatacağız. Bunu engellemeye gücünüz yetmeyecektir.

Burada Sosyalist Blok'un ve Sovyetler Birliği'nin durumuna değinmeden geçmeyeceğim. Kürdistan'daki baskı, zülum ve soykırım, Batı kamuoyunda eleştirildiği kadar sosyalist sistemce eleştirilmedi. Devlet politikası dediler, Ortadoğu dediler vs. onlar unutmasınlar, sosyalizme inancımızı yitirmedik ve gerçek sosyalistlerin dost olduklarına inanıyoruz. Nüfusça 100'e yakın devletten çok ve toprakça da büyük, Kürtler ve Kürdistan'a karşı duyarsız ve sessiz olmamalısınız.Kürtçe yayın yapan Erivan Radyosu'nun tutumu (İneklerin süt veriminden, tarım ürünü artışından bahsetmenin ötesine geçmiyor.) açık ve net olarak Kürdistan'daki katliamlara yönelmeli, eleştirmeli ve kınamalıdır. Sosyalizme inancımızı yitirmeyeceğiz.

Ancak sosyalist dostlarımız da hiç olmazsa şu sıcak dönemde vicdanlarını rahatlatmalıdırlar. Aksi taktirde tarih onları affetmeyecektir.

Açıklıkla bilinmelidir ki Kürt halkının kurtuluşu için politik mücadelemizi sürdüreceğiz, zaman içinde mücadelemize denk düşecek yöntem ve araçlar kullanacağız. Zamanında kullanılmayan yöntem ve araçlar sömürgecilere yaramaktadır. Biz bu yanlışı yapmamalıyız. Bu yanlışı yapanları dostça uyarmak bizim görevimizdir.Onlar düşmanlarımız olmadıkları gibi dost güçlerdir. Bizi onlarla karşı karşıya getirme çabaları boşunadır.

Bütün yurtseverlere seslenmek istiyorum. Bizim herkesten çok birliğe ihtiyacımız vardır. Ortadoğu'nun sıcak savaşla karşı karşıya bulunduğunu unutmayalım. Irak ve İran Kürdistanı'ndaki yurtsever güçler arasında geçenleri göz önünde bulunduralım ve ders çıkaralım. Emperyalist ve sömürgeci güçleri sevindirmeyelim. Onlara oluşturacağımız özverili ve yurtsever birliğimizle ders verelim. Halkımızın bu birliği istediğine ve bunun gerekliliğine inanalım ve ilk adımı atalım. Heder olmadan halkımızın inanç ve umutlarını (sömürgecilerin arzularına uygun) boşa çıkartmayalım. Ancak bu şekildeki dinamiğimiz belirleyici olur. Ve dış dinamikleri etkiler.

Uluslararası bir mesele olan (Jeopolit konumu nedeni ile de) Kürt halkının özgürlük mücadelesi er geç amacına ulaşacaktır. Halkımızın bunu istediğini, zamanı geldiğinde topyekun savaşacağından kimsenin şüphesi olmasın. Sömürgeci güçler ve uşakları o anı yaşamamızı istemiyorlar. O öfke ve kin selinde kimin boğulacağı ise bellidir.

Ancak şunu açık yüreklilikle söylüyoruz. Türk halkı ve emekçileri hiç bir zaman düşmanımız olmadığı gibi bundan sonrada olacağına inanmıyoruz. Tabi ki Türk aydınlarının da kendilerine düşen görevi bırakmadan yapmaları gerekir. Onların sömürgeci, asimilasyoncu, şöven tüm baskılara karşı çıkmaları ve hazırlanan tuzakları bozmaları gerekir.

Türk aydınları ve basını bu nedenle uşak yöneticileri eleştirmeli ve susmamalıdırlar. Unutmamalıdırlar ki bugün Kürt meselesine getirilen yasak ve ambargo yarın ilerici düşünceye de uygulanacaktır. Aydınların ve emekçilerin susmamaları ve direnmeleri gerekiyor.

Türk halkı şunu gayet iyi bilmelidir. Kürt halkı düşmanları değildir. Bütün halkların kardeş olduğunu unutmayalım ve işçilerin birliği, halkların kardeşliğini hayata geçirelim.

Biz anti-sömürgeci güçlerin amacı elbette ki ülkelerini kurtarmaktır. Ama özgür iradeye dayalı eşit ve kardeşçe birliğe hazırsanız birlikte ülkelerimizdeki faşizan güçlerin faşist yönetimlerine karşı da mücadele etmeye hazırız.

Halklarımızın kurtuluşu ancak böyle bir mücadele anlayışı içinde çabuklaşacaktır. Geniş cepheleri kuralım ve bunları hayata geçirelim. Geçmişten ders alarak geleceğimizi heder etmeyelim. Sesimizi birlikte yükseltelim. Zira geçen zamanı durduramayız. Şunu unutmayalım, Türkiye'ye demokrasi Kürdistan'a özgürlük şiarı etrafında kenetlenelim ve halklarımızın kardeşliğini ebedileştirelim.

İsmail ZINAR

Hakkari

Deng Emekçilerine,

Her şeye rağmen büyük bir mücadeleyle bu değerli dergiyi çıkarmaya devam ettiğiniz için sizleri kutlarım. Ayrıca bütün okuyanlar adına bu imkanı bizlere verdiğiniz için teşekkür ederim. Deng dergisinin en son 6. sayısı elime geçti. Umarım diğer sayıları da okumak için dergi engellenmeden buraya kadar gelebilir.

Deng'de yer alan Doğubayazıt olaylarına şahit oldum. Çünkü ben de Doğubayazıt'daki Kürt halkındanım. Gerçekten de görülmeye değer bir direnişti. Artık Kürt halkı zulümden, baskıdan bıktı. Bir yere kadar dayanılır ama bundan sonra dayanmakla değil direnişle karşılık bulacaklar. Doğubayazıt'lı Kürtlerle gurur duyulmalı. Çünkü sömürgecilerin içlerine saldıkları korku o kadar büyüktü ki, ilçedeki askerlerle yetinmeyip, ildeki askeri güçleri, yani sizin deyiminizle ramboları ve polisleri de yardıma çağırdılar. Her mahallede bir kaç minibüs tur atıyordu. İçinde ise polisler, jandarmalar ve özel timler vardı. Arabalardan yükselen tehditler de bir başka göstermelik güç gösterisi.Turist dövmeler, ellerindeki kameraları almalar, bunların hepsi o gün yaşananlar.Yine de bütün bunlar, halkı yıldıramadı. Büyük bir kısmı dükkanlarını gün bitimine kadar açmadılar.

Sonra tutuklamalar başladı.Direniş olaylarından önceki örgüte katılıp dağa gidenler için, olay için ve daha sonraki cenaze töreni için. Evleri bastılar, zor kullandılar ve bir sürü sorun çıkartıp bir çok insanı açıklamasız alıp götürdüler. Aradan aylar geçti hala bırakılmayanlar bile var. Tutuklanan bu insanlara işkence yapıldığı, zorla suç yüklenmeye çalışıldığı da bir başka gerçek.

Dünya halkları ne kadar iyi imkanlara sahipken bunlarla yetinmeyip çok daha geniş imkanlar istiyorlar. Bizler neden hiç bir hakka sahip değilken bir şeyler istemeyelim? Neden varlığımızı kabul etmeyen bu devlete karşı direnmeyelim? Neden özgürce yaşama hakkına sahip olmayalım? Neden dilimizi konuşmayıp, özgürlük, barış , dostluk ve sevda türkülerimizi haykırmayalım? Bütün bunlar bizim hakkımız. Bizler Kürtüz ve Türkleştirilmeye çalıştırılmadan Kürt olarak yaşamak istiyoruz. Dilimizi konuşup, türkülerimizi söyleyip, özgür yaşamak istiyoruz.

B.Berçem KAYA

15 -11-1990

Doğubayazıt / AĞRI

ANILARI MÜCADELEMİZDE YAŞAYACAK

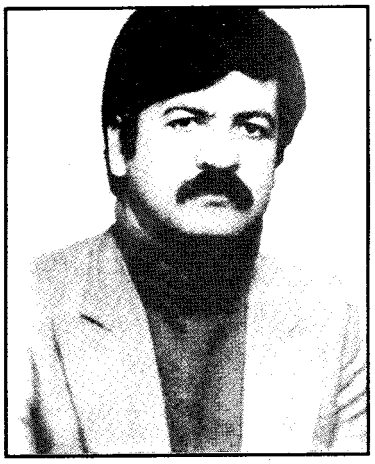

KENAN ARAS
(..... - 1. 12. 1983)

REMEZAN ÇANQEYA
(..... - 26. 12. 1980)

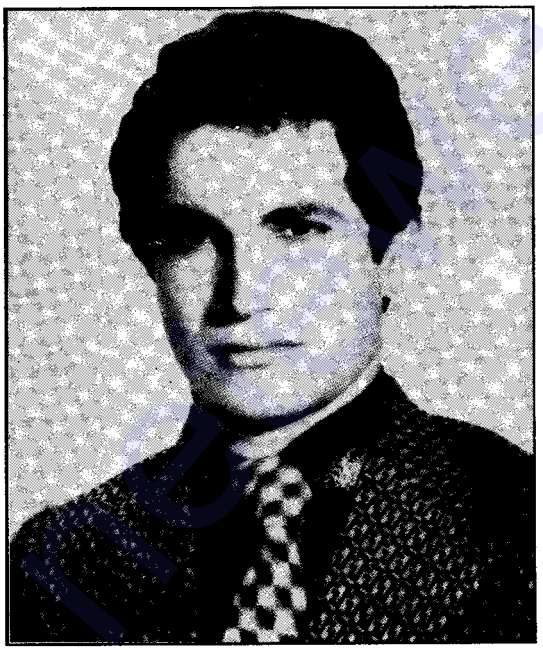

Jı ber ku, her mırın jiyanek e
Her dılopek xwin
Jı bo duwerojê diyariyek
Jı ber ku, şevaq jı şevê dımıje
Şerê me har û geş dıke zulm
Gelê mın tucar wan jı bir nake

Her ölüm bir yaşamdır
Her damla kan
Yarınlara armağandır
Çünkü, geceyle beslenir şafak
Zulüm bileyler kavgamızı
Halkım onları yaşatacak.

EKREM POLAT
(1954 - 13. 1. 1984)

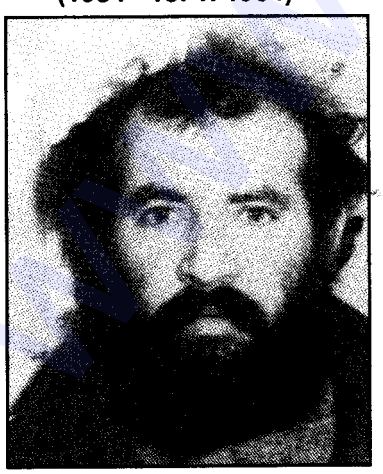

YILMAZ DEMİR
Tutuklu bulunduğu Diyarbakır Cezaevindeki insanlık dışı uygulamaları protesto amacıyla 19 Ocak 1984 gecesi kendisini asarak şehitler kervanına katıldı.

CEMAL SEVİM
(1961 - 13. 1. 1984)

DENG

DENG